Thomas Bernhard

ÇOCUK*

Türkçesi: Sezer Duru

*SEL

ÇOCUK*

THOMAS BERNHARD, (1931-1989) Hollanda'da doğup Avusturya'da büyüyen Bernhard, büyükbabası olan yazar Johannes Freumbichler tarafından bir sanatçı gibi yetiştirildi. Seekirchen'de ilkokula gitti, Salzburg'daki çeşitli okullarda orta öğrenime devam ederken 1947'de eğitimini bırakıp çıraklığa başladı. Gençliği boyunca yaşadığı solunum yolu rahatsızlıkları yüzünden 1949'da iki yıllığına sanatoryuma yatırıldı. 1952'de Salzburg'daki Mozarteum'da müzik eğitimini sürdürürken Demokratisches Volksblatt gazetesinde muhabirlik yaptı. 1957'den sonra geçimini esasen yazarlıktan sağladı. İngiltere'de ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşadıktan sonra 1965'te yeniden Avusturya'ya döndü. Çok sayıda ödül alan ve Türkçeye pek çok eseri çevrilen Bernhard'ın otobiyografik beşlemesi yayınevimiz tarafından yayımlanmıştır.

SEL YAYINCILIK / DENEME

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:
Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 789
ISBN 978-975-570-805-8

ÇOCUK
Thomas Bernhard
Deneme

Türkçesi: Sezer Duru

Özgün Adı:
Ein Kind

© Residenz Verlag im NÖ Pressehaus Druck - und VerlagsgesmbH. St. Pölten-Salzburg-Wien, 1982
© Onk Telif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2014

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Editör: Bülent Doğan
Redaksiyon: Ümit Mutlu
Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Temmuz 2016

Bu kitap Çağdaş Alman Edebiyatı Dizisi, ADIMLAR/SCHRITTE projesi çerçevesinde, S.Fischer Vakfı (Berlin), Ernst Reuter Girişimi ve Pro Helvetia desteği ile Sezer Duru (İstanbul) ve Egon Ammann (Berlin) editörlüğünde yayımlanmıştır.

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Thomas Bernhard

Çocuk

Türkçesi: Sezer Duru

Deneme

Kimse bulamadı ve kimse bulamayacak.

Voltaire

Bisiklete ilk kez sekiz yaşındayken, Traunstein'da bulunan Taubenmarkt'taki evimizin yakınında bindim. Öğleden sonraydı ve küçük kasabanın sokakları tamamen boştu. Steyr-Waffen marka bisiklet vasimindi; kendisi o sıralarda Alman ordusunda, Polonya'da görev yapıyordu ve yakında Rusya'ya ilerleyeceklerdi. Yeni öğrendiğim bu deneyimin tadına vararak, bir süre sonra Taubenmarkt'tan çıktım ve Schaumburger Sokağı'ndan geçip şehir merkezine gittim; kilisenin çevresinde bir iki tur attıktan sonra da bisikletin hâkimiyetini tamamen ele geçirdiğime inanarak cesurca –ve birkaç saat sonra anlayacağım üzere aptalca– bir kararla otuz altı kilometre ötede, Salzburg'da yaşayan Fanny Yengemi ziyaret etmek üzere yola koyuldum. Fanny Yengemin çiçek bahçeleriyle çevrili bir evi vardı ve onlara bir ev sahibinin gösterebileceği azami ilgiyi gösterir, pazar günleri ise meşhur şnitzellerini pişirirdi. Oraya gitmek, bisiklete ilk kez bindiğim o an için harika bir hedef gibi görünmüştü; yengemin yanına gidecektim ve o da bu büyük başarımı takdir edecekti, ardından da karnımı doyuracak ve yorgunluğumu dindirecekti. Kendimi bildim bileli, bisikletçileri elit insanlar olarak görürdüm, ben de bu elit kesimin içindeydim artık. Hep imrendiğim bu sanatı kimse öğretme-

mişti bana; ben de vasimin kıymetli Steyr-Waffen bisikletini ondan izin istemeden ama yoğun bir suçluluk duygusuyla almış; nasılını hiç düşünmeden sadece pedalları çevirip ilerlemiştim. İlk anlarda düşmedim ve kendimi zafer kazanmış bir fatih gibi hissettim. Birkaç tur attıktan sonra hemen inmek de bana yakışmazdı, her şeyde olduğu gibi bunda da başladığım işin sonuna kadar gitmeli ve sınırları zorlamalıydım. Kimseye tek bir laf bile etmeden, Au'dan geçerek açık araziye doğru ilerledim, Salzburg'a doğru yola çıktım. Seleye oturduğumda ayağım pedallara yetişmiyordu, ben de her küçük bisikletçi gibi bisikleti ayakta sürüyordum. Gerçi yeterince hız kazanabiliyordum, yolun yokuş aşağı oluşu bana yardımcı oluyordu ve bu da iyice hoşuma gidiyordu. Keşke ailem de bunu görebilse, diye düşündüm, keşke beni görebilseler ve benimle gurur duyabilseler! Bunun başka yolu yoktu zira. Şaşkınlıklarını, duydukları büyük hayreti gözümde canlandırdım. Gösterdiğim bu başarının kabahatimi –aslında suçumu– mazur gösterebileceğinden bir saniye bile kuşku duymadım. Benden başka kim, daha ilk binişinde bu kadar büyük bir başarı gösterebilir, hatta büyük bir tutkuyla ta Salzburg'a kadar gidebilirdi ki? Büyük engeller ve zorluklara karşın her zaman başardığımı ve zafer kazandığımı anlamak zorundaydılar! Ama her şeyden çok, pedallara kuvvetle basıp Surberg'in alt tarafındaki uçurumlardan nasıl gittiğimi, dünyada herkesten çok sevdiğim büyükbabamın görmesini istiyordum. Sonuçta burada değillerdi ve ben de artık iyice ilerleyen maceramı kimse görmeden yaşamak zorundaydım. En üst noktaya ulaşınca, etrafımız bizi takdir eden izleyicilerle çevrili olsun isteriz; ama o anda benim çevremde kimse yoktu. Kendi kendimi izleyip takdir etmek zorundaydım. Yüzüme çarpan hava şiddetlendikçe ve hedefime, yani Fanny Yengeme yaklaştıkça, kendimle suçum arasındaki mesafe büyüyordu. Düz yolun

kıyısındayken bir ara gözlerimi kapattım ve zaferimin verdiği heyecanla titredim. İçten içe büyükbabamla aynı yolda yürüdüğümü hissediyordum: Yaşamımın o güne kadarki en büyük keşfiydi bu, hayatımla ilgili yeni bir dönüm noktası ortaya çıkmış, tekerlekler üstünde gitmenin sanatını öğrenmiştim. Bir bisikletçinin dünyayı algılama şekli bu olmalıydı; en tepeden! Ayakları yere basmadan, büyük bir hızla ilerliyordu; o bir bisikletçiydi ve bu da neredeyse, ben dünyanın hâkimiyim demekti. Bu müthiş duygularla, birasıyla ünlü Teisendorf'a ulaştım. Ama hemen ardından, orduya katılarak aramızdan neredeyse tamamen ayrılan vasime ait bisikletten inip onu itmek zorunda kaldım. Bisiklete binmenin kötü yanını şimdi öğrenmiştim. Yol gözümde büyümeye başladı, birbiri ardına kaldırım taşlarını, asfalttaki çatlakları saydım. O zamana kadar sağ ayağımdaki çorabın zincire takılıp yağlandığını ve yırtıldığını bile fark etmemiştim. Ayağımın o görüntüsünden, yırtılıp yağ içinde kalmış ve kanamaya başlamış halinden tiksindim. Beni bekleyen trajedinin ilk perdesi bu muydu? Şimdi önümde Strass vardı. Dayımın karısı olan Fanny Yengeme daha önce birçok kere trenle gitmiştim, o yüzden bu açık araziye aşinaydım. Ama şimdi her yer gözüme farklı görünüyordu. Ciğerlerim beni oraya kadar taşıyabilecek miydi? Tekrar bisiklete atladım ve pedallara asıldım; ünlü bisikletçi duruşunu taklit ederek ama artık heyecan ve hevesle değil, hayal kırıklığı ve hırsla, daha hızlı gitmeye çalıştım. Strass'ı geçip Niederstrass'ı görmeye başladığım sırada zincir koptu ve arka tekerleğin telleri arasına feci şekilde dolandı. Fırlayıp yolun kenarındaki hendeğe uçtum. Sona gelmiştim. Ayağa kalktım ve çevreme baktım. Neyse ki kimse beni görmemişti. Bu kafa üstü uçuş esnasında birilerine görünmek fazlasıyla gülünç olurdu. Bisikleti kaldırdım ve zinciri tekerleğin arasından çıkarmaya uğraştım. Üstüm başım yağ ve kan içinde, hayal kı-

rıklığıyla dolu bir şekilde Salzburg olduğunu düşündüğüm yöne baktım. Önümde daha on iki, on üç kilometrelik bir yol vardı. Elimde Fanny Yengeme ait herhangi bir adres olmadığını ancak o zaman fark ettim, çiçek bahçeli evi arayarak orayı bulamazdım. Bir şekilde Salzburg'a kadar gidip Fanny Yengem nerede yaşıyor, Fanny Yengemin evi nerede, diye sorsam da bir yanıt alamazdım. Orada dikilip araba ve motosikletleriyle yanımdan geçerken beni hiç fark etmeyen insanları kıskandım. Arka tekerlek neyse ki hâlâ dönebiliyordu, vasimin bisikletini elimle itebilecektim. Ama kısa sürede karanlık çökmüştü ve belki de bu daha büyük bir felaketti. İçinde bulunduğum heyecan dalgası yüzünden zaman kavramını yitirmiştim. Bunlar yetmezmiş gibi büyük de bir fırtına başladı, daha az önce coşkuyla geçtiğim bu kırsal kesim bir anda cehenneme dönüştü. Yağmur damlaları acımasızca düşüyordu, saniyeler içinde sırılsıklam oldum, yol ise taşkın bir sele dönüştü. Bir yandan bisikleti götürüyor, bir yandan da durmadan ağlıyordum. Tekerleğin her dönüşünde kırılmış teller janta çarpıyordu. Artık hava tamamen kararmıştı ve hiçbir şey göremiyordum. Her zamanki gibi, diye düşünüyordum, ancak felaketle sonuçlanabilecek bir baştan çıkmanın kurbanı olmuştum. Annemin halini düşündüm, karakola koşacak ve ne ilk ne de son defa, *yaramaz ve rezil* çocuğundan dert yanacaktı. Kentin diğer ucundaki büyükbabamın ise hiçbir şeyden haberi olmayacaktı. Ümidimi yine ona bağlamıştım. Tek bir şeyden emindim; pazartesi günü okula gidemeyecektim. İzin almadan, terbiyesiz bir şekilde evden tüymüş, üstelik de vasimin bisikletini mahvetmiştim. Eve götürdüğüm bu bisiklet artık çöpten başka bir şey değildi. Durmaksızın yağan yağmur ve korku yüzünden her yerim titriyordu. Bu halde, pek de bir şey görmeyerek birkaç saat yürüdüm. Her şeyi düzeltmek istiyordum ama bu nasıl olacaktı? Hiç değişmemiştim; verdiğim sözlerin

bir değeri yoktu, iyi niyetli tüm laflarım boş konuşmalardan ibaretti. Kendime küfredip durdum. Hatta ölmek istedim. Oysa bu öyle kolay değildi. Biraz olsun itibarlı davranmaya uğraştım. Kendime en büyük cezayı verecektim. Ölüm cezası değildi bu, ama en büyük ceza olacaktı, bunun ne olduğunu o anda bilmiyordum. Hemen ardından, kendime oynadığım korkunç ve şeytani oyunun manasızlığını fark ettim. Suçlarımın ağırlığı giderek artıyordu, bunu hissedebiliyordum. Daha önceki kabahatlerim ve suçlarım, bu son yaptığımın yanında bir hiçti. Okulu kırmalarım, söylediğim yalanlar, her yere kurduğum tuzaklar şimdi bana son derece masum ve zararsız şeyler gibi geliyordu; işlediğim bu son suç hepsinden ötedeydi. Suçluluk kariyerimde tehlikeli bir mertebeye ulaşmıştım. Değerli bisikleti mahvetmiş, giysilerimi kirletmiş ve yırtmıştım; en önemlisi, bana gösterilen güveni utanç verici bir şekilde yıkmıştım. *Vicdan azabı* lafı birden bana çok yersiz göründü. Bisikletimi bu cehennemin içinde götürürken, her şeyi başından sonuna hesaplıyor; topluyor, bölüyor ve çarpıyordum; hakkımda verilecek hüküm dehşet verici olacaktı. *Affedilmez* sözcüğü kafamdan çıkmıyordu. Ağlamam ve kendime küfretmem ne işe yarayacaktı ki? Annemi seviyordum ama iyi bir evlat değildim. Benimle ilgili hiçbir şey basit ve sıradan değildi; başına açtığım dertler, onun başa çıkabileceğinden fazlaydı. Zalim, alçak ve sinsiydim ama en fenası, ikiyüzlüydüm. Kendim hakkında düşünmek bile beni tiksindirdi. Evde olsam, annemin omzuna yatıp nefes alıp verişini, Tolstoy ya da sevdiği başka bir Rus yazarını okuyuşunu dinlesem ne olurdu sanki, diye düşündüm, ne kadar sefil biriyim! İğrenç. Ruhumu nasıl da kirlettim! Annemi ve büyükbabamı nasıl da kandırdım! Sen, hakikaten de dedikleri gibisin; *dünyadaki en kötü çocuk!* O anda dünya gözüme iyice iğrenç, karanlık ve çirkin göründü. Evde olsam, diye düşündüm, utanç ya da vicdan

azabı duymadan gider yatağıma yatardım. Annemin bana iyi geceler dilediğini hayal edip daha da çok ağladım. Ayakkabılarım hâlâ ayağımda mıydı acaba? Yağmur sanki her şeyimi alıp götürmüş, bana zavallılığımdan başka bir şey bırakmamıştı. Ama pes edemezdim. İleride bir ışık gördüm, yaklaştıkça da o ışığın içinde bir *meyhane* yazısı. Bu benim son umudumdu. Büyükbabam her zaman dünyanın ne kadar acımasız, tiksindirici ve ölümcül olduğunu söylerdi; ne kadar da haklıydı! Her şey düşündüğümden de beterdi. Aslında hemen orada ölmek istiyordum. Bisikleti meyhanenin kapısına doğru birkaç metre daha ilerletip duvara yasladım ve içeriye girdim. İçeride bir sahne vardı, üzerinde köylü oğlan ve kızlar, tanıdık gelen ama beni teselli etmeye yetmeyen bir müzik eşliğinde dans ediyordu. Kendimi daha da dışlanmış hissettim. Sanki tüm insanlık tarafından dışlanmıştım, herkes bana karşı geliyordu. Ben bir düşmandım, bir suçluydum. Onların arasına katılmaya hakkım kalmamıştı. Her şey bana karşı hareket ediyordu. Uyum, neşe, selamet; bunlar bana göre değildi. Herkes beni işaret ediyordu sanki, bu da fazlasıyla küçük düşürücüydü. Dans sürerken kimse benim sefilliğimi fark etmedi, ama çiftler sahneyi terk ettikten sonra dikkat çektim. Büyük bir utanç duyuyordum ama bir yandan da benimle konuştukları için mutluydum. Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? Kimin çocuğusun? Ailen nerede? Telefonları yok mu? Tamam, gel otur. Oturdum. Bir şeyler iç. Bir şeyler içtim. Üstünü ört. Üstümü örttüm. Giymem için kaba bir ormancı paltosu verdiler. Garson kadın sordu, ben de cevap verdikçe ağladım. Çocuk tekrar eski haline döndü. Garson ona dokundu, ensesini okşadı. Çocuk kurtuldu. Ama bunlar, çocuğun yeryüzündeki en kötü çocuk olduğu gerçeğini değiştirmedi. *Bir sen eksiktin*, diye seslenirdi annem her zaman. Bugün bile net bir şekilde duyuyorum bunu. Korkunç çocuk! En büyük hatam! Meyha-

nenin karanlık bir köşesinde sinmiş sahneyi izliyordum. İnsanların sahnedeki doğallıkları hoşuma gidiyordu. Burada daha önce tanık olmadığım bir dünya vardı, bu topluluk burada kendini *gösteriyordu* ve benimkinden bütünüyle başkaydı. İstesem de istemesem de buraya ait değildim; isteseler de istemeseler de ailem de buraya ait değildi. Ama gerçekten böyle bir şey olabilir miydi, yani bazı insanlar doğal olarak doğmuşken bazıları varlıklarını yapay biçimde sürdürebilir miydi? Bu insanlar doğal, benimkiler ise yapay mıydı? Bu düşünceleri tutarlı fikirlere dönüştürecek halde değildim. Klarnetin sesini severdim, en sevdiğim çalgıyla aramda gizli bir ortaklık kurarak bir tek onu dinliyordum. İki gencin beni eve götüreceğini söylediler ama bu, geceyarısından önce mümkün değildi. Dans edebilecekleri kadar dans ettiler, ben de onlarla arkadaş oldum. Bu arkadaşlık daha ilk anda başladı. Garson bana yiyeceğim ve içeceğim şeyler getirmeye devam ediyordu. İnsanlar sadece kendileriyle ilgiliydiler, beni doyurmak dışında rahat bıraktılar. Burada, bu çevrede mutlu olabilirdim, meyhaneleri ve onların rahat insanlarını sevebilirdim. Ama önümde duran dehşet verici şeyleri yok sayacak kadar aptal değildim. Buradan ayrılınca başıma gelecek olanlar şimdiye kadarkilerden çok daha korkunç olacaktı. İçgüdülerim beni hiçbir zaman yarı yolda bırakmamıştı. Tepeden tırnağa sırılsıklam şekilde, kendisine gösterilen bir köşede sinmiş halde oturuyor olsam da; gizli bir oyun sürdürüyordum, bana özel bir kukla tiyatrom vardı. İki genç gelip sert bir biçimde uyandırana kadar uyuyup kalmışım. Beni kaldırıp müzik ve danstan ayırdılar. Buz gibi, yıldızlı bir geceydi. Gençlerden biri beni bisikletinin önüne oturttu, böylece gidona tutunabiliyordum. Bu sırada diğeri bisikletini tek eliyle sürüyor ve öteki eliyle benim bisikleti tutuyordu. Yaşadıkları yer olan Surberg'e kadar son hızda gittik. Tek kelime bile etmediler, sadece yorgun solukları du-

yuluyordu. Evlerinin önünde beni indirdiler, anneleri geldi, beni eve soktu ve giysilerimi çıkartıp sıcak sobanın yanına astı. Ardından biraz ballı süt verdi. Bana anne şefkatiyle yaklaştı ama hiçbir şey söylemedi. Yalnızca suskunluğu bile yaptığım şeyi onaylamadığını belli ediyordu. Bir şey açıklamama hiç gerek duymadı. Zaten anlaşılması gereken pek de bir şey yoktu. Ailen buna ne diyecek, diye sordu. Eve dönünce neler olacağını adım gibi biliyordum. Gençler beni eve götüreceklerine söz vermişlerdi. Tamamen kuruyup titremem geçince, bu yabancı ama insanın içini ısıtan odaya iyice alışmışken, kadının bana giydirdiği gömleği çıkarıp tekrar kendi giysilerimi giydim. Gençler beni alıp Traunstein'a götürdü. Beni Taubenmarkt'ta, evimizin kapısının önünde bıraktılar ve geri döndüler. Onlara teşekkür edecek zamanım bile olmamıştı. Ben daha yere ayak basar basmaz kaybolmuşlardı. Evin karanlık duvarından ikinci kata doğru baktım. Hiçbir hareket yoktu. Saat üçe geliyordu. En fenası, gençlerin evin duvarına dayadığı bisikletin içler acısı haliydi. Annemden önce büyükbabama ulaşmalıydım, buna şüphe yoktu. Büyükbabam, büyükannemle birlikte Ettendorf'da eski bir çiftlik evinde yaşıyordu ve evleri ünlü Wallfahrt Kilisesi'nden yalnızca yüz adım uzaktaydı, orada her yıl paskalya gününde, Aziz George anısına *Aziz George Geçidi* adındaki süvari alayı geçişi olurdu. Bu olayı annemle, felakete dönüşmeden çözemezdik. Büyükbabamın otoritesi herkesten üstündü, herkes onu dinlerdi ve her türlü anlaşmazlığı o çözerdi. Ağzından çıkan sözler kanun sayılırdı, o tüm hükümleri veren bir hâkimdi. Zili çaldığım anda başıma gelecekleri çok iyi biliyordum. Ben de çalmamaya karar verdim. Haşat olmuş bisikleti evin duvarıyla her işe koşturduğumuz el arabasının arasına yerleştirdim ve üç ya da dört kilometre ötedeki Ettendorf'un yolunu tuttum. Şehrin bu sessizliğini ve boşluğunu seviyordum. Fırıncının ışıkları yan-

mıştı bile. Taubenmarkt'tan çıktım, çok eskiden beri orada bir dişçi olduğu için *Dişçi Merdivenleri* dediğimiz yerden aşağıya indim. Bakkalımızı, terzi dükkânını, ayakkabı tamircisini ve cenaze levazımatçısını geçerek (her türlü esnaf bu bölgedeydi) Traun Nehri üzerindeki, bence bir mühendislik harikası olan tahta demiryolu köprüsünü aşarak ilerledim. Büyükbabamın köprü hakkında, bu tam bir deha ürünü, ne kadar da cesur, deyişini hâlâ hatırlıyorum. Sıkıcı öğle saatlerinde, rayların üzerine ufak taşlar koyup devasa lokomotiflerin onları fırlatıp atışını okul arkadaşlarımla birlikte izlerdik. Pek başarılı olmayan altı, yedi ve sekiz yaşlarındaki anarşistler olarak, *Şarap Yamacı* denilen yerde sıcağın altında saatlerce taş ve tahta parçaları bularak raylara koyar ve pusuya yatardık. Trenler raydan çıkıp vagonlarıyla uçuruma yuvarlanmayı akıllarına bile getirmezdi. Taşları toza dönüştürür, tahta parçalarını havaya uçururlardı. Biz de çalılıkların arasına çöker, başlarımızı eğerdik. Anarşist eylemlerimizi tamamlamak için eksik olan şey bedensel gücümüzdü, yoksa ruhsal anlamda yeterliliğimiz vardı. Bazı günler kendimizi çok radikal hissetmez, raylara taş ve tahta parçaları yerine metal para koyardık; ekspres trenleri bunları ezdikçe de sevinirdik. Parayı koyan kişi bunu çok dikkatli ve belirli bir şekilde yapmalıydı, acemice yerleştirilen paralar raylardan fırlayıp *Şarap Yamacı*'ndan aşağıya yuvarlanır ve bir çalılığın altında kaybolurdu. Çoğu zaman tren köprüsünün yıkılacağını düşünürdüm, bugün bile düşlerimin arasında çocukluğuma ait bu yıkılmış kıyamet görüntüsü vardır. Tek bir halatın ucunda takılıp kalmış, deli gibi akan nehrin üstündeki birinci mevki vagonlarını ve bu vagonlardan sarkan cesetleri ve bağırıp çağıran kazazedeleri görürüm. Çok küçük yaşlarımdan beri düşlerim yanmış kentler, yıkılmış köprüler, uçuruma sarkan trenlerle dolu olmuştur. Bu köprü, o zamanlar gördüğüm en kudretli mühendislik eseriydi. Bü-

yükbabam, sadece bir paket dinamitle tek bir kirişini bile havaya uçursak, köprünün tamamen çökeceğini söyledi. Haklı olduğunu artık biliyorum, bir kilo patlayıcı bile o köprüyü yıkmaya yeter. Evimizdeki İncil büyüklüğünde bir paket dinamitin, koca bir köprüyü yıkabileceği fikri beni her şeyden çok etkilemişti. Ama kendimizi öldürmek istemiyorsak, bunu uzaktan kumanda ile yapmalıyız, dedi büyükbabam. Anarşistler dünyanın tuzudur, derdi durmadan. Bu cümleye hayranlık duyuyordum, onun alışkın olduğum cümlelerinden biriydi; anlamlarını, yani gerçek anlamlarını ise yıllar sonra kavrayabilmiştim. Traun üzerindeki demiryolu köprüsüne, benim için en yüce şeymişçesine bakıyordum, o kadar yüceydi ki sanki Tanrı'dan, yani o zamanlar için en büyük gördüğüm şeyden bile büyüktü. Onun çöküşüyle ilgili fikirler tam da bu yüzden kafamı dolduruyordu. Büyükbabam bana köprüyü yıkabilmek için her türlü yolu anlatmıştı. İstenirse, patlayıcılarla her şey yok edilebilirdi. Teoride ben her gün her şeyi yok ediyorum, dedi ki teoride bu gayet olanaklı. Her gün, her dakika, her şeyi teoride yok etmek, yıkmak, yeryüzünden silmek. Bu düşünce ona en harika şeymiş gibi geliyordu. Bunu ben de sahiplendim ve hayatım boyunca bir oyuncak haline getirdim. İstediğim zaman öldürüyorum, istediğim zaman yıkıyorum, istediğim zaman mahvediyorum. Ama sonuçta teori teoridir, derdi büyükbabam, sonra da piposunu yakardı. Bu anarşist düşüncelerimin eşliğinde, köprünün gölgesi altında büyükbabama doğru gidiyordum. Büyükbabalarımız bizim gerçek öğretmenlerimizdir, onlar hakiki filozoflardır. Diğerlerinin her zaman örttüklerini onlar açığa çıkarırlar. Onlarla birlikte olduğumuz zaman hakikati görürüz, sadece seyirci salonuna değil, sahneye ve perdenin arkasına da hâkim oluruz. Binlerce yıldır büyükbabalar, şeytanı da yarattılar; onlar olmasaydı sadece Tanrı var olurdu. Onlar sayesinde oyunun bütününü anlarız;

sadece uyduruk bir parçayı değil, hakiki maskaralıkları görürüz. Hiç değilse büyükbabalar torunlarının başını, anlaması güç gelse bile ilginç olan bir şeyin bulunduğu yere çevirirler; bizi umutsuzluğun berbat halinden kurtararak sürekli dikkat çektikleri asıl şeye yöneltirler. Büyükbabalar olmasa o durum içinde boğulup giderdik. Annemin babası olan bu adam, beni dünyanın ve insanlarının içinde boğulduğu trajediden kurtaran insandı. Fazla sıkı bir disiplinle de olsa, beni erkenden bu budalalıktan çekip aldı, üstelik de ne şanslıymışım ki önce başımı suyun üstüne çıkarttı. Daha çok gençken, dikkatimi insana bahşedilen akla ve onun her şeyden daha önemli olduğu gerçeğine çekti. Daha yürümeye başladığımız anda bile, akıl olmadan bir yere gidemeyeceğimizi bana öğretti. Başka zamanlarda olduğu gibi, o gece de kutsal bir dağa çıkarcasına gittim Ettendorf'a ve büyükbabama. Ovadan yukarıya çıkarken de önemsiz, pis ve mide bulandırıcı her şeyi terk ettim. Çaresizlik ve hainliğin egemen olduğu o havasız dünyanın iğrenç kokusunu ardımda bıraktım. Yürüdükçe açıldım ve kendime geldim, üstüme bir ağırbaşlılık çöktü. Daha derin nefesler aldım ve hayatımdaki en büyük otoriteye doğru çıktım. Artık adi bir suçlu; değersiz, kirli bir kişilik; şaibeli, bozuk bir birey değildim; en önemli özelliği gurur olan bir insana dönüştüm. Sadece çok akıllı birisi, bisiklet sürmeyi bu kadar kısa sürede öğrenebilir ve de Salzburg'a kadar gitmeye cesaret edebilirdi. Hedefime ulaşmadan hemen önceki bu yenilgi, başarımı gölgeleyemezdi. Bu türden düşünceler aklımdan çıkmıyordu. Başarısızlığımın içinde bile bu vakur duruş mevcuttu. Yukarıya, büyükbabama doğru çıktıkça kendimi hazırladım, ona yaklaştıkça başarıma da yaklaşıyordum. Yorulmamıştım bile. Son derece heyecanlıydım. Önemli olan tek şey, her daim etkin olmaktır, hiçbir zaman pasif olmamaktır. Büyükbabamın bu sözleri hep kulağımdaydı, bugün bile hayatımın akışı-

nı etkileyebiliyor. Yukarıya tırmandıkça bu sözleri söyleyip duruyordum. Her ne olursa olsun, bir şeyler yapmalıyız, diyordu Ettendorf Dağı'ndaki bilge kişi sıklıkla; işleyen insan gerçek bir azizdir, dünya onu suçlu ilan etse bile bu değişmez. Her durumda, dünya bozuktur ve kendi kabındaki pislikte kavrulup durur. Herhangi bir suç bile, hiçbir şey yapmıyor olmaktan iyidir. Pasiflik, dünyadaki en tiksindirici şeydir. Ben de şimdi, bu olağandışı başarıma dair raporu sunmak için, olağandışı bir saat seçerek buraya gelmiştim. Öykümü en küçük ayrıntısına kadar kafamda şekillendirdim. Eve birkaç yüz metre mesafe kala ayrıntıları düşünmeye başlamıştım bile. Büyükbabam insanlarla açık ve kısa konuşmayı severdi; başka insanlar gibi lafı dolandırmaz, konudan sapmaz, hiçbir zaman yan çizmezdi; bunlardan nefret ederdi. Olur da birileri kendisine bir şey anlatmaya cesaret ederse, onların lafı beceriksizce kullandıkları, bitmek bilmeyen konuşmalarından tiksinir, bu memnuniyetsizliğini de illa ki belli ederdi. Onun çenesi düşüklükten hoşlanmadığını biliyordum. Yarı eğitimli insanlar hep bayatlamış, iğrenç lapalarını servis ederler, derdi. Ama çevresi de yalnızca yarı eğitimlilerle sarılıydı, onları dinlemek zorunda olmak büyükbabamı deliye çevirirdi. Yaşamının sonuna kadar bu laf anlatamaz insanlardan nefret etti. Basit bir insanın konuşması hayırlıdır, derdi. O sadece konuşur, çene çalmaz. İnsanların aldığı eğitim arttıkça daha çok çene çalarlar, daha çok boş konuşurlar. Ben de kendimi tam bu cümlelere göre yetiştirdim. Bir duvarcı ustasını, bir oduncuyu dinleyebiliriz; ama kendisini bilgili sanan birisini dinleyemeyiz; ki zaten hakikaten bilgili insan diye bir şey yoktur. Ne yazık ki sadece düşük çenelilerin lafazanlıklarını dinliyoruz, diğerleri susuyor çünkü söylenecek pek bir şey olmadığını biliyorlar. Kutsal dağın zirvesine ulaşmıştım. Yeni doğan güneş de, büyükbabamın evinin önüne vardığımda güçlü ışıklarıyla teatral

bir etki yapıyordu. Ama içeriye girmeye henüz hazır değildim. Saat daha dört bile olmamıştı, geldiğimi hemen haber veremezdim, vermemeliydim. Kurduğum tüm stratejiyi bozardı bu. Her şeyi baştan enine boyuna düşünmekle iyi etmiştim: Büyükanne ve büyükbabamı uyandırırsam durum aleyhime olurdu; bu saygısızca davranış beni daha da suçlu gösterirdi. Büyükbabamların birkaç yıldır yaşadıkları bu ev bir çiftçiye aitti, adamın altı ya da yedi ineği vardı, neredeyse tamamen sağır olan kambur karısıyla birlikte kendisine ait küçük bir tarlayı işletiyordu. Büyükbabamların böyle gerçek bir çiftlik evinde yaşıyor olmaları, benim için cennet gibi bir şeydi. Ahırı ve hayvanları çok severdim; çiftlik kokularını, çiftçileri ve ailelerini severdim. Onlar da beni severdi. Hayır, bu kafamdan uydurduğum bir şey değildi. İnekleri sağarlarken izlememe, onlara yem ve gübre vermeme, doğum yaparlarken yanlarında bulunmama izin verirlerdi. Tarlalar sürülürken, tohumlar ekilirken, hasat yapılırken yanlarında dururdum. Kışın çiftçi ve karısıyla odalarında oturabilirdim. Başka hiçbir yerde böylesine mutlu olmuyordum. Üst katta büyükanne ve büyükbabamın oturuyor olması bu mutluluğu daha da pekiştiriyordu. Bulunduğum yerden, Bavyera Alpleri'nin eteklerinden Hochfelln, Hochgern ve Kampenwand'a kadar uzanan genişlikte bir manzara görülebiliyordu. Bunların alt tarafında da Chiem Gölü vardı. Bazı günler rüzgâr doğudan estiğinde, çok dikkatli kulakların Moskova'dan gelen çan seslerini bile duyabildiğini söylerdi büyükbabam. Ben bunu hiç duymadım ama zaman zaman onun duymuş olduğundan emindim. Traunstein bir buzul taşı yığınının üstündeydi ama Ettendorf çok daha yüksekte bulunuyordu. Deyim yerindeyse, o bilgelik dağından, büyükbabamın hep söylediği gibi, Katolikliğin beyinsiz asasını üzerinde sallandırdığı küçük burjuvazinin çukurlarına bakılabilirdi. Ettendorf'un aşağısındaki her şey, yalnızca

küçümsenmeye layıktı; küçük burjuvazinin ruhu, hatta bununla ilgili her şey, hainlik ve ahmaklıktan ibaretti. Esnaflar, tıpkı çobanlarının çevresini saran koyunlar gibi, kilisenin çevresinde gün boyunca melerler, kendilerini günden güne ölüme terk ederlerdi. Küçük kasabalar kadar iğrenç bir şey yok, derdi büyükbabam, hele de Traunstein gibi bir kasaba hepsinden kötüydü. Burada birkaç adım atmak kirlenmeye, birkaç kişiyle konuşmak mide bulantısına yeterdi. Ya gerçek bir kırsal kesim ya da büyük şehirde yaşanmalıydı büyükbabama göre. Ama ne yazık ki damadı, yani vasim, yalnızca Traunstein'da iş bulabilmişti ve biz de bu berbat atmosfer altında yaşamak zorunda kalmıştık. Elbette kendisi Ettendorf'daydı ama aşağıda, Traunstein'da yaşamak zorunda kalsa... Hayır, bunu yapacağına kendisini öldürmeyi tercih ederdi. Yürüyüşe çıktığı zamanlarda hep böyle konuşurdu, *intihar* kelimesi onun en çok kullandığı kelimelerden biriydi, bu yüzden ben de bu kelimeye küçük yaşlarımdan itibaren aşinaydım. Katıldığı her sohbette, verdiği her tavsiyede bu vardı; ona göre bir insanın en gerçek, en değerli özgürlüğü intiharı, kendisini öldürebilme hakkıydı. Hayatı boyunca bunu düşünmüştü, buna başka herkesten daha fazla sarıldı; sanırım ben de aynı şeyi ondan aldım. Ne zaman istersek, derdi, intihar edebiliriz, üstelik de istediğimiz kadar estetik bir biçimde. Varlığını ortadan kaldırma fikri yeryüzündeki en muhteşem şeydir. *Baban*, derdi arası onunla henüz iyi olduğu zamanlarda (kötü olduğunda ise *vasin* derdi), karnımızı doyuran kişi, annen ve sen ona bağımlısınız, hatta aslında hepimiz ona bağımlıyız. O yüzden onun Traunstein gibi iğrenç bir yerde yaşayıp bize bakmak zorunda oluşunu kabullenmek zorundayız. Biz işsizliğin kurbanıyız. Bu iş baban (ya da vasin) için tüm Avusturya ve Almanya'daki tek iş. Bu küçük kasaba insanlarından nasıl da tiksiniyorum! Onlardan nasıl da nefret ediyorum! Ama sırf bunlar, bu iki ayaklı

beyinsizler yüzünden kendimi öldürecek değilim! Traunstein'a, yalnızca annem onu yemeğe çağırınca inerdi. Tanıdığım tüm kadınlar arasında en iyi aşçı annemdi. Savaş sırasında, yoktan var ederek nefis şeyler yapmışlığı vardı, onunla kimse yarışamazdı. *Ev yemeği* ya da *evde pişirmek* gibi laflar bana korkunç gelirdi ama annem söz konusu olduğunda iş değişirdi. Büyükbabam, büyükannemle birlikte haftada iki ya da üç kez, bir dana pirzola, kızartma ve Strudel için nefret ettikleri kasabaya gelirdi. Bu iki yaşlı insan, başları yukarıda, Ettendorf'dan Traunstein'a inerlerdi. Çiftçinin, benim yaşımda bir torunu vardı ve o da zemin kattaki evde yaşardı. Adı Georg'du, ama herkes ona Schorschi derdi. Okula Traunstein'da değil Surberg'de gidiyordu. O benim için fazladan bir sevinç kaynağıydı. Bu yüzden Traunstein'dayken sürekli Ettendorf'u özlüyordum. Schorschi akıllı bir çocuktu, büyükbabama hayrandı ve onun dediği her şeyi yapıyordu. Büyükbabam da onu severdi. O da benim gibi babasız büyümüştü, şimdi de yalnızca büyükannesi ve büyükbabasıyla yaşıyordu. Babasının onu arada bir gördüğünü söylüyorlardı ama annesi ortalıkta yoktu ve onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Çiftçi ve karısı onu tam bir köylü gibi yetiştiriyordu; eğitimi büyük bir tutumluluk içinde sürüyordu, aksi halde birçok şeyden daha da mahrum kalabilirdi. Schorschi okula giderken bir yandan da çalışıyordu ama bunu isteyerek yapıyordu. Onunla birlikte birçok buzağının dünyaya gelişine yardım ettik. Benden daha güçlüydü ve aynı büyükbabasına benziyordu; sapsarı saçları vardı ve benim aksime tam bir hesap uzmanıydı. Her türlü hesabı anında yapabiliyordu. Kışın neredeyse tüm zamanımı, bir üst kattaki büyükbabamla değil, büyük ailesinin oturduğu zemin katta onunla geçiriyordum. Hatta büyükbabam, kendisi çalışırken aşağıya gittiğim için seviniyordu. Schorschi benim dostum, yoldaşım ve büyükbabamdan sonra-

ki en büyük sırdaşımdı. Onu en son birkaç yıl önce gördüm. O zamanlar ikimiz de daha yeni kırk beş yaşına girmiştik. Aklını oynatmıştı. Son iki yıl boyunca kendisine miras kalan o evden hiç ayrılmamıştı. Yukarıya, bir zamanlar büyükbabamların oturduğu yere çıkmaya çalışan herkesi öldürmekle tehdit ediyordu. Yıllardır saçlarını kesmemiş ve kimseyle bir kelime dahi konuşmamıştı. Yine de beni görünce sevindi, anlamadığım bir şeyler mırıldandı. Bir şişe Traminer açtı, büyük bir sükûnet içinde içip bitirdik. Sık sık, büyükbabamı hâlâ gözlerinin önüne getirebildiğini söyledi, hâlâ en çok sevdiği ve saydığı insanın o olduğunu belirtti. Çöküşündeki yalınlık yüzünden kendimden utandım. Biraz kendimden bahsettim ama bunlar onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Ağzımdan çıkanlar, manasız laflardı. İçimden, *senin*, dedim, fiziksel olarak eksik olsan da, keskin bir zekân var, halbuki o artık aklını yitirmiş, harabeye dönmüştü, böyle giderse ruhu daha fazla dayanamayacaktı. Gözlerinde titreşen feri arada bir görebiliyordum. Dehşet verici bir manzaraydı ama anlatmak zorundayım. Ev metrelerce uzunluktaki örümcek ağlarıyla örülüydü, çürümüşlüğün kokusu her şeyin, her sözcüğün ve duygunun üzerine çökmüştü. Babası, Münih'teki elektrik firmasını batırdıktan sonra kendini asmıştı, bu da oğlunun hayatını mahvetmişti. Büyükanne ve büyükbabası da ölünce ev çürümeye ve köhneleşmeye başlamıştı. Gözlerime inanamamıştım: Bir zamanlar gayet temiz ve düzenli olan evin çevresi, yüz kadar araba enkazıyla doluydu. Sakallarının ardında yüzleri görünmeyen, pislik içindeki iki adama Schorschi'yi sordum, parmaklarını aynı anda şakaklarına götürüp onun kafayı oynattığını ima ettiler. Dediklerine göre iki yıldır oturduğu o evi terk etmemiş. Ona yemek götürmüşler ama o yukarı çıkmalarına bile izin vermemiş. Ev hâlâ onun malıymış ama aslında artık oturmasına izin yokmuş. Görece-

ğim şeylere karşı beni uyardılar. Fakat ben yine de gittim ve yanına çıktım. Kapıyı açan, bambaşka bir insan, bir canavardı; pislik içindeydi, saçı sakalı birbirine karışmıştı ama gözleri hâlâ sevgili Schorschi'ye aitti. Beni ilk önce tanımadı, anlayana kadar, üç kez *Thomas* diye belirtmem gerekti. Her şeyi boş vermiş, kendini tamamen salmış; ama yine de hayatta kalan bir insan ancak bu şekilde görünebilir, diye düşündüm. Babası kendini öldürmüştü ama o yapmamıştı; belki tam da o yüzden yapmamıştı. Bunları düşünürken, içinde bulunduğu yaratık şeklindeyken bile Schorschi'de bir an için tekrar çocukluğumuzu gördüm. Hâlâ buradaydı, hayattaydı. Bir anda yeniden yattığı odanın penceresinden ona bakıyordum, erkenden uyumuştu, çünkü tüm çiftçi çocukları gibi bütün gün çalışıp yorulmuştu. Onu uyandırmalı mıydım? Uyandırdım. Schorschi pencereye gelip camı açtı. Sahneyi net bir şekilde görebiliyorum. Sonra beni içeriye aldı, odasına gidip oturdum ve ona başımdan geçenleri, yaşadığım müthiş deneyimi anlattım. *Neredeyse Salzburg'a kadar*, dedim, *tamamen değil ama neredeyse.* Salzburg'un ışıklarını görebildiğimi söyledim ama Fanny Yengemin adresini bilmiyordum. Söylediğim her şeye hayran kaldı, hikâyemdeki her yeni olay onu daha da etkiledi. Doğal olarak daha önce hiç Steyr-Waffen marka bir bisiklete binmemişti. Onunla harekete geçmek, basıp gitmek kim bilir ne harika bir duyguydu! Anlattıklarım bana da başkasından dinliyormuşum gibi geliyor ve hoşuma gidiyordu. Anlattıkça daha da açıldım ve hikâyeye yalan denilemeyecek bazı abartılı eklemeler yaptım. Schorschi'nin yatağının karşısında, pencerenin yanındaki taburede oturup ona, bana başarılı bir sanat eseri gibi gelen ama içinde hakikate dair pek öğe kalmayan, son derece dramatik bir rapor sundum. İşime geldiği yerde uzunca anlattım, bazı yerlerini güçlendirdim, diğer yerlerini zayıflattım; hikâyeyi hep doruk noktaya çekmeye çalışarak, hiçbir önemli

noktayı atlamayarak ve elbette kendimi de tüm dramatik yapının merkezine koyarak anlattıkça anlattım. Schorschi'yi neyin etkileyip neyin etkilemeyeceğini biliyordum, bu sayede hikâyeyi ona göre şekillendirdim. Elbette yüksek sesle konuşamıyordum, evdeki diğer insanların dikkatini çekmek istemiyordum. Hikâyemi bitirdiğimde güneş doğmuştu. Sonunda birkaç cümleyle de, başarısızlığımı bir zafere dönüştürdüm. Başarmıştım: Schorschi ikna olmuştu ve o sabah ben artık bir kahramandım. Büyükbabam beni yüzünde ciddi bir ifadeyle karşıladı ama bir yandan da elimi sıkı sıkı tuttu, bu bir nevi *sorun yok* demekti. Olan şeyler affedilmişti. Büyükannem harika bir kahvaltı hazırladı, ben en çok onun kahvaltılarını severdim. Çok fazla soru sormadılar, orada ve sağlıklı olduğum için mutluydular. Büyükbabam kalkıp işinin başına, *romanı üzerinde çalışmaya* gitti. Bunu her zaman hem korkunç hem de olağanüstü bulurdum. Kalın battaniyesini sırtına dolayıp deri bir kemerle beline bağladı ve masasının başına oturdu. Büyükannem de kalkıp kapitone kapıyı kapattı. Küçüklüğümden beri, ikisinin birlikte çok mutlu olduklarını düşünürdüm. Hayatları boyunca öyle kaldılar. İkisi o gün bizde yemeğe davetliydiler, bu benim için şanstı. Büyükbabamın elini tutarak, ikisinin ortasında, güven içinde Traunstein'a indim. Zaferimden emindim. Ettendorf'tan Traunstein'a kadar başım dik şekilde yürüdüm, gelirken olduğu gibi ezik değildim. Annem asla benimle başa çıkamazdı. Aslında bu bisiklet olayı gibi olaylarda mutlaka dayak yerdim, çoğunlukla da mutfak dolabındaki küçük kırbaçla beni döverdi. Mutfağın ya da oturma odasının köşesine siner, ellerimle yüzümü koruyarak müthiş bir sahne performansıyla yardım için bağırırdım. En küçük bir olayda bile kırbacı eline alırdı. Ama sonunda bu bedensel terbiyenin benim üzerimde etkisiz kaldığını anlayınca; bir sürü kötü laf söyleyerek beni dize getirmeye çalışırdı, açıkçası bu beni her zaman

daha derinden yaralardı. Bana karşı, *bir sen eksiktin!, bütün mutsuzluğum senin yüzünden!, Allah seni kahretsin!, hayatımı mahvettin!, her şey senin yüzünden!, ölümüm senin elinden olacak!, hiçbir işe yaramazsın, senden utanıyorum!, baban gibi işe yaramaz, peş para etmezin tekisin!, başımın derdi, yalancı!* gibi birçok yaralayıcı söz sarf ederdi. Bunlar bana ettiği hakaretlerin yalnızca bir kısmı ve benimle başa çıkmaktaki çaresizliğini kanıtlamaktan başka bir işe yaramıyorlar. Bana hayatım boyunca, onun mutluluğunun önündeki tek engel olduğumu hissettirdi. Bana bakınca, onu terk eden sevgilisini, babamı görüyordu. Bende onu acılar içinde bırakıp giden adamı buluyordu. Ona çok benziyordum, bir defasında onun bir fotoğrafını görmüştüm. Cidden aramızdaki benzerlik şaşırtıcıydı. Aslında buna benzerlik denemezdi, yüzüm onun yüzünün *aynısıydı*. Hayatının en büyük hayal kırıklığı, yaşadığı en büyük yenilgi, beni her görüşünde tekrarlanıyordu. Ben onun yanında oldukça da, bununla her gün yüzleşmek zorunda kalıyordu. Elbette bana olan sevgisini hissediyordum ama aynı zamanda sevgisinin önünü tıkayan, babama olan nefretini de duyuyordum. Sonuç olarak bana, yani evlilik dışı şekilde dünyaya gelmiş çocuğuna duyduğu sevgiyi her zaman bastırıyor, o sevginin doğal ve özgür şekilde gelişmesini engelliyordu. Aslında annem *bana* değil, nefret ettiği babama küfrediyordu; kırbacıyla *beni* değil, acılarının asıl nedeni olan kişiyi dövüyordu. Kırbacın her inişi, aslında artık hiç kimseyle, büyükbabamla bile iletişim kurmayan babama inen bir darbeydi. Sanki öyle biri yoktu artık, sanki hiç var olmamıştı. Daha o zamanlarda babamla ilgili herhangi bir şey sormayı bırakmıştım. Var olamazdı, yoktu. Hangi ruh halinde olurlarsa olsunlar, sorularım ailemi anında sinirlendirirdi, kara bir gölge gibi üstlerine düşerdi. Babamın kabahati çok büyük olmalıydı, onunla ilgili duyduğum şeylerden bunu anlamıştım. Annemi bütün kalbimle seviyordum ve

onun da beni sevdiğini biliyordum, ama hayatı boyunca, aramızdaki sevgi hiçbir zaman görmediğim bir şeytan yüzünden baltalanacaktı. Sadece yalan ve hıyanetten oluşan bu görünmez adam, anlaşıldığı kadarıyla tam bir üçkâğıtçıydı. *Uzun mektuplar, ah evet, ama hiçbiri beş para etmez. Verilmiş bir sürü söz, evet, ama hepsi yalnızca yalan. Evet, baban tek bir şeyde tam bir ustaydı, yalan söylemekte!* Annemin tek söylediği bunlardı. Büyükbabamın bu konuda tek bir kelime bile etmemesi ise beni oldukça şaşırtırdı, hâlâ da şaşırtıyor. *Dâhiyane, ama mayası bozuk!* derdi annem sık sık. *Frankfurt Oder'de aynı sana benzeyen beş tane daha çocuk yaptı!* Ve böyle süregelen başka laflar... Kırbaç işkencesinden en azından o an için kurtulmuştum. Büyükannem, öfkeden kabarmış olmasına karşın sessizliğini koruyan annemin önünden beni geçirerek oturma odasına, yemeğe götürmüştü. Sofraya oturduk. Sinirden titreyerek ama yine de sessizliğini koruyarak yemeğini yiyen annemin çaresizliğini de görüyordum; o anda onu ne kadar çok sevdiğimi, onun da beni ne kadar çok sevdiğini fark ettim. Bir ara bize, polise de haber vermiş olduğunu söyledi. Bütün komşuları da galeyana getirmişti. Sabah olunca, bisikletin halini görmüştü. Ne korkunç bir görüntüydü bu! Bunun yanında bir de okuldan kaytarmış olduğum gerçeği vardı. Tam bir ümitsiz vakaydım. Hayatta ulaşabileceğim en yüksek mertebe ancak duvarcı ustası olmaktı! Beni hep bu duvarcı ustası sözüyle tehdit ederdi, onun en etkili silahıydı bu ve her zaman da işe yarardı, beni hep derinden etkilerdi. Aslında annem haklıydı, okulda da herkesin aksine çok az şey öğreniyordum, herkes benim işe yaramaz birisi olduğumu düşünüyordu. En basit toplama işlemini bile yapamıyordum, dikte ödevlerini hiç beceremiyordum, sınıfta kalma riskim de vardı. Bana öğretilen şeylere karşı ufacık bir ilgim bile yoktu, hepsi bana son derece sıkıcı geliyordu, bu yüzden de hiçbir derse karşı istek duymuyor-

dum ve bu da zaten öğretmenlerim dahil herkesin malumuydu. Büyükbabam en azından sınıfı geçmem gerektiğini söylüyordu, nasıl geçtiğim önemsizdi. Notlara hiç önem vermiyordu. Sene sonunda bir üst sınıfa geçsem yeterdi. Ama ben bunu bile başarabileceğimden emin değildim. Yıl sonunda ise bir mucize olmuştu, sene boyunca sürekli orta ve zayıf notlar alsam da sınıfta kalmamayı başardım. Bu garip mekanizmaya güveniyordum. Büyükbabam da güveniyordu. Masada her seferinde tartışılan bu sınıf geçme konusunu hiçbir zaman ciddiye almıyordu. Benim sıradan çocuklardan daha zeki olduğumu ama öğretmenlerimin bunu anlayamadıklarını söylüyordu; aptal olan onlardı, ben değildim. Akıllı olan bendim, onlar ise kültürsüzdü. Bize her gelişinde eğitim hayatım masaya yatırılıyor, sonunda da büyükbabamın benim bir dâhi olduğumu söylemesiyle konu kapanıyordu. Ancak bu sefer, işlediğim suçun büyüklüğü yüzünden bunu yapmaya, okuldan konuşmaya cesaret edemediler. Asıl konuya değinmekten de çekindiler. Annemin polisi ve komşuları haberdar ettiği bilgisi dışında benden hiç konuşulmadı. Nelerden konuştuklarını hatırlamıyorum ama sonuçta konu ben değildim. Annem çocuk yetiştirme konusunda başarılı değildi. Büyükbabamın ise bu gibi durumlardaki davranışı hakikaten bir hayli sertti. Büyükbabam kaosu severdi, sadece düşünce bazında da olsa tam bir anarşistti. Buna karşılık annem, ömrünü bir orta sınıf vatandaşı olmaya adamıştı ya da en azından alt sınıftan kurtulmaya çalışan ama başaramayan birisiydi. Büyükbabam sıra dışı ve olağanüstü olan her şeyi severdi, her türlü çelişkiye ve devrimci düşünceye bayılırdı. Çelişkiler içinde yaşardı, bütün hayatı çatışmalara dayanırdı. Annem ise kendini kanıtlayabilmek için normalliğe sarılırdı. Hayatı boyunca mutlu, uyumlu bir aile yaşantısı istemişti. Babasının ruhsal ve entelektüel hoppalıkları yüzünden hep acı çekmişti, bunların altında kalıp

boğulmaktan korkmuştu. Ona adeta tapıyordu, ama aynı zamanda onun bu entelektüel etkisinden de kaçmaya çalışıyordu, belki de bu yüzden sürekli kaotik ve yıkıcı durumların içine sürüklenmişti. Tabii ki kaçamamıştı, sonunda bununla yüzleşti ve hayat boyu devam edecek bir depresyona sürüklendi. Babasının, herkesi fazlasıyla yoran bu meydan okuyucu zekâsına karşı koymaktan çoktan vazgeçmişti. Farkında olmadan onun hayatını mahveden despot babasına karşı büyük bir sevgi ve hayranlık duyuyordu. Bu yüzden de ondan kaçabilmenin tek yolu onu sevmeyi bırakmaktı, annem ise bunu yapmadı. Saygı, sevgi ve bunların yanında kaçma isteği anneme yetmiyordu. Annemin özlemini duyduğu normal yaşam, onun bir kaçış olduğunu bilse de, daha küçük yaşlardan beri aradığı şeydi; oysa normallik denen bu kurumdan ömrü boyunca kaçmış olan büyükbabamın bunlara karşı her zaman alaycı ve küçümseyici bir tavrı vardı. Bir kasap ya da kömür toptancısı olması söz konusu bile değildi; kendi deyimiyle kılık değiştirerek kitlelerin bir parçası olmayı gençliğinden beri reddetmişti ve bunu benim de beynime işlemişti. *Sıradan bir hayat*, annem için çok daha kolay olurdu, bu doğru; şu anda ise her an düşme tehlikesi altında olan bir ip cambazı gibiydi. Hepimiz bu ipin üzerinde, düşüp ölme tehlikesini hissederek yürüyorduk. Daha yeni iş sahibi olan vasim, tüm aileyi taşıyan bu ipin üzerinde, en büyük tehlikeyi yaşayan kişiydi, üstelik düşerse, altında onu tutacak bir ağ bile yoktu. Bu tam da büyükbabamın istediği bir şeydi. Böylelikle adeta ip cambazlığı yapan bir sirk ailesine dönüşmüştük; hiçbir zaman mola vermeye hakkımız yoktu ve numaralar da gün geçtikçe zorlaşıyordu. Bu gösteri ipinin mahkûmlarıydık, hayatta kalma sanatının hakiki icracıları. Altımızda normallik ağı duruyordu, ama buna düşmekten çok korkuyorduk zira buna düşmek demek kesin bir ölüm demekti. Vasim de geri dönemezdi, per-

formansı yalnızca minik gülümsemelerle karşılanıyordu, ama o ipin üstünde sıkışıp kalmıştı ve aşağıya inemiyordu. Annem kendisini seçtiğinde her şeyden bihaber olan bu adam, büyükbabam ve ailesinin etkisi altında eziliyordu. Yapabileceği hiçbir şey yoktu; ipe sıkıca tutunmak, sırtında başkalarını taşımak, onları düşmekten kurtarmak ve buna hiç ara vermemek zorundaydı. Ama hayatı boyunca hiçbir zaman sahnenin arkasına geçip ayağını yere basamamıştı, bu yaptığı sanat falan değildi. Çoğu zaman bu boşluğun üzerinde çırpınıp durur, bazen de ağlamaları duyulurdu; ama –büyükbabamın deyimiyle– *aptal adam,* yine bir şekilde gösterisine devam etmenin yolunu bulurdu. Ekip onu kendi amaçları için kullanırdı. Onlar ip cambazlığının ustasıydı ve tüm zamanlarını kendilerine hayranlık duyarak geçirirlerdi. Kendi kendine duyulan bu hayranlık onlar için gerekli bir şeydi zira gösterilerini izleyen kimse yoktu ya da en azından kimsenin gözü onların üstünde değildi. Büyükbabamın ailesi köylü, küçük esnaf ve meyhanecilerden oluşuyordu. Babası ancak yirmili yaşlarında, zorla bir şeyler yazabilmişti. Güya babasına Cattaro Kalesi'nden gönderdiği bir mektuptu bu, onun kendi ellerinden çıktığını iddia ediyordu ama büyükbabam bundan her zaman kuşku duymuştu. Büyükbabam yıllarca, saçma bir biçimde bira dağıtmış, köylülerin el arabalarıyla getirdikleri tereyağların, tadına bakmış, arsa ve bina fiyatları hakkında spekülasyonlarda bulunmuştu, yani hep parayla uğraşmıştı; ama yirmi yaşına gelince, kendisine kalacak mirastan feragat etmiş ve her şeyi bırakmıştı. Ablası Marie de bu aptal mekanizmanın manasız olduğunu görmüş ve genç yaşında Egerli bir ressamla evlenmişti; bu ressam daha sonra Meksika'da bir hayli ünlü olmuştu, gazeteler o günlerde bile sanat sayfalarında ondan bahsediyordu. Bu ressamdan bir kızı olmuştu; yıllarca kızıyla birlikte Doğu'da kalmış, onu paşalar, şeyhler ve beyler arasında dolaştırıp dur-

muştu. İşte bu abla da kırk yaşına gelince tüm bu paşa, şeyh ve beylerden ayrılarak, elinde sadece soluk şark anılarıyla Viyana Şehir Tiyatrosu'na gelmiş ve orada sıradan bir oyuncu olarak Nestroy'un kaba güldürülerinde ve bir defasında da Goethe'nin *İphigeneia*'sında oynamıştı. Büyük büyükbabam, Egerli damadı için Henndorf'un yakınlarındaki Marienklause'de, kayalıkların yanında, Waller Gölü'nü gören bir yerde devasa bir stüdyo inşa ettirmişti; bu stüdyo, annemin dediğine göre önünde yılanların güneşlendiği yirmi metrelik büyük pencereleriyle görülesi bir yerdi. Büyükbabamın diğer kız kardeşi Rosina ise evinde kalmıştı. O gerçek anlamda bir kasaba çocuğuydu, pastoral yaşama o kadar bağlıydı ki Henndorf'un on kilometre ötesine geçmeye tenezzül etmemişti. Hayatı boyunca bir kez bile Viyana'ya gitmemişti, büyük ihtimalle Salzburg'a bile inmemişti. Üç ya da dört yaşındayken, ayrıca daha sonralarda da, onu bu alım satım imparatorluğunun kraliçesi olarak görür ve hayranlık duyardım. Büyükbabamın abisi Rudolf, ormana kaçıp Waller ve Mond Gölleri civarındaki Uiberacker mülklerinde bir ormancı olmuştu. Orada, henüz otuz iki yaşındayken intihar etti; cesedinin yanında köpeği tarafından korunan el yazısı notta, dünyanın sefaletine daha fazla dayanamadığı yazıyordu. Rosina dışındaki tüm kardeşler, köy yaşamından kaçmaya çalışmışlardı. Marie Doğu'ya kaçmıştı, Rudolf doğrudan cennete gitmiş, büyükbabam ise teolojik eğitimden sonra bilim öğrenmek ve kendisi gibi anarşist beyinler bulmak için İsviçre'ye gitmişti. Lenin ve Kropotkin'in zamanlarıydı. Ama o Zürih'e değil Basel'e gitmiş ve saçlarını uzatmıştı. Fotoğraflarından gördüğüm üzere yıpranmış pantolonlar giyiyor, burnunun üstünde, anarşistlerin pek sevdiği kelebek gözlüklerden taşıyordu. Ama o enerjisini politikadan çok edebiyata yöneltmişti. Evi, ünlü Lou Salomé'nin evinin yanındaydı; kız kardeşi Rosina da her ay ona

tereyağı ve sosis gönderiyordu. Hayatı boyunca yanından ayrılmayacak ve daha sonra benim büyükannem olacak kadın, ailesi tarafından yıllarca süren kötü bir evliliğe zorlanmış ve Salzburglu bir terziyle evlenmişti. Ama sonunda kocası ve iki çocuğunu terk ederek Basel'e gitmiş ve büyükbabamın boynuna sarılarak, ömrü boyunca onunla birlikte olacağına dair yemin etmişti. Bu yüzden annem de Basel'de doğmuştu. Güzel bir çocuktu ve hayatı boyunca da hep güzel oldu. Anneme hayrandım, onunla gurur duyardım. Daha küçük bir çocukken bile bana karşı çaresizliğini hissediyor ve bundan faydalanmaya çalışıyordum. Ona kırbacı eline almaktan başka çare bırakmıyordum. Başıma ve diğer kısımlarıma aldığım darbeler artık işe yaramaz olunca, daha önce belirttiğim gibi cümlelere sığınıyordu. Sözler, darbelerden yüz kat daha etkiliydi. Beni pataklıyor ama eğitmiyordu. Hiçbir çocuğunu eğitemedi, ne beni, ne de küçük kardeşlerimi. Kırbaçtan korkardım ama annemin onunla attığı dayakların derin bir etkisi yoktu. Ancak şeytani sözlerle amacına ulaşır, sakinleşirdi; bu sözler bende hayatım boyunca kurtulamadığım derin yaralar açtı. *Bir sen eksiktin! Ölümüm senin elinden olacak!* Bugün bile hâlâ rüyalarımda bu sözler bana işkence ediyor. Kendisi bu korkunç etkiden bihaberdi. O sadece gerginliğini atıyordu. Çocuğu dayanılmaz bir canavardı, şeytan gibiydi. Benim hastalıklı heyecanlarımı asla anlamıyordu. Anormal bir çocuğu olduğunu biliyordu, bu da anormal sonuçlar doğuruyordu elbette. Ailesinde bu konuda yeterince örnek vardı. Sürekli dayımdan, ailenin dâhisinden söz ederdi, büyükbabamın deyişiyle, dayım sonunda *mucitlik* sevdasıyla yok olup gitmişti. Beni hep yetiştirme yurtlarında ya da ıslahevlerinde hayal ediyordu, başka kurtuluşum olmayacaktı; ben kötülüğün elinde oyuncak olmaya mahkûm bir çocuktum. Kendine has bir inanç şekli vardı; elbette ki Katolik değildi, büyükbabam gibi Katolik-

likten nefret eden birisiyle yaşayarak Katolik olması mümkün değildi. Büyükbabama göre Katoliklik, değersiz bir kitle hareketiydi, tek işlevi dünya insanlarını aptallaştırıp onlardan yararlanmak ve tüm zenginliği elinde tutmaktı. Kilise var olmayan bir şeyi, Tanrı'nın inayetini satıyordu, ama aslında bu aynı zamanda Tanrı'nın kötülüğüydü. Dünyanın en fakir insanlarını, kendi zenginliğini artırmak için sömürüyordu; bu zenginliği de devasa endüstriler ile para yığınlarına ve mallara sahip bankalara yatırıyordu. Var olmayan malları satan herkes yargılanır ve hüküm giyer, diyordu büyükbabam, Kilise hariç. Onlar Tanrı'yı ve Kutsal Ruh'u herkesin gözü önünde satar ve cezasız kalır. Sömürenler, çocuğum, ipleri ellerinde tutanlar, eşsiz saraylarda yaşayanlardır. Kardinaller ve piskoposlar, hiçbir iş yapmadıkları halde utanmadan para alan kişilerdir. Annem inançlı biriydi. Kilise'ye ve hatta büyükbabamın daima öldü dediği Tanrı'ya da pek inanmıyordu ama inançlıydı. Her ne kadar çoğu zaman tüm inançlıların hissettiği gibi, inancı tarafından yüzüstü bırakıldığını düşünse de, inancına sıkı sıkıya bağlıydı. Hatırladığım kadarıyla, yemeğin sonunda bisiklet olayım tekrar gündeme geldi. Büyükbabam beni savunucu uzun bir konuşma yaptı. Okulun bir önemi yoktu, yani okulu kırmış olmam da son derece önemsizdi. Tüm okullar, özellikle de ilkokullar, genç beyinleri gelişmelerine izin vermeden yok eden berbat kurumlardı. Okullar, içindeki öğrencileri öldürürdü. Bu Alman okullarında da aptallık ilk kuraldı, düşüncesizlik ise yol gösterici olan şey. Her ne kadar bazı ebeveynler çocuklarını mahvoluşa gönderdiklerini biliyor olsa da, okula gitmek zorunluydu. Öğretmenler çocukları harap etmekten başka işe yaramazlar, dedi büyükbabam. Tek öğrettikleri şey basit ve aşağılık olmaktır. Onlar bir utanç kaynağıydı. Torununu okula göndermektense, tren istasyonundan bir bilet alır ve onu Rosenheim, Münih ya da Freilassing'e yollar-

dı. *Bu onun işine yarar*, dedi, *okul değil. Öğretmenler de ne kadar sığ insanlar! Evlerinde eşlerinden çektiklerinin acısını çocuklardan çıkarıyorlar. Onlardan her zaman haklı olarak nefret ettim. Şimdiye kadar, kısa süre içinde gerçek yüzünü ortaya çıkarmayan, ne kadar alçak ve tiksindirici birisi olduğunu göstermeyen bir öğretmen görmedim. Polisler ve öğretmenler, dünyaya kötü koku yayıyorlar. Ama onları ortadan kaldıramayız.* Öğretmenler, dedi, her zaman öğrencilerin akıllarını yozlaştırmaya ve yok etmeye çalışırlar. Çocuklarımızı, her gün sokakta rastladığımız yetişkinler gibi iğrenç birer insan olsunlar diye okula gönderiyoruz. Üstelik ben bu okulu asma konusunun o kadar da üstünde durmuyorum. Kısa bir not yeterli olacaktır, dedi. *Ne biçim bir baş ağrısı!* diye bağırdı; ardından beni ispiyonlayacak birisine rastlayıp rastlamadığımı sordu. Olumsuz anlamda başımı salladım. Annem, tam karşımızda kaskatı oturuyordu. Büyükbabam yemeği övdü, büyükannem de uzun zamandır yediği en güzel şey olduğunu söyledi. Polis neden işe karışmak zorundaydı ki, dedi büyükbabam. Benim bu yaramazlıklarım yeni değildi ki. Eve her zaman geç kalır, ama sonunda hep dönerdim. Onu böyle zeki kılan da bu zaten, dedi, başka çocukların yapamayacağı şeyleri yapıyor. Bisiklet tamir edilebilir, hiç önemli değil. En azından artık bisiklet sürmeyi biliyor. Bu büyük bir avantaj. Bir bisikletçinin neler yapabileceğini bir düşünün. Sen bisiklete binemiyorsun, ben de binemiyorum, dedi anneme. Büyükannem de binemiyordu. Emil, yani vasim de burada değildi ve bisiklet evin bahçesinde paslanıyordu. Gerçekten bisikleti dışarı çıkarma fikrim harikaydı. *Akabinde de hemen Salzburg'a gitmek!* diye ekledi. Olay bütünüyle düşünülürse, nasıl bir başarı olduğu görülebilir. Tek hatan, dedi bana, yaptığın şeyi kimseye söylememendi. Ama hemen ardından da bu gibi bir planın işe yaraması için saklı tutulması gerektiğini ekledi. Bana neden başarısız dendiğini hiç anlamıyordu. Düşün

biraz, dedi, ilk kez bisiklete biniyor ve neredeyse Salzburg'a kadar gidiyor. Ben şahsen bunu etkileyici buluyorum. Annem sessizliğini koruyordu, başka çaresi yoktu. Büyükbabam, kendi sayısız kabahatlerinden örnekler veriyordu. Hayatı anne babalarımız için zorlaştırdığımızda, dedi, kendimiz için bir şeyler yapmış oluruz. Sözümona zor çocuklar, aslında kendileri için bir şeyler yapmaya çalışanlardır. Aslında anne babalarını en çok sevenler de onlardır. Ama anne babalar bunu hiç anlamaz. *Sen* de anlamıyorsun, dedi anneme. Haşlama et ve onun suyuna yapılan çorba, büyükbabamın en sevdiği yemekti. Bunu hiç anlamıyordum çünkü etten nefret ediyordum, benim midemi bulandırıyordu. Şimdi anlıyorum ki bir insan eti ancak yaşlandığında sevebilir, çocukluğunda değil. Yemeği büyük bir zevkle, yavaş yavaş, hedonist bir ayine dönüştürerek yiyordu. Bütün bu kasaba çocukları ne olacaklar, diye sordu. Sonunda şişman tüccarlar ya da koca göbekli, kurnaz satıcılara dönüşüyorlar. Bu insanların bildiği tek şiir, karılarının mutfaklarında asılı olan şu söz; *erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer*. Gerçek bu. Halbuki bu beylik lafların dışında da bir dünya var. Ama gündelik basitliklerle öylesine çevriliyiz ki, bu aptalca şeylerden kaçamıyoruz. Ben bu lanet olasıca delikte olmak için ne suç işledim? Üstelik ben şanslıyım, Ettendorf, Traunstein kadar kötü değil. Hiç değilse berbat bir kasabada değil, kırsal alanda yaşıyorum. Öte yandan, dedi, köyün pisliğinden kurtulmak için neler yapmadım. Daha yedi sekiz yaşlarındayken çıkıp gitmeye karar vermiş. Olabildiğince erken bir zamanda oradan kurtulmak ve doğru zamanı yakalayınca onu kaçırmamak gerekirmiş. Başta, büyük ağabeyi ormana gidince, onun da babası gibi tereyağı toptancısı, meyhaneci ve arsa spekülatörü falan olmasını istemişler. Ama onun bu konuda pek de yetenekli olmadığını gördüklerinde, büyükbabamı Salzburg'a, din okuluna yollamışlar. *Ben ve pa-*

pazlık! diye sık sık söylenirdi büyükbabam. Ama sonuçta, içinde olduğum dar çevreden kaçmayı bu sayede kafaya koymuştum, dedi. Sırf para uğruna, insanların maaşlarını azar azar yontup onları sarhoş etmek, ona göre değilmiş. Salzburg'da *Schopenhauer* ve *Nietzsche*'nin tadını almış. Böyle şeyler olduğunu hiç bilmiyordum, dedi. Babam doğru dürüst yazı bile yazamazdı, deyip sık sık kendisiyle gurur duyardı. Sonra da romanlar, devasa romanlar tasarladım kafamda. Hayır, çocuk dediğin meraklı olmalı, ancak o zaman sağlıklı olabilir, öğrenmesi için dizginler ona verilmeli. Buna köstek olmak aptalca bir suç. Çocuk *kendi* fikirlerinin peşinden gitmeli, saçma sapan fikirler barındıran eğitimcilerin değil. Bir düşün: Bizden çok daha fazla seyahat ediyor ve bunu da neredeyse bedavaya, yalnızca bir tren biletiyle yapıyor. Onu bir hayli eğlendiren bu yorumun ardından masadan kalktı... Ben her zaman güçlük çıkarmıştım. 1931'de, Hollanda'daki Heerlen'de doğmuş olmam rastlantı değildi. Benim varlığım gün yüzüne çıktıkça ve doğum tarihim yaklaştıkça sorun büyüyordu; annem de, orada çalışan Henndorflu bir arkadaşının önerisiyle Hollanda'ya gitmişti. Henndorf gibi küçük bir kasabada doğmam olanaksızdı; o zamanlar kimse gayrimeşru bir çocuğa tahammül edemezdi, bu duyulursa bir skandal doğar, annem de tam anlamıyla lanetlenirdi. Büyük halam Rosina, yeğeni Herta'yı, yani annemi evden kovar, üstelik de *düzenbaz* bir adamdan gayrimeşru bir çocuk doğurduğu için onu ömrü boyunca affetmezdi. Geri kalan hayatında yalnızca siyah giysiler içinde köye gidebilirdi ve orada da sadece mezarlığa uğrayabilirdi. Annem 1930'larda, anne ve babası Viyana'daki Wernhardt Caddesi'nde oturdukları sırada bir süre Henndorf'ta, Rosina Halasında kalmıştı. Orayı dünyadaki her yerden daha çok seviyordu ve isteği üzerine, 1950 yılında ölünce oraya gömüldü. Babam oralardaki bir çiftçinin oğluydu, çiftçilik ve ticaretin

yanı sıra, marangozluk da öğrenmişti. Annemle o sıralarda yakın –hatta fazla yakın– bir ilişkiye girmiş olmalıydı. Bu konuda başka bir bilgim yok. Sık sık, Rosina Halanın elma yetiştirdiği serada buluştukları söylenirdi. Hayatımın benden önceki kısmıyla ilgili gerçekten tek bildiklerim bunlar. Annem bu utanç verici hayatından kaçarak Hollanda'ya gitmiş ve Rotterdam'da, belirttiğim arkadaşının yanında kendisine bir sığınak bulmuştu. Kısa süre sonra da Heerlen'e giderek, orada günahkâr kızlar için hizmet veren bir manastırda bir oğlan çocuk dünyaya getirdi. Çok eski bir fotoğrafta gördüğüm kadarıyla, başka hiçbir yeni doğanda olmadığı kadar çok saçım varmış. Neşeli bir çocukmuşum, annem de diğer tüm anneler gibi mutluymuş. Sonuçta Henndorf skandaldan kurtulmuştu ve Rosina Hala da yatağında yine rahatça uyuyabilmişti. Büyükbabam ise konuyla ilgili hiçbir şey duymamış. Bir yıl boyunca annem Viyana'daki ailesine bir şey anlatmaya cesaret edememiş. Neden korktuğunu bilmiyorum. Babası bir yazar, bir filozoftu ve rahatsız edilmemesi gerekiyordu; sanıyorum ki annem bu yüzden ona bir şey anlatmaktan çekindi. Babam beni hiçbir zaman kabullenmedi. Heerlen'deki manastırda da uzun süre kalamayacağım için annem gelip beni aldı ve arkadaşının ödünç verdiği küçük bir çamaşır sepeti içinde beni tekrar Rotterdam'a götürdü. Ama para kazanması gerektiği için benden yine ayrılmak zorunda kaldı. Çözüm, Rotterdam Limanı'nda demirli bir balıkçı teknesi oldu. Orada balıkçının karısı, baktığı çocukları güvertenin altındaki hamaklara yatırıyordu; yedi ya da sekiz yeni doğmuş çocuk tavanda asılı oluyor ve haftada bir iki kez gelen annelerin isteğine göre indirilip onlara gösteriliyorlardı. Orada kaldığım süre boyunca durmadan ağlamışım ve etraftaki pis koku ve duman yüzünden yüzümde kan çıbanları çıkmış, son derece çirkinleşmişim. Ama annemin başka çaresi yoktu. Annem pazar günleri beni

ziyaret ediyordu, diğer günlerde de hem ev kirasını hem de benim kaldığım yerin parasını ödeyebilmek için ev işlerinde çalışıyordu. İşe iyi yanından bakarsak, bu sayede dünyayı tanıma imkânı buldu, yani sonuçta Avrupa'nın en büyük limanı bu iş için biçilmiş kaftandı. O günler hakkında fazla bilgim yok. Diyebileceğim, ilk birkaç gün hariç, ömrümün birinci yılını denizde geçirdim, ama deniz kıyısında değil, denizin üstünde. Bu gerçek beni hep düşündürmüş, her yönden etkilemiştir. Benim için her zaman muazzam bir önem taşıyacak. Temelinde, ben bir deniz çocuğuyum; yalnızca su kıyısındayken gerçekten nefes alabiliyorum, yalnızca o zaman doğru dürüst düşünebiliyorum. Elbette ki o günlerden hiçbir izlenim kalmadı bana, ama yine de suda geçirdiğim o dönemin hayatımı büyük ölçüde etkilediğini düşünüyorum. Bazen denizin kokusunu içime çektiğimde, o kokunun hatırladığım ilk şey olduğunu hissediyorum. Gurur duyarak, kendimi dağlara değil denize ait biri gibi görüyorum. Hakikaten de dağları evim gibi göremiyorum, bugün bile dağda kendimi baskı altında, boğulur gibi hissediyorum. Benim yerim, çocukluğumun büyük kısmını geçirdiğim Alplerin *etekleriydi*; hem Bavyera'da, Chiem Gölü civarındaki kısmı, hem de Salzburg dolaylarındaki kısmı. Ama o dönem oldukça kısa sürdü, yalnızca üç yaşımdan yedi yaşıma kadar. Daha önce, Hollanda'daki ilk bir yılımdan sonra, iki yıl Viyana'da kaldım. Sanırım o zamanlar, annem artık başka bir çıkış yolu bulamamış ve Rotterdam'dan ailesine bir mektup yazarak varlığımdan onları haberdar etmişti. Beni yine sepete koyup Viyana'ya gitti, o yol bütün bir gün ve gece sürmüştü. Viyana'da büyük bir sevgiyle karşılandık. O günden sonra hayatımda yalnızca annem değil, büyükannem ve büyükbabam da olacaktı. On altıncı bölgedeki Wernhardt Caddesi'nde, Wilhelmine Hastanesi'nin yanındaki o evde, ilk kez büyükbaba kelimesini söylemiştim. O günler-

den kalma hâlâ birçok fotoğrafım var. Kocaman bir akasya ağacına bakan bir pencere, üç tekerlekli bisikletle aşağılara indiğim bir sokak. Ameis Köprüsü'nden büyükbabamla birlikte kızakla kayışımız. Büyükbabamın büyük arkalıklı, uzun oturma yerli iki tekerlekli bir araçla beni Steinhof Akıl Hastanesi'nin uzun demir parmaklığı boyunca çekmesi. Bu fotoğraflar hâlâ duruyor. İki yaşımdayken, büyükannemin Singer marka dikiş makinesinden düştüğüm söylenir, oraya da beni dayım oturtmuş. Bu olay sonucunda Wilhelmine Hastanesi'nde birkaç gün beyin sarsıntısı teşhisiyle yatmışım. Bunu hatırlamıyorum. Büyükbabam, büyükannem, annem ve sürekli değişik hikâyeler yaratan Farald Dayımın himayesi altındaki bu Viyana dönemine ait pek az şey hatırlıyorum, zihnimde yalnızca birkaç parça fotoğraf karesi var. Yazar olan büyükbabam, zamanını yazmakla geçiriyordu; büyükannem vaktiyle öğrendiği ebelik mesleğini yapıyordu. Annem ise ev işlerine gidip aşçılıkla uğraşıyordu. Bu onun için bir hayli kötü olmalıydı: Daha yedi yaşındayken *Pamuk Prenses*'te dans etmiş ve üstün performansı sayesinde dönemin imparatorundan madalya kazanmıştı. On iki yaşında ise akciğer ucu nezlesi diye bir hastalığa yakalanmış ve babasının onun için düşündüğü balerinlikten vazgeçmek zorunda kalmıştı. Büyükbabam kızının, imparatorluğun en büyük sanat tapınağında kariyer yapmasını istemişti ve açıkçası annem de bunu başarabilecek düzeydeydi; ama sonuçta Döbling'teki zengin evlerinin oturma odalarının, yatak odalarının tozunu alıyor, Währinger Caddesi'ndeki değişik mekânlarda aşçılık yapıyordu. Farald'ın da bir düşünür olması bekleniyordu ama bir akşam Komünist Parti'ye katıldı, ünlü Ernst Fischer ile dost ve ortak oldu, sonunda da kendisini Viyana ve eyaletlerinin hapishanelerinde buldu. Daha yürüyemeyecek kadar küçük olduğum günlerde, polis dayımı götürmek için sürekli Wernhardt Caddesi'ndeki evimizi ziyaret ederdi.

Ama o yeraltına çekilmişti ve hiçbir zaman evde olmazdı. Onun görevi, kendisiyle birlikte seçilen diğer yoldaşlarla beraber geceleri çıkıp sağa sola propaganda afişleri asarak, insanlığın gelecekteki tek kurtuluşunun komünizm olduğunu gösteren sloganları yaymaktı. Dayım o zamanlar yirmili yaşlarındaydı, kısa süre önce beraat eden ve Maroltinger Sokağı'ndaki kadın ve erkek berberlerinde çalışan Emil Fabjan ile yakınlık kurmuştu. Dünyayı hiç tanımayan bu genç ve naif banliyö delikanlısı ile dost olmuş ve onu partiye sokmuştu. Bir gün bu yeni yoldaşını eve getirdi. Büyükbabam, kendisine büyük bir saygı duyan ve onun gibi yazarlar olduğuna şaşıran bu saf delikanlıyı bir hayli sevdi. Annemin de müstakbel kocasıyla, yani vasimle tanışması bu sayede oldu. Maddi açıdan berbat bir dönemdi. İşsizlik ve intihar oranları zirve noktasındaydı. Dediklerine göre, büyükbabam da aile fertlerini sürekli intihar etmekle tehdit ediyor, yastığının altında sürekli dolu bir tabancayla uyuyordu. Sonraları, babasından kalan mirasa sırt çevirdiği için pişman olduğunu söyledi genç bir adam olarak aptalca ideallerinin peşinden koşarak her şeyden vazgeçmiş. Bir defasında, Rosina Halama bir mektup yazarak Viyana'nın berbat atmosferinden bir süreliğine kurtulmak amacıyla onun evinde birkaç hafta kalmak istediğini söyledi, ama halam evinde hiç boş oda olmadığı yanıtını verdi. Büyükbabam bu hayal kırıklığını dilinden düşürmedi. Farald, babasının bu geçmiş tecrübesini, yani daha gençken kendisini partinin kollarına atıp sonradan kandırıldığını iddia etmesini önemsemedi. Büyükbabam kendisini gençliğinde sosyalizme adamıştı, şimdi de oğlu kendisini komünizme adıyordu. Dayım dışındaki herkes bunun sonuçlarını görüyordu. Komünistlerle olan bağını giderek güçlendirdi ve ailesini de korku ve dehşete boğdu. Emil Fabjan'ı da işin içine soktuğu için Hasner Caddesi'ndeki Fabjan ailesi de korkunun esiri oldu. Üstelik bir yığın başka aile de

tehlike, hatta ölüm tehlikesi altındaydı, zira (büyükbabamla birlikte, şaşırtıcı olarak ailenin en zekisi olan) fanatik dayımın yaptığı her şey, her olay illegaldi. Dayımla birlikte olmak her zaman çok ilgi çekici ama bir o kadar da tehlikeliydi. Zaman içinde idealleri bir bir söndü, bir süre sonra da artık bir araya gelemeyecek kadar ufaldılar. Ailem için pek de hoş olmayan bu Viyana yıllarına ait çok az fotoğrafım var, onlarda da pek mutlu değilim. Çoğunda değişik, tahtımsı sandalyelerde egemenlik sürüyorum ya da o dönemde kullanılan türden araba ve kızaklar üzerinde duruyorum. Bu fotoğrafların hepsinde belli bir şıklık içindeyim ki bu beni hâlâ gururlandırıyor. Saltanat ailelerinin çocukları böyle fotoğraflar çektirirdi, diye düşünüyorum. Yani aslında durumumun çok kötü olduğu da söylenemez. Wilhelmine Dağı'nın çevresindeki doğa, yumuşak öğle güneşiyle aydınlanıyor, bense her türlü hayranlık ve ilginin merkezinde duruyorum. Yirmi yıldır Wernhardt Caddesi'nde yaşayan ailem içinse o zamanlar herhalde en kötü zamanlardı. Elimde, içinde hepsinin iskelet gibi zayıflamış şekilde göründükleri bir yığın fotoğraf var. Viyana onlar için, her anı risk altında olan bir cehennemden farksızdı. Büyükbabam oradan ne pahasına olursa olsun, hatta otuz yıl önce kaçtığı yere bile dönmeyi göze alarak kurtulmak istiyordu. Bu otuz yıl içinde hep çalışmış ve hep başarısız olmuştu; evet, parasını kendi vererek de olsa, ismi *Ulla Winblatt* olan bir roman yayınlamayı başarmıştı ama bu kitap da, bir keresinde bana anlattığına göre Münih civarındaki Forstenried'de tuttukları büyük bir keçi tarafından yenmişti. Romantik insanlar oldukları için, bu orman ferahlığına gitmişler, kar bastırdığı için de kış boyunca oradan ayrılamamışlardı. Keçi bizden de açtı, dedi büyükbabam, *Ulla Winblatt*'ın her lokmasını mideye indirdi. Bazı yayınevlerinde editörlük işleri bulmuş ama bunlardan da hemen vazgeçmişti, insafsız yayıncılar tarafından uzun uzun bekletil-

meye dayanamamıştı. Yalnız bir bireydi, sosyalleşme yeteneği yoktu; bu yüzden iş hayatında da başarısızdı. Elli beş yaşına kadar neredeyse hiç para kazanmamıştı. Ona koşulsuzca inanan karısı ve kızının kazancıyla geçinmişti, sonunda da damadınınkiyle. Annem vasimle 1934'te, Waller Gölü kıyısındaki Seekirchen'de evlenmişti, ailem orada çok kötü koşullar altında yaşamaya sene başında başlamıştı. Büyükbabam sonunda Viyana'ya sırtını dönmüştü, bunu başarmış olmak sonradan onu da bir hayli şaşırttı. Viyana'dan ayrılıp taşraya, baba toprakları olan Henndorf'un altı kilometre uzağına taşınmak, ani verilmiş bir karar olmalıydı; zira hatırladığım kadarıyla bir süre Seekirchen'de bir demiryolu misafirhanesinde kaldık. Orada birkaç hafta geçirdik, çamaşırlarımız tavanda asılı halde yattık; ellerimi kavuşturup iyi geceler dediğim sırada (ki hâlâ ellerimi kavuşturarak uyurum) yüksek pencereden, güneş batar batmaz kapkara bir renk alan göle bakardım. Yanımızda Viyana'dan hiçbir şey getirmedik, tabii sonradan ulaşan binlerce kitabı saymazsak – ne mobilya, ne başka şey, sadece iki bavul kıyafet. Wernhardt Caddesi'ndeki eşyalar taşınmaya değer şeyler değildi. Büyükannem çoğu zaman, eşyalarının ucuz şeker sandıklarından ibaret olduğunu gülerek anlatırdı, onları da evin yanındaki bakkaldan yalvar yakar alabilmişti. Viyana'daki yirmi yıl, ailem için korkunç geçmişti, çünkü bildiğim kadarıyla bunun öncesinde sürekli taşınmışlar, adreslerini belki yüz kez değiştirmişlerdi. Bu huzursuz hayattan sıkılarak sonunda Wernhardt Caddesi'ne, sürekli olarak yerleşmişlerdi; ama şimdi bir kez daha Wernhardt geçmişte kalmıştı. Viyana'yı hiç aramadılar zira oradaki yoksulluk çok korkunç boyutlardaydı, neredeyse her günü zorlukla atlatıyorlardı. Annem Seekirchen'de evlendiği kocasıyla Viyana'da kaldı. Onu artık nadiren görüyordum, belki yılda iki ya da üç kere. Tamamen büyükanne ve büyükbabamın himayesi altına

girmiştim. Arka tarafında dikkatle bakımı yapılan baharat tarlaları ve göle kadar inen bataklığın olduğu istasyonun karşısındaki küçük misafirhane; o andan itibaren artık kesintisiz olarak hatırladığım anılarımın başladığı yerdir. Zemin katta, yalnızca tek bir oda kiralamıştık. Yemekleri büyükannem pişiriyordu, lokantada yiyecek kadar paramız yoktu. Her şeyden çok sevdiğim büyükbabam, bastonu ve kentli giyimiyle orada birden bir beyefendi konumuna gelmişti; ona hem merak, hem de şüpheyle bakıyorlardı; ne de olsa bir yazar, bir düşünürdü! Karşılaştığı küçümsenme, hayranlıktan daha büyüktü. Bu beyefendi lokantadaki yemeklerin parasını bile ödeyemiyordu. İnsanlar işe giderken, o gezintiye çıkıyordu. Büyükannem Seekirchen'in epey yukarısındaki Hipping Çiftliği'nde bir iş buldu; çocuklara bakıyor, çamaşır yıkıyordu. Neye el atsa beceriyordu, kısa sürede dostlar da edindi. Geçinmemize yetecek kadar para kazanıyordu. Herkesin her zaman hayranlık duyduğu dikiş yeteneği, Hipping Çiftliği'nde bir hayli işe yaramıştı. Kısa zamanda o kadar sevildi ki; yazar, aylak ve düşünür olan büyükbabam da bunun ekmeğini yedi. Seekirchen'de birdenbire saygı duyulan kişiler olmuştuk. Misafirhaneden, köyün merkezindeki, beş yüz senelik viran bir eve taşındık, bu ev mezarlığa çok yakındı. Burada kalacağız, dedi büyükbabam; o zamanlar üç yaşındaydım. Büyükanne ve büyükbabamın ve hatta benim son derece farklı insanlar olduğumuzu düşünüyordum; bu inançla her gün dünyanın yalnızca benim fark ettiğimi düşündüğüm korkunçluğuna uyanıyor ve onu keşfetmek, anlamak, çözümlemek istiyordum. Üç yaşındaydım ve başka çocuklardan çok daha fazla şey görmüştüm; Atlantik'in değilse de Kuzey Denizi'nin havasını solumuştum, Viyana'nın acı kokusunu içime çekmiştim. Şimdi de Salzburg'un kırsal havasını, yani ailemin havasını ciğerlerime iyice dolduruyordum. Demek babamın doğduğu yer de, anne-

min çocukluğunu geçirdiği yer de burası, bu gölün yakınıydı. Bu göl benim için çözülmesi gereken bir gizemdi, büyükbabamın ben yatarken anlattığı masalların da kaynağı burasıydı. Dünya Viyana'daki gibi dört duvardan ibaret değildi; yazın yeşil, sonbaharda kahverengi, kışın ise beyazdı – o zamanlar mevsimler bugün oldukları kadar iç içe değillerdi. Daha en baştan beri Seekirchen'deki en sevdiğim yer mezarlık oldu. Zenginlerin gösterişli lahitleri ve devasa granit mezar taşları, yoksulların küçük paslanmış demir haçları, çocukların ise küçücük beyaz tahta haçları vardı. Daha o zamanlarda bile ölüler benim en yakın dostlarımdı, aralarına özgürce karışabiliyordum. Bir mezarın kenarında saatlerce oturur, yaşam ve ölüm hakkında düşünürdüm. Ama elbette o zamanlar tatminkâr sonuçlara ulaşamazdım. Mezar taşlarının üzerindeki yazılar bende müthiş bir saygı uyandırırdı, en çok da *fabrikatör* kelimesi. Fabrikatör ne demek, diye sorardım kendime; ya da bir mühendis ne yapar? Eve koşar ve büyükbabama fabrikatör nedir, mühendis nedir, diye sorardım; ancak o zaman bir açıklamaya kavuşurdum. Bana muğlak gelen bir şeyi hiçbir şekilde anlayamayınca, nerede olursa olsun hemen büyükbabama koşardım. Büyükbabam, cevabı bulana kadar üstünde düşünmeyi alışkanlık haline getirmem gerektiğini, bunun benim işime çok daha fazla yarayacağını söyledi. Sorularım artıyor, aldığım cevaplarsa çok daha büyük bir resmin parçaları olarak karşıma çıkıyordu. Hayatımız boyunca sorduğumuz tüm sorular yanıtlansa, tüm problemler çözüme ulaşsa da elimize pek bir şey geçmez, dedi büyükbabam. Onun yazı yazışını, büyükannemin ise onu rahat bırakıp bizi kahvaltıya, öğle ve akşam yemeğine sessizce çağırışını sevgi dolu gözlerle izliyordum. Sessiz olmak ve büyükbabamı rahatsız etmemek, evdeki en temel kural haline gelmişti, o hayatta olduğu sürece sessizlik evde en gerekli şeydi. Sessizce konuşmak, sessizce yürü-

mek ve sessizce sohbet etmek zorundaydık. Büyükbabam, zihin bir yumurta kadar kırılgandır, derdi sık sık. Bunu ben de anlamıştım ve bu beni sarsmıştı. Gece üçte kalkar, dokuzda ise yürüyüşe çıkardı. Öğleden sonra da üç ile beş arasında, iki saat daha çalışırdı. Postaneye giden yol, günün doruk noktasıydı, Viyana'dan gelen bir para havalesi var mıydı? Annem kazandığı paranın büyük kısmını bana ayırıyordu. Seekirchen'de bu şekilde yaşadığımızı bugün biliyorum. Buna ek olarak büyükannem, Hipping'deki terzilik, çocuk bakımı ve benzeri işlerinin meyvelerini de topluyordu. Kendime bir arkadaş bulmuştum. Yörenin en zengin mandıracısı olan Wöhrlelerin tek oğluydu. Mermer sütunlu koridorları ve duvarlarında İran halıları asılı olan büyük odaları bulunan eve girme iznim vardı. Onunla ölünceye dek arkadaş kalacağımıza yemin ettik; sonra o dört yaşındayken, açıklanamayan bir hastalık yüzünden öldü. Daha birkaç gün önce birlikte oynadığımız yerde; üstünde kanatlarını açmış koca bir mermer melek bulunan aile mezarlığında yatıyordu şimdi. Ona seslendim ama cevap alamadım. Mermer taş hem onun hem arkadaşlığımızın üzerine çökmüştü. Günlerce mezarlığa, Wöhrlelerin kabrine gittim ama faydası olmadı; ricalarım yanıt bulmadı, yalvarmalarım beyhude kaldı. Çiçekler solmuştu. Orada diz çöküp ağladım. Hayatımda ilk kez bir insanı kaybetmiştim. Köydeki her iki ya da üç binadan birisi meyhaneydi ama ben daha hiçbirine girmemiştim. Akşam olunca bunların hepsi dolar ve buralardan yükselen müzik bütün köyde yankılanırdı. Ama bunlardan birisini ziyaret etmem söz konusu değildi. Bir defasında büyükbabamla birlikte bir meyhaneye gittiğimi hatırlıyorum. Başlarda Seekirchen'de benden esirgenen şey, sonradan bir alışkanlığa dönüştü. Perdeleri kapalı odamda yatarken, meyhanelerden gelen gürültüleri dinlerdim. Bu insanların hepsini böylesine neşeli ve mutlu yapan, sürekli dans edip şarkı söyle-

melerini sağlayan şey neydi? Çiçek desenli duvar kâğıtları yer yer yırtılmış büyük odamda, ay yatağımı aydınlatıyordu. Yattığım yerden sanki bir şark manzarasına bakıyor; palmiye ağaçlarının altında, mavi bir deniz kıyısındaki bir caminin yanında uyuyordum. Geceleri yatağımın altındaki farelerin seslerini duyuyordum; ama geldikleri gibi mideleri boş dönüyorlardı, zira odada onlar için hiçbir şey yoktu. Rüyalar görmeye başlamıştım. Rüyalarım genellikle büyük binaların arasında geçiyordu ve şüphesiz bu görüntüleri Viyana'dan getirmiştim. Burada henüz kendimi evimde gibi hissedemiyordum; düşlerimin sahneleri Wernhardt Caddesi, Ameis Köprüsü, Wilhelmine Hastanesi ve Steinhof Akıl Hastanesi'nden oluşuyordu. Ama sonra akıl hastanesinin önüne Waller Gölü geliyor, palmiyeler Wernhardt Caddesi'ni kaplamaya başlıyordu. Bunlar önceleri hoşuma gitmişti ama sonra korkmaya başladım. Ağlayarak uyanıyordum. Muazzam büyüklükteki bir kaya büyükbabamın üstüne düşüyor ve onu eziyordu... Köyün merkezindeki bu evde uzun süre kalmadık. Hayatımızdaki her şey geçiciydi sanki; buradaki barınma süreci de geçici oldu. Günün birinde üçümüz; büyükbabam, büyükannem ve ben, eşyalarımızı eski ve bu iş için kullanılmaması gereken bir el arabasıyla, Bira Fabrikası Tepesi denilen yere taşıdık. Yıkılmaya bırakılmış, üç yüz yıllık eski bir bira fabrikasının, içinde eskiden bira ve şarapların tutulduğu odaları, birkaç çaresiz ve fakir aileye kiralanmıştı; buranın önünde de küçük, Seekirchen Köyü'ne bakan iki katlı ahşap bir ev vardı. Ev demiryolu tahtalarından yapılmıştı ve Hipping Çiftliği yakınında yaşayan bir çiftçiye aitti. Enteresan bir görünüşü vardı; ön tarafındaki balkondan, gölden köye kadar uzanan geniş bir manzara görülebiliyordu, hatta bazı açık günlerde oradan dağları gözlemlemek bile mümkündü. Tüm çevredeki en ucuz evlerden biriydi. Olağanüstü bir manzaramız ve balkonun altında da

bir bahçemiz vardı. Alt ve üst katlarında ikişer odası, ayrıca balkona çıkılan yerde de geniş merdivenleri mevcuttu. Ben merdivenlerle balkon kapısı arasındaki odaya yerleştim. Yatağımdan dağları görebiliyordum. Fareler burada da vardı ama onlara alışmıştım artık. Gece uyanıp tuvalete gitmek istediğimde, karanlık merdivenlerden inip sokak kapısından çıkarak, evin dış duvarı boyunca ilerleyip yan taraftaki tuvalete ulaşmam gerekiyordu; karakışın ortasında bile. Tuvaletin tahtaları arasındaki açıklıktan, eski bira fabrikasının kapısını görebiliyordum. Evle tuvalet arasında gidip gelmek beni korkutuyordu; büyükbabam bana aylak çingeneler, işportacılar ve bölgeyi geceleri tekinsiz hale getiren bir sürü başka insan hakkında sayısız hikâye anlatmıştı. Yeniden sıcak yatağıma dönebilmek müthiş bir zevkti. Zemin katta, ortak kullanabildiğimiz büyük bir oda vardı. Onun arkasında büyükbabamın çalışma odası bulunuyordu, ben oraya iznim olmadan asla giremezdim. Belirttiğim gibi ben üst katta uyuyordum, karşımdaki oda ise büyükbabam ve büyükanneme aitti. Sağ tarafta mutfak vardı, onun arkasında da küçük bir oda; biraz abartarak oraya kiler diyorduk, içinde de hafızam beni yanıltmıyorsa bir kova yemek yağı, ipte asılı soğanlar, vesaire vardı. Gıda maddelerinin hepsi büyükannemin çalıştığı Hipping Çiftliği'nden geliyordu. Ayrıca henüz elektrik yoktu ve bu yüzden gaz lambaları büyük rol oynuyordu. Günün birinde, herhalde büyükbabam bir yazısını yayınlatmayı başarmış olacak ki, evimize elektrik bağlandı, ayrıca bir de Eumig marka radyo geldi; büyükbabam onu mutfağın bir köşesine, o zamanlar âdet olduğu gibi duvara vidaladığı bir rafın üzerine yerleştirdi. O günden sonra, her akşam radyonun yanına oturup ibadet eder gibi onu dinledik. Bu radyo birkaç yıl sonra büyük bir rol oynayacaktı; zira büyükbabamın Traunstein'da gözaltına alınmasında ve Nazilerin idare merkezine dönüştürülmüş bir manastırda

zorunlu hizmet vermesinde pay sahibi olacaktı. Büyükannem sayesinde Hipping Çiftliği'ni ziyaret edebiliyordum. Benim için orası bir cennetti; yetmiş kadar inek ve yavruları, domuz sürüleri ve yüzlerce tavuk; sabahtan akşama dek sağa sola koşuştururdu; ayrıca üç ya da dört tane de at vardı. O zamanlar daha traktör yoktu. Akşamları seyisler, mutfak görevlileri ve ahır hizmetlilerinden oluşan yirmi kadar görevli, bizim evin tamamından büyük olan bir odada toplanıyor; ellerini, yüzlerini ve vücutlarının üst kısımlarını bir dizi emaye leğende yıkıyor; yağlı saçlarını tarıyor ya da öylece oturuyorlardı. Hepsinin tek bir büyük tabaktan yediği akşam yemeğinden sonra birçoğu doğrudan yatmaya giderken bazıları köye iniyor, küçük bir kısmı da eline bir şeyler alıp okuyordu. Bir sürü almanak ve kapaklarında at üzerinde çarpışan şövalyeler ya da ameliyat yapan doktor resimleri olan birkaç roman vardı. Bir diğer zaman geçirme yöntemi de kâğıt oynamaktı. Yaklaşık olarak haftada bir kez çiftlikte bir akşam geçirebiliyordum, ama öncesinde iki litrelik sütü eve taşımam gerekiyordu. Bu ayak işini yaparken, özellikle sonbahar aylarında hava epey kararmış olurdu ama yine de yarısı nehre doğru yokuş aşağı, diğer yarısı da yokuş yukarı olan bu yarım kilometrelik yolu aşmak zorunda kalırdım. Çoğunlukla korkardım. Çiftlikten çıkar çıkmaz tüm gücümle koşar, nehrin üstünden hızla diğer tarafa geçer ve aldığım bu hızla yine yokuş yukarı koşarak eve giderdim. Büyükannem sütü bekliyor olurdu, ben götürünce de hemen onu kaynatırdı. Sütü taşırken yaptığım bu koşuşturmalar içindeki en büyük başarım; güğümü sağ elimle sallaya sallaya bir hamlede başımın üstüne koymak, ardından yine aşağıya indirmek ve bunları yaparken, kapağı açık olduğu halde sütü hiç dökmemekti. Bir defasında bunu yavaşça yapmaya kalktım ve bütün süt üstüme döküldü; felaket bir olaydı. Bazen haftalarca Hipping'de kalırdım, seyislerin yanında,

yeni arkadaşım olan Hippinglerin büyük oğlu Hansi ile yatardım. Odalarda sadece yataklar ve koşum takımlarının asılı olduğu kancalar olurdu. Yatak örtüleri oldukça ağırdı ama biz at kılından yapılmış şiltelerde yatıyorduk, yani bunun ne anlama geldiğini bilirim. Saat dört buçukta seyislerle birlikte kalkıyorduk. O saatte horozlar öter, atlar koşumlarının altında titrerlerdi. Sütlü ekmek ve kahveden oluşan kahvaltıdan sonra tarlalara giderdik. Çiftçilik işini öğrenme şansı bulmuştum. Öğleye doğru uzakta büyükbabamı görür, tarlayı geçerek ona doğru koşardım. Yazın yalnızca keten kıyafetler giyer ve hasır bir şapka takardı. Bastonu olmadan yürümezdi. Birbirimizi anlıyorduk. Onunla birlikte birkaç adım yürümek bana yetiyordu. Viyana'yı terk ederek doğru bir şey yapmıştık, hayata yeniden bağlanmıştı. Yıllar boyunca Wernhardt Caddesi'ndeki evinde sadece oturan düşünce adamı, şimdi iflah olmaz bir gezgine dönüşmüştü ve bunu da başka kimsede görmediğim kadar büyük bir azimle yapıyordu. Onunla her zaman yürüyüşe çıkamıyordum, bazen yalnız kalmak ve rahat bırakılmak istiyordu, hele de büyük bir çalışmanın ortasındaysa. En küçük bir dikkat dağılmasına bile izin veremem, diyordu bu durumlarda. Ama ona eşlik edebildiğim zaman, dünyanın en mutlu insanı oluyordum. Yanında konuşmam kesinlikle yasaktı, yalnızca o ya da ben bir soru sorduğumuzda bu yasak esneyebiliyordu. Benim ilk ve en büyük öğretenim oydu, hatta aslında bu konuda tekti. Bastonuyla bir hayvan ya da bitkiyi işaret eder ve onun hakkında bana bir sürü bilgi verirdi. İnsanın gördüğü şeyi bilmesi önemlidir. *Yavaş yavaş da olsa her şeyin en azından ismi öğrenilmeli. O şeyin nereden geldiği, ne olduğu bilinmeli.* Ama diğer yandan, her şeyi bilen ya da bildiğini iddia eden insanlardan da tiksinirdi. En tehlikeli insanlar onlardır, derdi. Önemli olan şey, her şey hakkında bir şeyler biliyor olmaktır. Viyana'dayken en çok kullandığı sıfatlar *gri* ve *berbat*

kelimeleriydi. *Ne berbat sokaklar, ne berbat insanlar!* Ama bu hakikate karşın, tüm düşünürler gibi o da bir şehir insanıydı ya da şehir insanı haline gelmişti. Bir ara, akciğerleriyle ilgili bir sorun yaşamıştı, Viyana'yı terk edip Seekirchen'e gelmesine bu sebep olmuş olabilir. Yirmi beş yaşındayken, doktorların tavsiyesi üzerine büyükannemle bir sene Merano'da kalmış ve orada tamamen iyileşmişti. Aylarca kan tükürmüş ve akciğerinde koca bir delik açılmışken iyileşmiş olması –ki bunu en iyi ben bilirim– tam anlamıyla bir mucizeydi. Beni iyileştiren şey disiplindir, derdi sürekli. Merano'daki masraflarını karşılamak için büyükannem İngiliz bir kâşif ailesinin yanında çalışmıştı, dediğine göre yılın büyük bir kısmını Kenya'da geçiriyorlarmış ve Merano'ya senede ancak bir ya da iki kez, aslan ve panter kürkleriyle dönüyorlarmış. Obermain'ın en güzel yerinde, şato gibi bir villaları varmış, büyükanneme ebeliği öğreten de kâşifin karısıymış. Bu meslek, hayatı boyunca büyükannemin işine yaradı. Büyükbabam bir ağaç kütüğüne oturup *bak, işte kilise orada,* derdi, *kilise olmadan bu köyün ne anlamı kalırdı?** Ya da şu bataklığa bak, tüm bu vahşi yaşam bataklık olmadan *var olabilir mi,* diye sorardı. Genelde saatlerce, çoğunlukla da Waller Gölü'nden doğup Salzach'a katılan Fischah'ın kıyısında, büyük bir sükûnet içinde otururduk. *Her zaman güzel şeylere bak!* Bu onun değişmez tavsiyesiydi. Gözlerini her zaman en yukarıya dik! Her zaman en tepedekine. Ama en tepedeki neydi? Etrafımıza bakarsak görürüz ki çevremiz yalnızca gülünç ve zavallı şeylerle çevrili. Bu gülünç ve zavallı şeylerden kurtulmak zorundayız. Gözlerini her zaman en yukarıya dik! O andan itibaren ben de gözümü hep en tepeye diktim. Ama bunun ne demek olduğunu da pek bilmiyordum. O biliyor muydu? Onunla yaptığım yürüyüşler her zaman ta-

* Köyün adı olan *Seekirchen* sözcüğü "göl kilisesi" anlamına gelir. (ç.n.)

rih, felsefe, matematik ve geometri konularıyla sonlanıyordu, öğrendiğim bu bilgiler de benim çok hoşuma gidiyordu. Bütün bu bildiklerimize rağmen ilerleyemiyor olmamız çok acıklı, dedi. Hayat bir trajediydi, tek yapabileceğimiz şey de onu bir güldürüye çevirmekti. Hansi ile derin bir dostluğum vardı. Benimle aynı yaştaydı ve büyükbabam onun çok zeki olduğunu, ileride entelektüel bir kariyere sahip olacağını söylüyordu. Ama yanıldı. Hansi sonunda çiftliği devraldı ve tüm entelektüel uğraşlardan uzaklaştı. Bugün onu ziyaret ettiğimde sadece el sıkışıyoruz, birbirimize söyleyecek pek laf bulamıyoruz. Ama anılarım gösteriyor ki, o zamanlar için –ki o zamanlar hiç de öyle önemsenmeyecek dönemler değildi, hatta belki hayatımızın en mühim evreleriydi– aramızdan hiçbir şekilde su sızmadığı söyleniyordu. Çevremizdeki hem çok güzel hem de şeytani olan her şeye karşı gizli bir ittifak vardı aramızda. En ölümcül sırları paylaşıyor, en tehlikeli planları yapıyorduk. Sürekli macera peşinde koşuyor, bunları rüyalarımızda gerçekleştiriyorduk. Gerçek dünyayla ilişkisi olmayan bir dünya kurmuştuk. Samanların üzerinde oturuyor, birbirimize en uç kuşku ve korkularımızı anlatıyorduk. Tarlada, ahırda, domuz ve tavukların yanında yarışırcasına çalışıyor ve daha beş yaşındayken sütü at arabasıyla mandıraya götürüyorduk. Sütle gidiyor, peynir suyuyla geri dönüyorduk. Ailesinin uyguladığı katı disiplin beni de etkiliyordu. Hipping Çiftliği'nde düzen ve disiplin hâkimdi, insanlar birbirlerine çoğu zaman hayvanlara davrandığı gibi davranıyordu. Hansi'nin babası onu her fırsatta deri bir kayışla döverdi ki onun da babası elli yıl önce onu aynı şekilde terbiye ediyordu. Hansi acıdan haykırırdı, bu kabahate ben de müdahil olmuşsam, Hippingler beni de kovalardı. Oradaki hoşgörü sınırı çok düşüktü. Ortada gülecek bir şey olmuyordu, zaten akşamları, kimsenin yorgunluktan gülecek hali kalmıyordu. Yine de orası bir cennetti ve ben zama-

nımı orada geçirirken bunun gayet farkındaydım. Aşırı sert bir yönetime rağmen kendimi orada evimde hissediyordum, çünkü aynı zamanda güvenliydi de. Kendimi orada en az (sahibinin ismi yüzünden Mirtel Kulübesi denilen) kulübemizde hissettiğim kadar evde hissediyordum. Orası, üzerinde güneşin hiç batmadığı devasa bir imparatorluk gibiydi. Fırtınalar bile kısa sürerdi; her şeyin hemen halledildiği Hipping'de açıklık, vazgeçilmez bir gereklilikti, hiçbir gölgeye yer yoktu. Surata inen bir tokat, sırta vurulan bir kırbaçla, olay hemen çözülürdü. Bir sonraki yemek yine büyük bir normallik içinde yenilirdi. Pazar günleri, yediğim en güzel krepler yapılır, kocaman bir tava içinde masaya getirilirdi. Bu resmen zirve noktasıydı. Pazarları ayrıca, gayet şık biçimde giyinerek kilise ayinine giderdik. Kürsüden verilen vaazlardan aşırı derecede korkardım. Yapılanları anlamıyordum, sürekli diz çöken, sonra tekrar kalkan kalabalığın içinde yutulup gidiyordum; bunu neden yaptıklarını bilmiyor, sormaya da korkuyordum. Tütsü kokusu burnuma geliyor ve bana ölümü hatırlatıyordu. *Küller* ve *sonsuz yaşam* lafları aklıma takılıyordu. Oyun uzuyor, figüranlar haç çıkartıyordu. Başrol oyuncusu olan papaz ise insanları kutsuyordu. Yardımcıları her an ona yalakalık ediyor, tütsü kaplarını sallıyor ve arada, bir tek benim anlamadığım şarkılara eşlik ediyorlardı. Kiliseye gitmek, benim ilk tiyatro deneyimimdi. İlk ayinime Seekirchen'de katıldım. Latinceydi! Büyükbabamım en üst nokta dediği şey belki de buydu! En keyif aldıklarım, siyah ayin diye adlandırdığım ölüm ayinleriydi, bunlardaki baskın renk hep siyah olurdu. Sıradan pazar ayinlerinin mutlu sonlarıyla karşılaştırınca yoğun bir trajedi görülürdü. Buğulu sesleri, trajediye uygun düşen ölçülü ve yavaş hareketleri seviyordum. Cenaze törenleri ölünün evinde başlardı; ölen kişi, cenazeciler onu alıp önce kiliseye, ardından da mezarlığa götürünceye kadar üç gün evde tutulurdu.

Bir komşu, köyün bir zengini ya da sözü geçen bir üyesi öldüğünde törene herkes katılırdı. Papaz ve yardımcılarının öncülük ettiği tabutun arkasında neredeyse yüz metre uzunluğunda bir kortej oluştururlardı. Tabutta yatanların yüzleri tanınmayacak halde olurdu, kanları çekilip kurudukları için şekilsizleşirlerdi. Çeneyi bağlamak da bir işe yaramazdı, çene kaymaya devam eder ve karanlık ağız boşluğu yine ortaya çıkardı. Tabuttakilere ayinlerdeki kıyafetleri giydirilirdi, elleri bir tespihle kavuşturulurdu. Ölünün ve başının iki yanına konulan mumların kokusu ağır ve iğrenç olurdu. Başında gece gündüz nöbet tutulurdu. Kadın ve erkekler, tespih duası sırasında dönüşümlü olarak görev alırlardı. Defin işlemine kadar en az üç saat daha geçerdi. Tabutların arkasında duran, İsa'nın çarmıha gerilişini temsil eden gümüş levhalardan nefret ederdim. Bu cenaze törenleri beni çok etkiledi. Hayatımda ilk kez ölen insanları ve onların gömülmelerini gördüm, üstleri toprakla öylesine iyi örtülüyordu ki, yaşayanları artık daha fazla etkileyemiyorlardı. Bense hâlâ bir gün ölebileceğime ihtimal vermiyordum, aynı şekilde büyükbabamın da. Herkes ölebilirdi ama ben ya da büyükbabam hariç, bu kesindi. Törenden sonra meyhanelere gidilirdi, Hipping çalışanları Pommer'ınkini tercih ederlerdi zira sahibi aynı zamanda bir kasaptı ve kasap dükkânı mezarlığın yakınındaydı, orada etli çorba içerlerdi. Dana soslu makarna yanında iki Alman sosisi, her cenazenin doruk noktasıydı. Ölünün akrabaları ayrı bir masada, naftalin kokulu kıyafetleri içinde sıkışarak otururlardı; diğerleri ise öteki masalarda çorbalarını zevkle kaşıklar, uzun makarnaları yerken çoğunlukla üstlerine başlarına dökerlerdi. Pommer'deki bu çorba seansları, yalnızca cenaze törenlerinden değil, normal pazar ayinlerinden sonra da gerçekleşirdi ve bu da bana köylü dostlarımı incelemek için büyük imkân tanırdı. Ama ben normal ayinlerdense ölüm ayinlerini tercih

ediyordum. Olabildiğince çok insan ölsün istiyordum. Aynı zamanda ilkokulun da müdürü olan papaz, beni sokakta görüp okula bir sene önce başlamayı isteyip istemediğimi sorduğunda, henüz beş yaşında bile değildim. Sınıfta yalnız kızlar varmış ve bu oldukça can sıkıcı bir durummuş; ama elbette bunun için büyükbabamın da iznini almam gerekiyormuş. O anda, papazın büyükbabama büyük saygı duyduğunu fark ettim, *büyükbaba* sözcüğünü telaffuz edişinden bile anlaşılıyordu bu; papaz onunla, yürüyüşlerimiz sırasında tanışmıştı. İsterim, dedim ama arkadaşım Hansi olmadan okula başlamayı arzu etmiyordum. O da benimle birlikte başlayabilirdi elbette, başladı da. Ne ailesinin ne de papazın bir itirazı oldu. Büyükbabam da bunu hemen kabul etti. Unutma, dedi, öğretmenler aptaldır; seni onlara karşı uyarıyorum, söylemedi deme. Bana, büyükbabamın eski evinin tavanarasından çıkan ve Rosina Halamın tertemiz yaptığı eski tarz bir okul çantası verdiler. Bu çantayı onların babası da kullanmış. Derinin yaydığı kokuyu sevmiştim. Okulun ilk günü fotoğraf çekimiyle geçti, ki o fotoğrafı hâlâ saklıyorum. Ortada öğretmen, arka arkaya iki sıra halinde de tipik köylü yüzleriyle kız ve erkek öğrenciler duruyor. Fotoğrafın altına *okuldaki ilk günüm* notu düşülmüş. Uzun, kalın bir ceket giymişim, düğmeleri de boynuma kadar iliklenmiş; olması gerektiğinden çok daha ciddi ve melankolik bir haldeyim. Ben ikinci sıradayım, ilk sıradakilerin ise hepsi oturup çıplak ayaklarıyla bağdaş kurmuş. Büyük ihtimalle ben de yalınayağım. Seekirchenli çocuklar Mart ayından Ekim sonuna kadar hep yalınayak dolaşırdı, sadece pazar günleri, ayaklarına oldukça büyük geldiği için (zira seneye de giyebilsinler diye aileleri hep büyük ayakkabılar satın alırdı) zorlukla yürümelerine sebep olan ayakkabılar giyerlerdi. Dönem başlangıcı için bana köyün terzisi Janka'dan ayaklarıma kadar uzanan bir pelerin diktirmişlerdi. Bu pelerinle gurur duyardım.

Hansi'nin böyle şık kıyafetleri yoktu. Havalar soğuyunca büyükannelerimizin ördüğü yün bereleri takar, yün çorapları giyerdik. Ama ben diğer çocuklardan hep daha farklı, daha şık görünürdüm ya da bana öyle gelirdi; insanlar sık sık bana bakarlardı. Hatırladığım kadarıyla, okulun ilk günlerinde bir gaz lambası çizmemiz istenmişti; bütün çizimler içinde en iyisi benimkiydi. Öğretmen karatahtanın önünde, çizimimi havada tutarak, en iyisi bu, demişti. Çizimim iyiydi. Ama ben bu yeteneğimi geliştirmedim, o da diğer birçokları gibi köreldi. Öğretmenimin en sevdiği öğrencisiydim. Benimle güzel, hoş bir tonda konuşurdu, diğerleriyle konuşurken kullandığı yüksek sesi kullanmazdı. Bu kadın öğretmeni gerçekten çok sevmiştim. Çoğu zaman sıramda, elbette ki Hansi'nin yanında oturur, gözümü öğretmenime dikerdim. İngiliz tarzı elbiseler giyer ve saçını, o zamanlar çok moda olduğu için ortadan ikiye ayırırdı. Okulun ilk yılı bittiğinde, karnemde altı çizili olarak, *gerçekten çok sıkı çalışıyor*, notu vardı. Bunu nasıl başardığımı bilmiyordum. Hayatımda ilk ve son kez en iyi notları almıştım. Sınıfın köşesinde çocukların sabahları evlerinden getirdiği odunlarla yakılan devasa bir çini soba vardı. Her öğrencinin çantasının altına sıkıştırılmış bir parça odun olurdu. Varlıklı çocuklar daha büyük, yoksul çocuklar ise daha küçük parçalar getirirdi, kimin ne kadar getirdiği önemli değildi. Bir gün öncesinin odunlarıyla sınıf hemen ısınır, daha ders başlamadan soba çatırdamaya başlardı. Sonra hemen kapatılır, sıcaklığını ertesi sabaha kadar koruması sağlanırdı. Okul müdürlüğü de yapan papaz, lojmanından okula gelmek için sadece birkaç adım yürüyordu. Kilise de bir taş atımlık mesafedeydi. Çalınan orgun sesi, sınıflardan duyulabiliyordu. Öğleden önce dört, öğleden sonra da iki ders yapılırdı. Bir saatlik öğle arası ise eve gidip yemek yemek ve ardından tekrar okula dönmek için pek yeterli olmuyordu. Hansi'yle, köyün berberinin özel-

likle sonbaharda pek güzel olan bahçesinde yemek yerdik. İstisnasız her gün, berberin karısı bize ya makarna ya un çorbası pişirirdi; bir parça da ekmek verirdi. Büyükbabamlar yemeğin parasını ona öderlerdi. Yıllar boyu her öğle vakti Sturmayr'ın berber dükkânında karnımı doyurdum. Ne yazık ki dersler sadece gaz lambası çizmekten ibaret değildi; yazı ve matematik dersleri de vardı. İlk günden itibaren onları çok sıkıcı buldum. Büyük ihtimalle bu iyi notları, öğretmenim beni sevdiği için alabilmiştim, yoksa yetenekli ya da çalışkan olduğum falan yoktu. Büyükbabam öğretmenlerin aptal olduğunu söylüyordu, onlara zavallı biçareler ve dar kafalı kültürsüzler diyordu; ama benim öğretmenim gibi güzel olabileceklerinden hiç bahsetmemişti. Eğer sınıfça göle bir gezinti yapıyorsak, en önde ben oluyordum. Kiliseye gidersek ilk ben giriyordum. Katolik ayini sırasında diğer çocuklara ben yol gösteriyor, üstünde Meryem Ana'nın resmi olan bayrağı ben taşıyordum. Okuldaki bu ilk yılımda yeni bir şey öğrenmemiştim ama topluluk arasında nasıl ön plana çıkacağımı keşfetmiştim. Müthiş bir duyguydu. Ben de tadını çıkardım. Bunun sonsuza dek sürmeyeceğini hissediyordum. İkinci sınıfta erkek bir öğretmen geldi, kendisi tam da büyükbabamın tarif ettiği gibiydi: Yavan, despot; üstlerine yalaka, astlarına ise kaba. Artık şansım kalmamıştı. Birdenbire, neredeyse bir gecede böylesine aptal hale gelmeme bütün sınıf şaşırdı. Hiçbir yazıyı yazamıyor, hesabı beceremiyor, hemen her egzersizi batırıyordum. Çizim yapıyor ama sadece *geçer* not alıyordum. Artık Hansi'nin zamanıydı. Beni geçmişti. Ben iki alırsam o dört alıyordu, ben – kırk yılda bir– dört alırsam, o beş alıyordu; böyle gidiyordu. Okula erken başladığıma pişman olmuştum. Öte yandan bir senelik avantajım vardı ve bu cehennemden bir sene önce kurtulacaktım. İlgimi çeken dersler artık sadece resim ve coğrafyaydı. Londra, Paris, New York, Bombay, Kalküta kelimeleri-

ni görünce büyüleniyordum. Bazen Avrupa'yı öğrenmek için bütün bir gece uyumuyordum. Atlasıma gömülüp Asya ve Amerika'yı inceliyordum. Piramitlerin arasında dolaşıyor, Persepolis'i aşıyor, Taç Mahal'i ziyaret ediyordum. Gökdelenlerin tepesine çıkıyor, Empire State binasından dünyanın geri kalanına bakıyordum. Annemin doğum yeri olan Basel! Ne güzel bir kelimeydi. Goethe'nin öyküsünde geçen Thüringen, Ilmenau; büyükbabamın da üniversiteye gittiği yer! Bugün bile atlaslar en sevdiğim kitaplardır. Hep aynı yerler ama farklı düşler... Bir gün buraları ziyaret edeceğim diyerek parmağımı üstünde gezdirirdim. *Parmakla harita üzerinde gezinmek* – bu benim için yalnızca bir sözcük öbeği değil, coşkulu bir tecrübeydi. Gelecekteki yolculuklarımı düşlüyor, onları ne zaman ve nasıl yapacağımı planlıyordum. Dersler sırasında, karatahtada matematik soruları çözen öğretmeni dinlemekten çok Manhattan'ın gökdelenlerinin keskin gölgelerini düşünüyordum. Sonunda, daha önce çok sevdiğim tahta ve tebeşirden nefret ettim; bunlar yalnızca sefillik getiriyordu. O kadar sert bastırıyordum ki kalemlerim kırılıyordu. Doğru düzgün yazamıyordum, yazdığım hiçbir şey okunamıyordu. İki günde bir silgimi kaybediyor, düzeltme yapmam gerekince de tükürüğümle kâğıdı ıslatıp dirseklerimle bunu halletmeye çalışıyordum; bu yüzden manşetlerim de yıpranıyordu. Bu da büyükannemi çileden çıkarıyordu. Normalde sevse de yama yapmaktan bıkıyordu. Böylece kendimi, daha sabah uyanır uyanmaz boğazıma yapışan berbat bir kâbus döngüsünün içinde buldum. Giderek daha aşağıya gidiyordum. Artık bir başkası sınıfın en iyisiydi, bir başkası grubun en önünde gidiyordu, ayinde bayrağı başkası taşıyordu, tahtanın önünde de yine başka çocuklar övülüyordu. Ben artık sık sık öğretmenin masasının önünde, elime vursun diye bekliyordum. Ellerim hep şişiyordu, evde ise bununla ilgili hiçbir şey anlatmıyor-

dum. Eski öğretmenimi ne kadar sevdiysem, yenisinden o denli nefret ediyordum. Kültürsüzler! Büyükbabam haklıydı. Ama ne çıkardı ki. İkinci karnem bir sürü *geçer* not ile doluydu. Evdekiler çaresizlik içindeydi. Bu karne nereden çıktı, diye sordu büyükbabam. Bu sorunun yanıtı yoktu. Büyük bir hayal kırıklığı içinde, bu böyle gidemez, dedi. Gidiyordu ama hep aşağıya doğru. Üçüncü sene, sınıfta kalmaktan son anda kurtuldum. En azından bu ayıbı atlatmıştım. Bir gün Bavyera'daki Traunstein'a taşınacağımızı öğrendim. Büyükbabam burası hakkında hiçbir iyi laf edemiyordu, zira Almanya'daydı; üstelik kendini kötü hissettiği zamanlarda, o anki durumun Almanya'yla ilgisi olsa da olmasa da, ağzından Almanya konusunda tek bir iyi laf çıkmazdı. Büyük bir küçümsemeyle, *Almanlar!*, derdi hep. Ama hiç kimse Almanların onun öfkesini bu kadar artıracak ne yaptığını bilmezdi. Almanlar! Siniri geçip davranışları normale dönünce bu lafı çok nadir ağzına alırdı. Damadı Bavyera'dan başka bir yerde iş bulamamıştı, Bavyera ise Almanya'daydı. Cennetteki hayat sona ermişti. Avusturya'daki büyük işsizlik, beni de dolaylı olarak vurmuştu. Dağların eteklerinde, Chiem Gölü'nde küçük bir köy! demişti sanki bir felaketi anlatır gibi. Ama yaşamak zorundaydık! Annem ve vasim ile Traunstein'a büyükannem ve büyükbabamdan daha önce gitmek zorundaydım, hatta başta onlar ayrılmayı hiç düşünmüyordu. Bu yüzden bir hayli mutsuzdum. Seekirchen'deki hayatımın sona ermesini aklım almıyordu. Burası da geçici bir durak olmuştu. Büyükbabamdan ayrı kalıp hiç tanımadığım, sadece annemin kocası olan ve büyükbabamın, *senin hem baban hem de vasin*, dediği bir adamın yönetimi altında yaşayacaktım ve bu beni hiç tatmin etmiyordu. Cennetim dediğim her şeyi terk ediyor olmak tam bir felaketti. Yalnızca Mirtel Kulübesi ve Hipping Çiftliği değildi söz konusu olan; bana kızakla kaymayı öğreten, bayılma nöbetleri

ile üst seviyede tiyatroculuk sergileyen, makas görevlisinin kızı Hilda Ritzinger'i de unutmamak gerekiyordu. Seekirchen'deki ikametimin bitmesine yakın, birçok haftayı Hipping Çiftliği'nden ziyade görevlinin demiryolu yakınındaki kulübesinde geçirdim. Benim gibi Hilda da sadece beş yaşındaydı. Mutfak dolabından bir şekerleme almak istediğinde, annesi oraya gelene kadar bekler, onu görür görmez de kendisini yere bırakırdı. Annesi hemen tek çocuğunun üstüne kapaklanır ve ona suni teneffüs yapmaya çalışırdı. Bu dramatik olaya ben de tanıklık ediyorsam, Hilda bana çaktırmadan bakarak göz kırpar ve operasyonun bitmesini beklerdi. Yerde ölü gibi yatar, ancak annesi ağzına bir şekerleme koyunca kalkardı. Hayata dönen Hilda'yı annesi kucaklar ve ona birkaç şekerleme daha verirdi, bir iki tanesi de benim payıma düşerdi. Pek çok defa, bize en az dört yüz metre uzakta olan Hilda Ritzingerlerin evinde hava kararınca da kaldım, aslında buna iznim yoktu. Büyükbabam, ağzında bir düdükle evimizin kapısına çıkar ve beni Hilda'dan ayıran cırtlak sesli uyarıyı yapardı. Tek bir şey kesindi artık: Cennetim eski cennet değildi; öğretmenim yüzünden artık bir cehenneme dönüşmüştü. Son iki ya da üç yılda ciddi anlamda değişime uğrayan Hipping Çiftliği'nde yeterince kalmıştım. Artık üç yerine bir seyis, beş yerine iki süt sağıcısı vardı. İneklerin sayısı ve dolayısıyla sütün miktarı azalmıştı. Sürekli bir türlü çıkmayan savaştan söz ediliyordu. Berberin karısı ölmüş, o yüzden öğle yemeklerimiz bitmişti. Hipping'deki yaşlı çiftçi ve karısı da ölmüştü; birkaç hafta boyunca müştemilatta bekletilmişlerdi. Cenaze alayı Hipping'den Seekirchen'e bir değil iki kez gitmişti. Hava nedense artık o kadar ıtırlı değildi. Büyükbabamın bana olan sabrı da tükenmişti. Traunstein! Nasıl da korkunç, diye söyleniyor; akşam yemeğinden hemen sonra odasına kaçıyordu. Ama burada hiçbir şekilde para kazanamazdık, Avusturya'da

da hayatta kalamazdık. Şimdi bütün ümidimiz Traunstein'da değil, çok yakında, büyükbabamın memleketi olan Henndorf'ta yaşayan ünlü bir yazardaydı. Anladığım kadarıyla büyükannem bu ünlü adama bir taslak götürmüştü, o da bir yayıncı bulmaya çalışacaktı. Bekledik. Gezintilerimiz artık rahatlatıcı değil, işkence gibiydi. Büyükbabam yine intihar tehditlerine başlamıştı. Sözümona kış yardımı adı altında birkaç uzun nohut sosisi, biraz şeker ve ekmek almıştık. Belediyenin dağıttığı bu şeyleri gidip almak son derece moral bozucuydu. Oraya büyükannemle gittim. Artık tek neşemiz, tabii buna neşe denilebilirse, Eumig marka radyomuzdu; ama o da yalnızca moral bozucu haberler veriyor ve büyükbabamın daha kötü hissetmesine yol açıyordu. Radikal değişimlerden ve Almanya ile ittifaktan söz ediliyordu sık sık ama bunların ne anlama geldiğini bilmiyordum. *Hitler* ve *Nasyonal Sosyalizm* kelimelerini ilk kez duyuyordum. İnsan ne yazık ki genç kalamıyor, dedi büyükbabam. Otuz yıldır İsviçre'nin coşkulu bir hayranıydı, hatta aslında orayı terk ettiğinden beri oranın hayranıydı. İsviçre cennet, dedi; *gerçekten Almanya'ya gitmek zorunda mıyız? Bunu düşünmek bile midemi kaldırıyor. Ama başka çaremiz yok.* Hayatımda ilk kez o zamanlarda bir tiyatro oyunu izledim, Seekirchen'deki Zauner Oteli'nin toplantı salonundaydı. Salon tıka basa doluydu, güçlükle nefes alabiliyordum. Yanımda Hansi'yle, arka taraflarda bir sandalye buldum ve üstüne çıktım. Sahnede, çırılçıplak bir adam bir ağaç kütüğüne bağlanmış, kırbaçlanıyordu. Sahne sona erince kalabalık büyük bir coşkuyla alkış tutmaya başladı. Nasıl bir oyun olduğunu hiç anlamamıştım. Ama sahnede gördüklerim şok ediciydi. Bir gün eve bir telgraf ulaştı, büyükbabamın romanının Viyana'daki bir yayınevi tarafından kabul edildiğini bildiriyordu. Ünlü adam sözünde durmuştu. Kitap basıldı, büyükbabam ise bu kitap için devlet ödülü almaya hak kazandı. İlk ve tek başa-

rısına ulaşmıştı. Elli altı yaşındayken. Ödül parası, terzi Janka'dan bir kışlık ceket diktirmesine ve kendi deyimiyle *insana yakışır birkaç kap kacak* almaya yetti. Evet, dedi, insan hiç pes etmemeli, hiçbir zaman vazgeçmemeli. Vasim şimdiden Traunstein'daydı, Schaumburger Sokağı'ndaki berber Schreiner'in yanında çalışmaya başlamıştı. Büyükbabamlar, vasim onlara Traunstein'da kalacak bir yer bulmadıkça; hatta büyükbabamın özellikle belirttiği gibi, *tam Traunstein'da değil, civar yerlerde, çok uzak olmayan kırsal kesimde* bir yer ayarlamadıkça taşınmayı düşünmüyorlardı. Kolay değildi bu. Bir süre daha onların yanında kalmam gerekiyordu. Cennetimi kucaklayabilmem için kısa bir zamanım daha vardı. Hep gittiğim yerlere, artık son kez olduğunu bilerek tekrar gittim. Ayrıca Henndorf'taki o ünlüyü de ziyaret ettik. Büyükbabamla Rosina Halam arasında bir uzlaşma oldu; büyükbabam, biraz endişeyle de olsa, baba evine bir kez daha adım atma şansına erişti. Hatta misafir bahçesinde oturdu, zemin kattaki büyük salona girdi ve orada bulunan, daha önce intiharından da bahsettiğim ağabeyinin Henndorf'un en yüksek dağı Zifanken'de avladığı bir sürü geyiğin boynuzlarını inceledi. Burada kalsam ne olurdu acaba, dedi büyükbabam, burada kalıp da mirasımı reddetmeseydim? Ama hemen ardından da ekledi, benden ne olurdu ki? Her durumda kötü. Evi biraz dolaştık, büyükbabam yukarıdan aşağıya tüm odaları gezdirdi bana, hepsi harika on sekizinci yüzyıl mobilyalarıyla doluydu. Şu imparatorluktan kalan bir parça, dedi bir komodini göstererek, *annemin komodini, onun en sevdiği.* Bir başkasını işaret etti ve *bu Napolyon'un yattığı yatak olsa gerek. Gerçi onun yatmadığı yatak yok!* dedi. Bunların hepsi benim olabilirdi, dedi, ama hiçbir şeyimin olmaması en doğrusu: Tek sahip olduğum şey kendimim; ben, büyükannen ve sen. Almanya'ya gidiyorduk! Bu tam bir kâbustu. Büyükbabam bu aylar içinde, o ünlü yazar tarafından sık sık davet

edildi. O adam sayesinde büyükbabam ilk ve tek başarısına kavuşmuştu, adamın evi her gün en az onun kadar ünlü başka insanlarla doluyordu. Ünlü yazarın benden biraz büyük iki kızı vardı, onlarla oynayabiliyordum. Bahçelerinde onlara mahsus, eskiden bir değirmen olan, ahşap bir kulübe vardı. *Wiesmühle* ya da çayır değirmeni dedikleri ev ise eskiden, en parlak dönemlerinde *Der Rosenkavalier*'de Baron Ochs'u seslendiren ama kısa bir süre sonra ölen Viyanalı ünlü bir operacıya aitmiş. Ahşap kulübede akşamları yazarın kızlarıyla uyumama izin vardı. Bu ünlü insanların yaşantısı, benim için son derece heyecan vericiydi. Meşhur kişiler gelip arabalarından çıkar, bahçede yürürlerdi; bizse kulübenin üst taraftaki penceresinden onları seyrederdik. Ünlü aktörler, yazarlar, heykeltıraşlar, yani aslında her daldan sanatçı ve entelektüel, sürekli eve girip çıkıyordu. Büyükbabam da bir yazardı ama ünlü değildi, bu ünlü yazar da ondan tamamen farklıydı. Bazen bu ünlü insanlarla aynı masaya bile oturabiliyordum. Çocuk halimle tanık olduğum en ilginç yemeğin kahramanı, beyaz saçlı bir centilmen ve görme engelli karısıydı. Zamanının bu çok ünlü yazarı hole girer girmez, *burada nerede tuvalete gidebilirim*, diye sordu. Bu beni oldukça etkiledi. Masada herkes bu inanılmaz ünlü konuğun çevresini sardı ve sessizce bekledi. Tüm bu yazarların hepsi büyükbabamdan oldukça farklıydı; onların ne kadar ünlü olduğu sürekli söylenirken büyükbabam hiç tanınmıyordu. Sabah ilk iş, salon arabası dediğimiz ve Viyana'dan getirdiğimiz iki tekerlekli tahta arabaya binerdim; yol boyunca bazen büyükannem, bazen büyükbabam, bazen de her ikisi tarafından çekilerek Henndorf'a, ünlü yazar ve kızlarına giderdim. Bir çocuğun hayal edebileceği her şey orada vardı. En güzel şey ise, yazarın mutfağından aldığım bir bardak kakaoydu. Yoksul insanlar olarak, Seekirchen'den Henndorf'a doğru yola çıkıyor, büyük dünyanın havasını so-

luyor ve akşam tekrar Seekirchen'e dönüyorduk. Yoksulduk, ama kimse bunu bilmiyordu. Kendimizi görkemli gösteriyorduk. Büyükannem, vaftiz belgesinde de dendiği gibi Friulili bir prenses gibi görünüyordu, büyükbabam ise zaten bir düşünürdü. Kendilerine ait yalnızca birkaç parça kıyafetleri vardı ama onlar da birinci sınıf kalitedeydi. Şimdi dalga geçilseler bile, geçmişleri onları yanıltmazdı. O sıralarda, yeni bir felaket oldu. Farald Dayım –ki kendisine bu ismi o takmıştı, asıl adı Rudolf'tu– Seekirchen'de bir duvarcı ustasının kızına âşık olmuş ve onunla alelacele evlenmişti. Sağlıklı bir genç kızdı ama köyün en kötü nam salmış evinden, ayyaş ve müptela insanların ailesinden geliyordu. Komünist Farald, artık bir *bağımsız sanatçı* olmuştu, Viyana'da grafik tasarım okumuştu ve ambalaj paketleri için resimler yapıyordu. Eritme peyniri için renkli etiketler, dükkânların girişlerini gösteren kocaman işaret parmakları boyuyor ya da binanın arkasındaki tuvaleti belirten görseller yapıyordu. Kendisine, Germen kavimleri gibi gölün üzerinde bir kulübe inşa etti ve orada, kendisini ömür boyu meşgul edecek icatları üzerinde çalışmaya başladı. Duvarcı ustasının kızı, bu yazının başında bahsettiğim ve vasimin bisikletiyle ziyaret etmeye çalıştığım kişi, yani Fanny Yengeydi. Ona üç çocuk verdi, iki kız ve bir oğlan. Büyük kızının ölümü bir paskalya günü, evlendikten yalnızca iki hafta sonra oldu; kocasıyla birlikte Schlenken'e tırmanıyorlardı. Diğer kızı da evlenmişti, ama onun izini sonradan tamamen kaybettim. Oğlu, on yedi yaşındayken Garsten'deki hapishanede beş sene yattı. Kendisi gibi iki arkadaşıyla, Mayr-Melnhof Mermer Şirketi'nin kuryesini Aigen'deki korulukta öldürmek gibi aptalca bir suç işlemişti; bence o sırada aklı yerinde değildi. Bu iki olaydan büyükbabamın haberi olmadı zira o sırada kendisi vefat etmişti; o yüzden bunları buraya taşımanın anlamı yok. Hâlâ büyükbabamla yürüyüşlere çıkıyorduk ama aklımızdaki tek şey Seekirc-

hen ve Waller Gölü'nü sonsuza dek terk etme fikriydi. Ben bu düşünürün yanında belli bir olgunluk düzeyine erişmiş ve yaşıma oranla bir hayli eğitilmiştim; üstelik kendini beğenmişliğe de yenik düşmemiştim. Büyükbabam beni gün geçtikçe doğanın garipliklerine, cesaretine, bozukluklarına hazırlarken (kendisi benim her daim değişmez öğretmenimdi); köyde Farald Dayım proletaryanın yanında, büyükbabamın deyişiyle *olabilecek en bayağı* şekilde yer almıştı. Bu onu çok üzüyordu, dolayısıyla Seekirchen'deki son haftalarımız da tatsız hale geliyordu. Bu zamana dek hırslı bir komünist olan, dünyayı değiştirmeye ant içmiş, Viyana'da gece gündüz politik şeytanlıklar yapan Farald; şimdi zamanını duvarcı ustasının kızıyla yatakta kır manzarasının tadını çıkararak geçiriyordu. Büyükbabam, oğlunun resimlerini sağda solda, fırında yulaf ekmeklerinin ya da ayakkabıcının önünde görünce, öfkeden çıldırıyordu. *Bir bu eksikti!* diye bağırıyor, bastonunu saplamak istercesine yere vuruyordu. Bu durumlarda deyim yerindeyse, yerin dibine geçiyor ve oradan hızla uzaklaşıyordu. Büyükbabamın, düşünürün, yani büyük adamın itibarı, oğlu oraya gelince ciddi anlamda sarsıldı; bir de oğlanın duvarcı ustasının kızıyla evlendiği duyulunca, insanlar artık büyükbabama eskiden olduğu gibi saygıyla selam vermemeye başladı. O zamana kadar sadece Viyanalı güzel kızını, yani annemi biliyorlardı. Ama sonunda bir vesileyle, büyükbabamın sanatıyla oğlununki arasında bir uzlaşma oldu; hepimizin çok şey borçlu olduğu Hipping Çiftliği'nin tabelasını çok güzel bir şeye dönüştürdüler. Büyükbabam mâni gibi mısralar yazdı, oğlu da onları parşömen kâğıdına geçirdi. Daha sonra ressam Freumbichler tarafından resmedilen bu kâğıt, çerçevelendi ve çiftliğin büyük odasına asıldı. Metni artık hatırlamıyorum ama temelinde, Hipping'in her türlü yangın, fırtına ve diğer tüm doğal felaketlerden kurtulup sonsuza dek var olacağıyla

ilgili bir şeyler vardı. Bu eser hâlâ aynı yerde asılı. Artık her gün Hilda Ritzinger ile makas görevlisinin evinin önünde oturuyor, Viyana-Paris ekspresini bekliyorduk. Bu tekerlekli, müthiş mucizeyle yakında sevgili Seekirchen'den ayrılacaktım. Almanya hakkında hiçbir fikrim yoktu, vasimin Avusturya'da değil orada iş bulmuş olması da beni hiç etkilememişti; hatta gideceğimiz yerin sınırdan otuz kilometre uzaklıkta olması bile umurumda değildi. Sonuçta ne yapılması gerektiğini yetişkinler biliyordu. Akşamların doruk noktası, Şark Ekspresi'nin geçtiği andı. Yolcular güzelce aydınlatılmış vagonlarda oturur, gümüş çatal bıçaklarıyla nefis yemeklerini yerdi. Birkaç saniye için bu lüks hayata göz gezdirir, ardından soğuktan titremeye başlar ve eve koşardım. Hansi çiftlikte, ailesinin yanında kalıcı bir yerde ve güvendeydi; bense artık gitmek zorundaydım. Günün birinde, bir öğleden sonra Traunstein'a vardık. Annem gelip beni Mirtel Kulübesi'nden almıştı. Büyükbabamların yanındaki hayatım artık sona ermişti. Bundan sonra annem ve vasimle yaşayacaktım. Vasimin işyerine oldukça yakın, yine Schaumburger Sokağı'nda bir ev bulduk; ev dört numaralı apartmanın ikinci katıydı ve sokağın Taubenmarkt'la kesiştiği yerde, köşedeydi. Evin sahibi, zemin katta büyük bir cenaze dükkânı işleten, Poschinger adında yaşlı ve zengin bir dul kadındı. Kapıdaki tabelada *Poschinger Cenaze İşleri* yazıyordu. Artık bu evde yaşayacaktık. İçinde eşyalarımızın olduğu iki büyük sandık oturma odasında duruyordu. Annemle onların üstüne oturup ikişer tane sosis yedik. Ev soğuktu ve pek iç açıcı değildi, odalar da boyanmamıştı. Sadece iki oda ve bir mutfak vardı. Oturma odası dediğimiz büyük oda köşedeydi ve iki penceresi Schaumburger Sokağı'na, iki penceresi de Taubenmarkt'a bakıyordu; küçük odada, yani yatak odasında ise Schaumburger Sokağı'na bakan tek bir pencere vardı. Bir de odun ve kömür koymak için bir

odacık bulunuyordu, onun hiç penceresi yoktu. Taubenmarkt'a bakan tarafta tuvalet vardı, musluk ise koridorun öteki ucundaydı. O anda mutsuz olduğumu söyleyemem. Annem ise ümitsiz görünüyordu. Viyana'dan birkaç mobilya almıştı, bence şık ve rahatlardı. Bugüne kadar da bu şıklık ve rahatlıklarından bir şey kaybetmediler. En sevdiğim şey kapitone sandalye oldu. Pencerelerden bakınca bambaşka bir dünya gördüm; hiç tanımadığım küçük bir kasaba. Şehir ve köy ortamını biliyordum ama böyle küçük bir kasabada daha önce hiç bulunmamıştım. Her şey yüzlerce yıllık yasalara göre yönetiliyor; dükkânların kepenklerinin inip kalkışına ve kilisenin çıkardığı çan sesine göre ayarlanıyordu. Schaumburger Sokağı'ndaki kasap et, fırın ekmek, köşedeki semerci ise deri kokuyordu. Evi, elbette ki, Seekirchen'den elinde boya kovaları ve fırçalarla gelen Farald Dayım ile boyadık. Badanacılar gibi, başına gazeteden yaptığı bir şapkayı takıp bütün evi sadece birkaç gün içinde boyadı, bol bol espri yaptı ve yine hemen geri döndü. Ev temiz badana kokuyordu, her bir noktası artık bembeyazdı. Mobilyalar yeni yerlerine şöyle böyle oturdu. Dayım boyacılık yaparken ben kasabayı keşfediyordum. Beni en çok etkileyen, evimize yüz metre uzaklıktaki kilise oldu. Avlusunu saran devasa sütunları vardı. Oradaki ilk Pazar ayinine, normalde kiliseye gitmeyen annemle birlikte katıldım. Büyük bir festival vardı sanırım; avluyu yıkarcasına yüksek sesle şarkı söyleyen güçlü bir koro, bir trampet bandosu ve iğne atsan yere düşmeyecek büyük bir cemaat, kilisedeydi. Büyükbabamın sık sık kullandığı *devasa* kelimesinin anlamını ancak o zaman kavradım, daha önce kafamda canlandıramıyordum. Nereye gitsem yabancı olduğum anlaşılıyordu, bana da hemen *Avusturyalı* ismini takmışlardı (bunu da şiveli şekilde söylüyorlardı); sanıyorum ki bu küçümseyici bir lakaptı, zira Almanya'dan bakınca Avusturya

bir hiçti. Yani ben bir hiçlikten gelmiştim. Bayan Poschinger'in dört kızı vardı ve üçü onunla yaşıyordu; üstümüzdeki üçüncü katta ve altımızdaki birinci katta. Üst katta uyuyorlar, giyiniyorlar ve pazar günlerini geçiriyorlar; alt katta ise mutfaklarındaki büyük emaye fırında yemek pişirip yandaki odada piyano çalışıyorlardı. Tahmin edilebileceği gibi dört kız kardeş de piyano çalıyordu, alt kattaki piyanonun üstünde, Bayan Poschinger ve merhum eşinin fotoğrafları asılıydı. Piyanonun sesini ilk kez orada duymuştum; bu ses bana cesaret vermiş, ben de inip kapıyı çalarak, piyanonun çalınışına kendi gözlerim ve kulaklarımla tanıklık edip edemeyeceğimi sormuştum. İzin vermişlerdi, artık Poschinger kızlarından birisi piyano çalarken ben de oturup dinleyebiliyordum. Sadece üçü o apartmanda yaşıyordu, dediklerine göre dördüncüsü Burghausen'de öğretmenlik yapıyordu. Ailenin gurur kaynağı oydu. Biz eve taşındıktan birkaç ay sonra, o gurur kaynağı öldü. Kolunun altında bulunan bir kitle, Maria'nın yaşamına aniden son vermişti. O olaydan sonra Poschinger Ailesi'nin fertleri hep siyahlar içinde dolaştı; bu kıyafetler, büyükbabamın ölü dükkânı dediği zemin kattaki işyerleriyle uyumlu olmuştu. Artık piyanoda sadece karamsar şeyler çalıyorlar, bu da beni enikonu üzgün bir hale getiriyordu. *Bu Brahms*, diyorlardı, *bu Beethoven, bu Mozart...* Aradaki farkı göremiyordum. Üçüncü sınıfa başladım. Okula gitmek için kasabanın merkezinden geçerek on beş dakika yürümem gerekiyordu. Okulun çaprazında, bugün hâlâ yerinde duran bir hapishane vardı; üç metrelik bahçe duvarları, demir parmaklıklı küçücük pencereleriyle korkunç bir yapı. Okul yolum bu yüzden beni sürekli ürküten bir güzergâhtaydı. Artık tek bir sınıf öğretmenim yoktu, her ders için farklı öğretmenler geliyordu. Bir Avusturyalı olarak, alışmakta zorluk çekiyordum, diğer çocukların alay konusuydum. Bana nedenini bilmesem de küçümsemey-

le bakıyorlar, pahalı kıyafetlerinin içinde beni sürekli hor görüyorlardı. Öğretmenler de bana yardımcı olmuyor, aksine beni hep günah keçisi ilan ediyorlardı. Hiç olmadığım kadar çaresizdim. Okula girerken titriyor, çıkarken de ağlıyordum. Okula gitmek, darağacına gitmekten farksızdı, ama infazım da sanki her defasında erteleniyordu. Bitmek bilmeyen bir işkence altındaydım. Arkadaşlık edebileceğim tek bir çocuk bile bulamamıştım. Uyum sağlamaya çalışıyor ama reddediliyordum. Berbat bir haldeydim. Evde ödevlerimi bile yapamıyor, sanki beyin felcine yakalanmış gibi kalıyordum. Annemin yardımları da işe yaramıyordu, hiçbir şey yapamıyordum. Sonunda ona yalan söylemeye başladım, ödevimi bitirdim, diyordum. Evden tüyüp cadde ve sokaklarda ağlayarak koşuyor, parklara ve demiryollarına sığınmayı düşlüyordum. Sürekli *keşke ölsem*, diyordum. Seekirchen'deki günlerimi düşündükçe ıstırapla sarsılıyordum. Kimsenin beni duyamayacağı yerlerde haykırarak ağlıyordum. Çatıya çıkıp doğruca Taubenmarkt'a bakıyordum. Hayatımda ilk kez kendimi öldürme fikri kafamda yer etmişti. Durmadan kafamı uzatıyor ama gökyüzünü görünce geri sokuyordum; korkağın tekiydim. Sokağın ortasında iğrenç bir et yığını halinde yatmaya ve insanları tiksindirmeye niyetim yoktu. Yaşamak zorundaydım ama sanırım bu imkânsızdı. Kurtuluşu çamaşır ipinde aradım. Düzgünce bir ilmik yaptım, ipi çatı kirişine bağladım, kafamı içine soktum. Ama ip koptu, ben de çatı katı merdivenlerinden aşağıya, üçüncü kata düştüm. Kendimi bir arabanın önüne mi atmalıydım, trenin önüne mi yatmalıydım? Çıkış yolum yoktu. Ödevlerimi yapmadığım için öğretmenlerimin karşısına çıkmaya cesaretim de olmuyordu, ben de ilk kez okulu kırdım. O halde onların karşısına çıksaydım önce kulağımı çekerler, bundan sıkılınca da elimin tersine en az on kez sopayla vururlardı. Geri döndüm ve hapishanenin kapısına ulaştım;

okul zilini duyunca da koştum, dersler başlamıştı. Sırtımda çantamla önce Au'ya kadar koştum, ardından yüzme havuzunu geçtim. Beni gören herkesin okulu kırdığımı bileceğini düşünüyordum, kafamı önüme eğdim. Korkudan titriyordum. Wochinger-Eck isminde sevilen bir gezinti yeri vardı, oradaki çimlere oturup yüksek sesle ağlamaya başladım. O anda dünyada tek istediğim şey büyükbabamın gelip beni bunlardan kurtarmasıydı. O günlerde sonumun geldiğini düşünürken kurtuluşum geldi. Annem, Ettendorf'taki bir çiftlik evini görmüş ve onun büyükbabam için ideal olduğunu düşünmüştü. Kirası uygundu, yeri ise muhteşemdi. Hem kasabaya yakındı hem de tam anlamıyla kırsal bir yerdeydi. Tam da büyükbabamın istediği gibi bir köy ortamı içindeydi. Annem, ailesinin evini düzenlemeye başlamıştı bile, şurası harika bir kütüphane olur, diyordu; nitekim Ettendorf'taki evin güneydoğudaki odasını gerçekten de, ilk kirayı ödedikten ve büyükbabamlar taşındıktan birkaç hafta sonra kütüphaneye dönüştürdüler. Büyükbabam yayınevinden gelen avansla bir marangoza kendi tasarladığı kitaplığı yaptırdı. Evin önüne gelen kamyondan indirilen bir sürü kitap ve taslak, kütüphaneyi hemen doldurdu. Basel'deki gençliğinden beri büyükbabam sayısız kitap biriktirmişti. Paraları olmasa da sürekli kitap alıyorlardı. Binlercesi vardı. Mirtel Kulübesi'nde de onlar için yeterli alan yoktu, bu yüzden çoğunu tavan arasında saklıyorlardı. Çalışma odasının duvarları ise şimdi kitaplarla kaplıydı. *Elimde böylesi entelektüel bir hazine olduğunu bilmiyordum*, dedi, *aslına bakarsan bir sürü de entelektüel çöp var.* Hegel, Kant ve Schopenhauer benim için tanıdık isimlerdi, onların arkasındakiler ise tam bir gizemdi. *Hele Shakespeare*, dedi büyükbabam, *her bir kitabı ayrı bir başarı örneği, paha biçilemez eserler.* Piposunu tüttürerek orada oturdu. Onun gelişini bekleyip kendimi öldürmediğim için mutluydum. Ettendorf'un orta yerinde, tıpkı

Seekirchen'de olduğu gibi yeni bir cennet inşa ediyorduk. Buranın Avusturya'da değil, Bavyera'da bulunan bir cennet oluşu bizi ansızın hiç rahatsız etmemeye başladı. Zihnimiz hâlâ Seekirchen'e –ve büyükbabam dolayısıyla Viyana'ya– ait anılarla doluydu ama zamanla da olsa, bu Bavyera kırsalına alışma sürecimiz tamamlanmıştı. Buranın da kendine has iyi yanları vardı. Evet, Katolik, hatta koyu Katolik, üstelik de Nazi yanlısı bir yerdi; ama aynı Seekirchen gibi Alplerin eteklerindeydi, dolayısıyla da büyükbabamın amaçlarına tam anlamıyla uygundu. Korktuğu gibi zihni baskı altında kalmamıştı, sonradan ortaya çıktığı gibi aksine özgürleşmişti. Seekirchen'de sahip olduğundan çok daha büyük bir şevkle çalışmaya başladı; hatta eserinde önemli bir aşama kaydettiğini ve felsefi anlamda farklı bir anlayış düzeyine geldiğini söyledi. Bunun ne demek olduğunu anlamamıştım. Onun hep büyük romanı üzerinde çalıştığı söylenirdi, büyükannem de bu romanla ilgili gizlice, *en az bin sayfa uzunluğunda olacak*, derdi. Bir insanın oturup da bin sayfa yazı yazabilmesini aklım almıyordu. Yüz sayfalık bir yazı bile benim için müthiş bir şeydi. Bir yandan da büyükbabamın sürekli söylediği lafı düşünüyordum; *insanın yazdığı her şey saçmalıktır*. Peki o zaman bin sayfalık saçmalığı yazmayı nasıl düşünebiliyordu? Aklında hep harika fikirler olurdu, ama o her zaman bu fikirlerin onun başarısızlığının sebebi olduğuna inanırdı. Hepimiz başarısız oluyoruz, diyordu sürekli. Bu düşünce benim de her zaman aklımda. Başarısızlığın ne demek olduğunu bilmiyordum, bilemezdim; oysa bizzat kendim de büyük bir başarısızlığın içine doğru gidiyordum, okul hayatımdaki her şey müthiş bir tutarlılıkla kötüleşiyordu. Çabalarım boşa çıkıyor, kendimi düzeltmek için yaptığım taze başlangıçlar bir işe yaramıyordu. Öğretmenlerimin sabrı kalmamıştı, beni bu bataklıktan çekip almak yerine, ona doğru itiyorlardı; ne zaman fırsatını bulsalar bana bir darbe

vuruyorlardı. *Avusturyalı* lakabını onlar da sevmişti, bunu bana işkence etmek için kullanıyorlardı. Gece gündüz beni gözlemliyorlardı, artık hiç huzurum kalmamıştı. Yanlış topluyor, yanlış bölüyordum; kısa süre sonra neresi yukarısı neresi aşağısı bilemez olmuştum. El yazım o kadar kötüydü ki, ödev teslimi olduğunda, benimki tembelliğin ve düşüncesizliğin örneği olarak gösteriliyordu. Tahtaya çıkıp sopayla dövülmediğim gün sayısı azdı. Neden dayak yediğimi biliyor ama bunu hak edecek ne yaptığımı anlamıyordum. Sonunda, beni pek bir şey öğrenemeyen kalın kafalı çocukların yanına oturttular. Onlar da beni kendilerinden birisi olarak gördü. Kaçabileceğim bir yer yoktu. Akıllı görülen öğrenciler benden kaçıyordu. Sonunda ne onlara, ne de diğerlerine ait olmadığımı gördüm; benim uyabileceğim hiçbir grup yoktu. Üstelik saygıdeğer bir ailem de yoktu, deyim yerindeyse fakir bir gecekondu ailesiydi benimkisi. Bizim bir evimiz yoktu, sadece *kalacak bir yerimiz* vardı. Traunstein'da bir eve sahip olmamak, daha en başından bir ölüm fermanı demekti. Sınıftaki üç çocuk yetimhaneden geliyordu, ben kendimi yalnızca onlara yakın hissediyordum. Her sabah, Au yakınlarındaki yetimhaneden, rahibeler tarafından el ele okula getiriliyorlardı, üstlerinde hapishane üniformasına benzeyen gri ceket ve pantolonlar oluyordu. Saçları kısacık kesilmiş bu çocuklar diğerlerince hep görmezden gelinirdi; sık sık sorun da çıkarırlardı ama kimse onlarla kavgaya girişmezdi. Teneffüslerde, zengin çocukları kocaman elmalar ve tereyağlı ekmeklerle beslenirken, ben ve yetim yoldaşlarım bir kuru ekmek parçasına talim ederdik. Biz dört suskun sırdaştık. Her şekilde başarısız oluyordum ve artık çabalamayı bırakmıştım. Büyükbabam bile bir çözüm bulamıyordu. Onun yanında durmak beni teselli ediyordu. Her fırsatını bulduğumda Taubenmarkt'ın üstünden Schnitzelbaum Merdivenleri'ni geçerek gaz idaresine, onun da yanından iler-

leyerek Ettendorf'a koşuyordum. Bu sadece on beş dakika sürüyordu. Nefes nefese kalmış halde, kendimi onun kollarına atıyordum. Schorschi meşgul olduğu zamanlarda – Ettendorf'un bağlı olduğu Surberg'de okula gidiyordu– büyükbabamla akşam gezintilerine çıkıyorduk. Annem, balerin olma hedefiyle yola çıktığı için, hiçbir zaman okula gitmemişti, hayatındaki tek öğretmen de onu evde eğiten büyükbabam olmuştu. Ben neden okula gitmek zorundaydım ki? Sadece kanunlar değişti diye! Bunu anlamıyordum. Dünyayı da anlamıyordum, hiçbir şeye anlam veremiyordum, her şey bana saçma sapan geliyordu. Büyükbabamın öğretmenlerle ilgili söylediklerini unutmamıştım, ama bunlar hiç işime yaramamıştı. Diğerleri gibi aptal değildim ama okul için de yetersizdim. Okulda öğretilenlere karşı ilgisizliğim, beni sınıfta daha da kötü yerlere getiriyordu. Her ne kadar büyükbabam artık burada, günlük hac görevimi gerçekleştirdiğim Ettendorf'ta olsa da; her gün okulun ve öğretmenlerin ağında acımasızca eziliyor, can çekişiyordum. Yakında boğulacaktım. Bir kez daha okul kapısından döndüm, aklıma yine bir tren bileti alma fikri geldi aniden. Otomattan on feniklik bir bilet aldım, bariyerleri geçtim ve trene, herhangi bir trene bindim. İlk yolculuğum Waging'e oldu. Tren tam da büyükbabamların Ettendorf'taki evlerinin yanından geçerken ağladım. Lokomotif sanki bütün gücüyle buhar çıkartıyordu. Ormanlardan, uçurumlardan, bataklık ve çayırlardan geçtik. Sınıfta boş kalan sıramı gözümün önüne getiriyordum. Tren, büyük bir kavis çizdikten sonra kavak ağaçlarını geçerek Waging'e vardı. Şimdiye üçüncü ders başlamıştır, diyordum, öğretmen yokluğumu görünce bir canavara dönüşmüştür. Waging sessiz ve gösterişsiz bir yerdi, son derece sığ olduğu için genelde ılık olan gölü meşhurdu yalnızca. Ama kasvetli bir yerdi. Göl sazlıklarla çevriliydi ve girmek isteyen biri kendisini kahverengi bir

çamur deryasında bulurdu. Beni önceki halimden bile daha mutsuz yapan bu yere gelen trenler hoşuma gitmişti, yalnız üçüncü değil, ikinci mevki vagonları da vardı. Hemen göze çarpmayan bir özelliği olmalıydı buranın. Dönüş yolunda da aynı şeyi yaptım; otomattan bir bilet aldım ve bariyerleri sorunsuzca geçtim. Kondüktörün yol boyunca son vagonda oturup biletleri kontrol etmeyeceğini biliyordum. Eğer gelirse de bir tuvalete gizlenecektim ama gelmedi. Tam okulun bittiği sıralarda ben de eve döndüm. Annem kabahatim hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Çantamı mutfak masasına koydum ve yemeğe oturdum. Numara yapıyordum ama bunda o kadar başarılı değildim, annem şüphelenmeye başladı. Sonunda suçumu itiraf ettim. Daha annem dolaptaki kırbaca uzanamadan ben sıçrayıp mutfağın köşesine kaçmıştım. Beni o kadar uzun süre dövdü ki, sonunda Poschinger kardeşlerden birisi yukarı gelerek acı dolu bağırışlarımın sebebini sordu. Gelen en büyükleri, yani Elli'ydi. Annem bana vurmayı bırakmıştı ama elindeki kırbacı hâlâ sallıyordu. Elli Poschinger bu defa ne yaptığımı sordu. Onun da belirttiği gibi ben gerçekten felaket bir çocuktum, tam bir *baş belasıydım*. Bir anda annemin yardımcısı kesilen Elli Poschinger de bu *baş belası* lafını birkaç kez yineledi. Bu söz içime işledi. Bunu dedikten sonra, Elli Poschinger'den korkmaya başladım. İri ve güçlü bir kadındı ama çok iyi bir insandı; tabii ben bunu sonradan öğrenecektim. Evlenen ilk Poschinger kızı oydu ama kocasını sadece birkaç hafta sonra savaşta kaybetti. Şansa bakın ki, kocasını gören son kişi vasimdi, o da Karadağ'ın dağlık bölgelerinde görev yapıyordu. Vasim ona biraz destek olmak için sık sık gidip Elli Poschinger'in yanında otururdu. Onunla kocası hakkında konuşur ve *kayaların arasından bakıyordu*, derdi; tabii Elli Poschinger çoktan gözyaşlarına boğulmuş olurdu. Çok yetenekli bir çocuktum ama okulda da bir o kadar beceriksizdim.

Sanılanın aksine yeteneklerim okul hayatımı kolaylaştıracak şeyler değildi. Diğer öğrencilerden çok daha ilerdeydim, Seekirchen'de öğrendiklerim, onların burada öğrenmek zorunda olduğu şeylerden çok daha fazlaydı. Benim şanssızlığım, okula karşı duyduğum tiksintiden kurtulamıyor oluşumdu. Büyükbabamın okul hakkındaki kötüleyici lafları benim bütün davranışımı belirleyen şeydi, durmadan okulun sadece aptallık ve kültürsüzlük ürettiğini söylüyordu. Annem öğretmenlerle konuştu, onlar da benimle ilgili tam bir felaket senaryosu yazdılar. Annem her şeyi taşınmamıza bağladı. Büyükbabam okulu değil, beni savundu. Her gün okul ismindeki cehenneme gidiyor, sonra Schaumburger Sokağı'ndaki evimize, yani arafa geçiyor, ardından da büyükbabamın bulunduğu kutsal dağa çıkıyordum. Sonra sabahları eşyalarımı tekrar alıp dosdoğru, iblislerin bana her geçen gün daha çok işkence ettiği cehenneme dönüyordum. O sırada, Avusturya birdenbire Almanya'nın hâkimiyeti altına girdi, Avusturya kelimesi tedavülden kalktı. Buradaki insanlar zaten bir süredir geleneksel şekilde selam vermiyor, bunun yerine *Heil Hitler*, diyordu; ayrıca artık Traunstein'da pazar günleri inançla dua eden kalabalıklar yoktu, onlar yerine kahverengi giyimli, sürekli bağırıp duran kitleler gelmişti. Avusturya'da bunlarla hiç karşılaşmamıştım. 1939'da Traunstein'da yapılan bir toplantıda binlerce kahverengi gömlekli kişi, ellerinde değişik Nazi gruplarına ait bayraklarla kasaba meydanında bir geçit düzenledi. Nazi Partisi'nin resmi marşı *Horst Wessel*'i ve "Çürük Kemikler Titriyor" isimli şarkıyı söylediler. Törenin doruk noktası, Münih Bölge Başkanı Paul Giesler'in konuşacağı andı; elbette ki nerede bir heyecan ya da sansasyon varsa ilk giden kişi olarak, sabahın köründe kalkıp oraya ulaşmıştım. Giesler'in platforma çıkıp nutuk atmaya başladığını görebiliyordum. Hiçbir şey anlamıyordum, hoparlörler öyle yerleştirilmişti ki, Giesler'in ko-

nuşmasını baltalamaktan başka bir işe yaramıyorlardı. Birden Bölge Başkanı Giesler yere yığıldı ve hoparlörlerin arkasında, kahverengi boyalı bir oyuncak bebek gibi kalakaldı. Kalabalık içinde Giesler'in kalp krizi geçirdiği söylentisi yayıldı. On binler dağıldı, meydan tekrar sakinleşti. O akşam radyoda, Bölge Başkanı Giesler'in öldüğünü duyduk. Ben o sıralarda henüz *Hitler Gençliği*'nin bir kolu olan *Alman Gençliği* üyesi değildim, kısa bir süre sonra üye oldum. İstemeden de olsa, bir gün okulun bahçesinde bizi, benim yaşlarımda bir grup çocukla sıraya geçirdiler, başımıza da bir grup lideri koydular. *Alman Gençliği*, siyah fitilli kadife pantolonlar ve kahverengi gömlekler giyiyordu; boyunlarının etrafında da yine siyah atkılar sarılıydı ve bunlar deriden bir halkayla tutturuluyordu. Ayrıca beyaz diz altı çoraplar giyiliyordu. Büyükannem fitilli kadifeyi normal kadife olarak algılayıp kasabanın ünlü mağazası Teufel'de çalışan terziye bir pantolon ısmarladı; ancak kahverengiyi daha çok sevdiği için pantolonu kahverengi diktirdi. Tekrar sıraya geçtiğimizde, Alman Gençliği'nin, kahverengi pantolon giyen tek ve yeni üyesi olduğum için grup lideri gelip bana bir tokat attı, beni okul dışına göndererek bir dahaki sefer yönetmeliğin gerektirdiği gibi giyinmemi söyledi. Sonra alelacele siyah bir pantolon diktirdik. Bu Alman Gençliği, okuldan bin kat beterdi. Bir süre sonra hep aynı aptal şarkıları söyleyip sokakları uygun adım kat etmekten ve bağırmaktan bıktım. Bu sözümona askeri eğitimden nefret ediyordum, ben savaşa uygun birisi değildim. Ailem bu Alman Gençliği'nin işkencelerine dayanmam için adeta yalvardı ama nedenini söylemediler. Ben de sırf onları memnun etmek için dayandım. Boş zamanlarımı tek başıma, özgürce geçirmeyi severdim, sürü halinde güdülmekten ve yüzlerce sesin hep bir ağızdan aynı şeyleri söylediği kalabalıklardan nefret ederdim. Alman Gençliği'de sevdiğim tek şey, hiçbir şekilde yağmur geçirmeyen kahve-

rengi pelerinlerdi. Kahverenginin parti rengi olması bir tek beni rahatsız etmiyordu. Büyükbabam, Alman Gençliği'nin iğrenç bir şey olduğunu söylüyordu ve *yine de gitmelisin, bunu yürekten istiyorum, senin için çok zor olsa da gitmelisin*, diyordu. Kısa sürede bütün bunlardan bıktım. Tek şansım koşu sporundaki yeteneğimdi. İster elli metre, ister yüz metre, ister beş yüz metre... mesafe ne olursa olsun hep ben birinci oluyordum. Yılda iki kez yapılan yarışlarda, her zaman takdir topluyordum. Grup lideri kürsüde göğsüme zafer nişanını takarken onurlandırılıyor, eve kadar onu gururla taşıyordum. Bu beni dışlanmaktan korumuştu. Bu zafer nişanlarından bir sürü kazandım. Bir defasında bir yüzme şampiyonasını kazanarak, bir nişan da oradan aldım. Ama bu nişanları kazanmak, Alman Gençliği ve onun zorbalığına dair tiksintimi azıcık bile azaltmadı. Koşuların harika çocuğu olarak beni biraz özgür kılan birtakım ayrıcalıklar elde ettim ve bunları da sonuna kadar sömürdüm. Başlarda sadece delicesine korktuğum için bu kadar hızlı koşuyordum, kazandığım ilk ödülden sonra bana yapılan işkenceler bir nebze azaldı. Ama tüm bu olanları son derece kasvetli buluyordum. Politikayla ilgili hâlâ hiçbir şey bilmiyordum, Alman Gençliği'yle ilgili her şey benim tabiatıma aykırıydı. Koşudaki yeteneğim sadece grup içinde takdir görmüş ve orada ayrıcalıklar getirmişti; okula hiçbir şekilde etki etmemişti. Oradaki halim her zamanki kadar çözümsüzdü. Hitler selamını doğru düzgün veremiyor ve hemen tokadı yiyordum. Almanca dersinde uyuyakalıyordum ve on sopa darbesi avuçlarımda şaklıyordu. Sayfalarca *daha dikkatli olmalıyım* yazma cezası alıyordum. Bana eziyet edenler çok yaratıcı olabiliyordu ve bunlar sadece öğretmenlerim de değildi. Sınıftaki diğer çocuklar da bana işkence ediyordu. *Belki de ben fazla kibirliyim*, diyordum kendi kendime, *ya da bunun tam tersiyimdir*. Ne kadar uğraşsam da sonuç alamıyordum. Eğitim hayatı-

mın ufku karanlıktı. O sıralarda, kasabanın doktoruyla evli olan ve hastanenin yakınında oturan, Doktor Popp ismindeki bir kadın bizi ayda iki kez ziyaret ediyordu; bize ikinci el iç çamaşırları, çoraplar ve deri çantanın içinde başka birçok parça eşyayla *sağlık pastası* denilen bir şey getiriyordu. Dar kesimli bir elbise giyiyor ve düz saçlarını büyük bir topuz yapıyordu. Marien Caddesi'nde bir muayenehanesi vardı. Oraya belediyenin verdiği sosyal yardımı almaya gittiğimde –zira biz Traunstein'daki fakir ailelerden birisi olarak kaydedilmiştik– masasının başında oturur ve beni tepeden tırnağa süzerdi. Bu kadından korkmuş, onunla ilk karşılaştığım an hiçbir şey söyleyememiştim. Yardım parasını aldıktan sonra teşekkür etme zorunluluğu beni çileden çıkarıyordu. Doktor Popp'u görmeye gittiğimde öfkeden titrerdim, parayı onun elinden alırken daha da sinirlenirdim. Çamaşırlardan iğreniyordum, pasta boğazımdan geçmiyordu. Annem ise ona karşı değildi. *O hanımefendiye karşı kibar olmalısın*, diyordu. Büyükbabam her şeyden uzak, kutsal dağdaki yerinde oturur, kendisini böyle önemsiz meselelerle üzmezdi; oysa ben o meseleler içinde boğulmak üzereydim. O kadar hızlı ve yoğun şekilde üstüme geliyorlardı ki güçlükle nefes alabiliyordum. Doktor Popp'tan hiçbir şeyden korkmadığım kadar korkuyordum, yanlış bir şeylerin olduğunu hissediyor ama çözemiyordum. Yanılmamıştım. Bir gün Doktor Popp evimize geldi ve anneme beni bir dinlenme yurduna göndereceklerini söyledi; *ormanın ortasındaki bir yere, çocuğun temiz havaya ihtiyacı var*, dedi. Annemin bu haberi hayranlıkla karşılaması beni büyük hayal kırıklığına uğrattı. Hemen Doktor Popp'un ellerini sıkarak bol bol teşekkür etti, bu sırada kadın da amansız bakışlarını bana yöneltmişti. Doktor Popp gider gitmez *Hayır!* diye bağırmak istedim, ama kendimde o gücü bulamadım. Annem büyük ihtimalle bir süre ortadan yok olacağım için rahatlamıştı. Benimle uğra-

şacak gücü kalmamıştı artık. Kontrolden çıkmıştım. Her gün bir olay patlak veriyordu; kırbacın artık işe yaramadığını anlayan annem de bana tabak ve bardakları fırlatıyor, hatta bunlar bazen mutfak penceresinin camını kırıyordu. Yaşadığı hayal kırıklığını ben de görüyor ve ona hak veriyordum. Uzun bir süre boyunca bana hiç laf geçirememişti. Evcilleştiremediği bu çocukla uğraşmaktan bitkin düşmüştü. Beni bir süre etrafta görmeyecek olmak onu mutlu etmese de biraz rahatlatmıştı. Bu beni çok üzdü, annemin kendi çocuğunu istemeyip onu şeytana teslim etmesini aklım almıyordu. Büyükbabamın da bu *ormanın ortasındaki* tatile itiraz etmemesiyle üzüntüm iyice arttı. Doktor Popp'u kısa bir süre için görmüş ve ondan hemen nefret etmişti, ama beni, o kadının sadece iyiliğimi istediğine ikna etmeye çalıştı. Şimdi tam anlamıyla yalnız kalmıştım. Bir kez daha derin bir karamsarlığa kapıldım ve yeniden intiharı düşünmeye başladım. Kendimi pencereden atmamamın, asmamamın ya da annemin uyku haplarıyla zehirlemememin tek nedeni, büyükbabamın aşırı üzülecek olmasıydı, kendi ihmalkârlığı yüzünden torunu ölürse yaşayacağı ıstırap çok büyük olurdu. Çocukken kendimi öldürmememin tek sebebi, büyükbabama karşı duyduğum sevgiydi; yoksa bu çok kolay bir şeydi. Dünya, benim için her daim sırtımda bir yük olmuştu, her zaman beni ezmeye çalışmıştı. Her defasında kendimi öldürmekten son anda vazgeçmiş ve kaderimi kabullenmiştim. Gidiş zamanım yaklaşıyordu; iç çamaşırlarım ve kıyafetlerim yıkandı, ayakkabılarım tamire verildi. Salzburg yakınlarındaki bir dağ köyü olan Saalfelden'e gidecektim, çok uzak değildi. Ayrılmadan önceki akşam Doktor Popp, boynuma asabilmem için zincir takılmış büyük bir karton tabelayla eve geldi. Üstünde adım ve gideceğim yer yazılıydı. Harika bir manzara içinde sürecek iki saatlik bir yolculuk, demişti büyükbabam, gör bak, çok seveceksin. Ama gerçekte olanlar

bambaşkaydı. Tren Salzburg yönüne ve Saalfelden'e değil, Münih yönüne; Thüringen'deki Saalfeld'e gidiyordu. Bizimkiler tabelayı doğru dürüst okumamıştı. Hava kararmıştı bile, aldatılmıştım. Traunstein gözden kayboldu, tren Chiem Gölü'nün sazlıkları ve bataklıklarından geçerek hızla batıya yöneldi. Böylesine lüks bir trene daha önce binmemiştim; koltukları kapitoneydi, üstelik her geçen saniye büyük bir sessizlik içinde hızlanıyordu. Kendime bir süre hâkim olabildim, ama sonra Saalfelden'e değil Saalfeld'e gidiyor olmanın verdiği şokla gözyaşları içinde kaldım. Güya Farald Dayım iki hafta sonra beni görmeye gelecekti. Her şey bir hataydı, hatta belki de zalimce bir tuzak. Thüringen'le ilgili bildiğim tek şey kuzeyde olduğuydu. Berbat bir ruh haline bürünmüştüm. Eğer ailem Saalfeld'e gittiğimi biliyorsa, beni kandırmışlar demekti; eğer bunu bilmiyorlarsa da affedilmez bir hata yapmışlardı. Onlardan her şeyi bekliyordum artık. Onlara küfür ettim, sevdiğim o insanların hemen o anda ölmelerini diledim. Hakiki yönlerini şimdi gördüğüm evimden, gecenin karanlığına doğru uzaklaştıkça ağladım. Büyükbabama bile şüpheyle bakıyordum, ona bile lanetler okudum. Oturduğum kompartımanda, benim gibi çocuklar vardı ama onlar benim acımı paylaşıyor gibi görünmüyorlardı, aksine çıktıkları bu yolculuktan ötürü son derece heyecanlıydılar. Ben daha önce çok defalar, biletli ya biletsiz şekilde trene binmiştim ama bu onların çoğunun ilk tren yolculuğuydu. Birçok defa maceraya atıldığım için Traunstein'dan kalkan bütün trenleri biliyordum, Münih treni bile bana yabancı değildi. Ailemin en küçük bir hafifletici nedeni bile olamazdı, isteyerek ya da istemeyerek, büyük bir vebal altına girmişlerdi. Güya çok sevdikleri evlatlarını gönderdikleri yeri tam olarak öğrenmemeleri ve Saalfelden ile Saalfeld'i karıştıracak düzeydeki ihmalkârlıkları beni şok etmişti. Sorumlu hemşire, kafasını kompartımana uzatıp bizi

saydı, sonra birden benim ağladığımı fark etti. *Erkekler ağlamaz*, dedi; bak kimse ağlamıyor. Benim dışımda herkesin mutlu olduğunu ve yolculuğun tadını çıkardığını söyledi. Bana bu şekilde sitem etti. Ardından diğerlerinin aksine elimde hiç yiyecek olmadığını gördü. *Ah zavallı çocuk! Böyle uzun bir yolculuk için sana nasıl yolluk vermezler! Ne ana babalar var!* diye söylendi. Bu laf adeta içime oturdu. Ailemin benim Saalfeld'e değil, Salzburg yakınlarındaki Saalfelden'e gittiğimi sandıklarını bile söyleyemedim. Birden fakir çocuk konumuna gelmiştim, orada hemen benim için bir şeyler topladılar. Elimde diğerlerinden daha fazla sandviç ve elma vardı şimdi. Çocukların hepsi Yukarı Bavyera'nın güneydoğu kesiminden geliyordu; hakiki işçi sınıfı çocuklarıydı hepsi, kaba bir şive ile konuşuyorlardı. Yoksul ve zevksiz bir şekilde giydirilmişlerdi. Tren hareket eder etmez de yemeğe başlamışlardı. Hemşire *zavallı çocuk*, diyerek bir süre ellerimi tuttu. Birden sakinleştim, ağlamayı bıraktım; ama kendimi onun ellerinde güvende hissettiğim için değil, büyük bir tiksinti duyduğum için. Bize Münih'te mola verileceğini, geceyi orada özel odalarda geçirdikten sonra sabah tekrar yola çıkılacağını ve Bamberg ile Lictenfels'i geçip Saalfeld'e ulaşılacağını söylediler. Sonunda merakım karamsarlığımı aştı, pencereden dışarı bakmaya başladım. Görebildiğim kadarıyla, Münih'teki gökyüzü sayısız arama ışıklarıyla kaplıydı, hava sahasını korumaya çalışıyorlardı. Daha önce hiç böyle bir şey görmemiştim. Bütün çocuklar pencerelere koştu ve gökyüzünü kesen bu ışık şeritlerini izlemeye başladı. Şimdiye kadar Münih'e hiç bomba düşmemişti. Bu ışık demetleri, savaşa dair ilk izlenimim oldu. Vasim çoktan savaşa çağırılmış ve Polonya'ya gitmiş de olsa ben bu gerçeği henüz kavramamıştım; ama gördüğüm ışıklar muazzam bir şeydi. Münih'te, beş kişi bir odaya yerleştirildik; yaşlı bir kadın bize akşam yemeği verdi. Yemekten sonra da güzel,

camlı bir kapının ardında, doğu motifleriyle süslü duvar kâğıtlarıyla kaplı bir odada yatmaya gittik. Elbette uykusuz bir geceydi bu. İyi ki öyleydi, zira uyuyamadığım için, bu kez yatağımı da ıslatmamıştım. Uzun zamandır adım *baş belasının* yanında bir de *sidikliye* çıkmıştı. Sıkıntılı halde ve ıslak çarşaflarla uyanmadığım bir gece bile olmuyordu. Tabii ki bunun bazı sebepleri vardı ama o zamanlar bu sebeplerin ne olduğunu hiç bilmiyordum. Uyandığımda büyük bir mutsuzluğa kapılıyor, korkuyla titriyordum. Yataktan kalkmak istemiyor, ayıbımı örtmek için battaniyeyi kafama kadar çekiyordum; ama annem gelip hışımla battaniyeyi kaldırıyor ve ıslak çarşafı yüzüme savuruyordu. Bu böyle aylarca, hatta yıllarca sürdü. Yeni bir ismim vardı artık, en fenası da buydu: Sidikli! Okuldan eve gelirken, daha sokağın başında pencerede asılı çarşafı ve ortasındaki sarı lekeyi görebiliyordum. Annem ıslak çarşaflarımı hep pencerelere; bir gün Schaumburger Sokağı'na bakanlara, bir gün Taubenmarkt'a bakanlara asıyordu. *Diğer çocuklara ibret olsun diye*, derdi, *herkes senin ne olduğunu görsün!* Bu utançla başa çıkamıyordum. Yatak ıslatma sorunum giderek kötüleşti. Uyandığımda hep çok geç oluyordu. Hatta artık yalnızca gece yatağımı değil, gündüz saatlerinde de pantolonumu ıslatıyordum. Kışın utandığımdan eve gidemiyor, o soğukta üşüyerek, titreyerek yürüyor ve pantolonumun kurumasını bekliyordum; ama bu çaba boşa çıkıyordu. Bacaklarımın arası hep kaşınıyor ve idrardan dolayı yara oluyordu. Attığım her adım canımı müthiş şekilde yakıyordu. Kazalar her zaman oluyordu; kilisede, kayakta, her zaman ve her yerde. Annemin zoruyla günah çıkarmaya gittiğimde, dizüstü çökmüş günahlarımı anlatırken de oluyordu. Kiliseyi terk ederken yerdeki birikintiyi görüp kendimden utanıyordum. Yetkili birileriyle konuşmam gerektiği zaman okul kapısından girerken de oluyordu. Geceleri ise sürekli. Annemin Doktor Popp'a, *sürekli*

altını ıslatıyor, ne yapacağımı bilemiyorum, deyişi hâlâ kulaklarımda. Beni Saalfeld'e götüren şey belki de buydu. Bütün Taubenmarkt ve Schaumburger, benim altımı ıslattığımı biliyordu, zira annem ayıbımı her gün bir bayrak gibi orada dalgalandırıyordu. Okuldan başım önde geliyor; rüzgârla güneşin altında uçuşan çarşafı görüyor ve onun herkese ne anlattığını biliyordum, bu yüzden herkesten utanıyordum. Belki herkes benim gerçeğimi bilmiyordu ama bana biliyorlarmış gibi geliyordu. Elbette okulda, ders sırasında da oluyordu, tabii öncesinde okul kapısında olmadıysa. Münih'teki bu gecede, uzun bir zaman sonra ilk kez yatağımı ıslatmadım. Çarşaf kuru kaldı. Ama yine uzun bir süre için, bu olay tek olarak kaldı. Bugün farkındayım ki, o zamanlar için son derece hastalıklı ve endişe verici olan bu yatak ıslatma geçmişim, aslında yaşadıklarımın doğurduğu çok normal bir sonuçtu. Annem bir defasında bu durumu aile hekimimiz olan Doktor Westermayer'e anlattı ve artık ne yapacağını bilemediğini söyledi, fakat doktorun tepkisi omuzlarını silkmek oldu. Ben hasta olduğumda Doktor Westermayer, ağzında yanan purosunu bırakmadan, terli kocaman kafasını göğsüme yaslar ve nefes alış verişimi dinlerdi. Doktorlar ne yapılacağını bilmez, sadece hataları tespit ederler. Bir defasında şansım yaver gitti ve gece tam altıma yapmak üzereyken mesanemdeki baskı ile uyandım. Hızla koşarak tuvaletin kapısına sarıldım ve zamanında yetiştim. Ama sabah olunca gördüm ki; gece, tuvaletin kapısı ile ona çok benzeyen çamaşır dolabının kapısını karıştırmışım! İki misli korkmuştum, cezam ise iki misli korkunç oldu. Münih'te geçirdiğim gecede, bir çocuğun düşleyebileceği en kötü şeyleri düşündüm. Sabah erkenden beşimiz, Berlin'e gitmesi gereken trenin kompartımanlarına elimizde karton tabelalarla doluştuk. Münih'ten Bamberg, Lichtenfeld ve sonrasına uzayan yolculuğumuza, hatta henüz elektrik verilmediğinden,

büyük Borsig lokomotiflerinden biriyle çekilecek maceramıza hazırdık. Yolculuğun büyük kısmında hava kapalı, manzara ise koyu bir dumanla çevriliydi. Tren ne zaman dursa hepimiz pencerelere koşuyorduk. Birbirimizi tanımıştık; isimlerimizi ve nereden geldiğimizi, ailelerimizin ne iş yaptığını biliyorduk. *Babanın soyadı Fabjan ise, senin soyadın neden Bernhard*, diye sordular, bu ilk kez olmuyordu. Bu soruyu daha önce binlerce kez göğüslemiştim. Babamın, benim gerçek babam olmadığını, sadece vasim olduğunu, dolayısıyla evlatlık olmadığımı açıkladım. Evlatlık olsaydım soyadım Bernhard değil Fabjan olurdu, dedim. Gerçek babam hâlâ hayattaydı ama onun nerede olduğunu, ya da hakkındaki herhangi bir şeyi bilmiyordum. Onu hiç görmemiştim. Bu anlattıklarım onları pek etkilememişti ama yine de onların anlatabilecekleri şeylerden daha sıradışıydı. Yazar olan bir büyükbabam var, demiştim, onu dünyadaki herkesten çok seviyorum. Yazarın ne demek olduğunu bilmiyorlardı. Onların büyükbabaları döşemeci ya da duvarcı ustasıydı. Onlara yazarın yazı yazdığını, taslaklar hazırladığını anlattım. Bu kez de taslak kelimesine şaşırdılar. Devam etmemin anlamı yoktu. Saalfeld'deki tren istasyonunda düzgünce sıraya girdik ve hemşirenin arkasında üç hat oluşturduk, sayımız elliden fazlaydı. Bana, diğerlerine ettiğinden daha fazla dikkat ettiğini düşündüm. Nasıl biri olduğumu biliyor, diyordum, bir baş belası, sidikli ve daha niceleri. Gözünün içine bakmaya korkuyordum. Acaba ailem Saalfelden yerine Saalfeld'de olduğumu biliyor muydu? Hayır, bunu bir hafta sonra öğrendiler; onlara hemşirenin önerisiyle, vardığımın ertesi günü Saalfeld'i gösteren bir kartpostal yollamıştım. Büyük bir telaşa kapılmışlardı. Ömrüm boyunca unutmayacağım bir hata yapmışlardı. Bu dinlenme yurdu, gerçekten de *ormanın ortasındaydı*, Doktor Popp doğruyu söylemişti. Ormanın ortasında, ağaçsız boş bir arazideydi. Büyük kısmı ahşap-

tandı, birçok yan duvarı ve kulesi vardı; belki de daha önce bir avcı barınağı idi. Ayrıca çocuklar için dinlenme *yurdu* dense de, buna dair pek bir şey yoktu. Hatta artık bildiğim kadarıyla, orası aslında *uyumsuz çocuklar* için yapılmış bir yurttu. İlk başta gayet pastoral bir ortama girmiş gibiydim. Bir sürü küçük oda ve içinde ranzalar vardı. Bana üst kattaki yatak düştü. Günler gamalı haç bayrağının göndere çekilmesiyle başlıyordu, bu bayrak hava kararıncaya kadar bahçede dalgalanıyordu. Bayrak direğinin yanında toplanıyor, bayrak yükselirken Hitler selamı vererek *Heil Hitler* diye bağırıyorduk. Akşam olunca bayrak indiriliyor ve biz de aynı işlemleri tekrarlıyorduk. Bayrak çekildikten sonra üçlü sıralar halinde marş söyleyerek uygun adım yürüyorduk. Bize ilk günlerde öğrettikleri şarkıları söylüyorduk. Bu şarkıların ne olduğunu artık hatırlamıyorum ama en çok söylediğimizin içinde *Steigerwald* kelimesinin olduğunu anımsıyorum. Kırsal kesim güzel ama sıkıcıydı. Yemekler ise iyiydi. Hemşireler bizi teslim ettikten sonra, başımıza sorumlu iki *eğitimci* gelmişti. Dersler arasında dakiklik, temizlik ve itaat etme, yani Hitler selamı nasıl verilir vesaire gibi konular vardı. Ne yazık ki daha ilk geceden yatağımı ıslattığım ortaya çıktı. Saalfeld'de bununla ilgili tedavi yöntemi; ortası lekeli çarşafı yemekhanede herkese göstermek ve onun bana ait olduğunu açıklamaktı. Ama yatağını ıslatan biri olarak tek cezam bu değildi; tatlı çorbadan mahrum bırakılıyor, kahvaltıyı ise hiç alamıyordum. Tatlı çorba dedikleri şey süt, un ve kakaodan oluşan bir karışımdı, çorba kaselerinde veriliyordu ve ben buna bayılıyordum. Onu alamadıkça –ki hiç alamıyordum– canım daha çok istiyordu. Saalfeld'de çektiğim bu yoksunluktan kurtulamadım, çünkü yatağımı ıslatma hastalığım bir türlü geçmiyordu. İlaçlar verdiler, onlar da işe yaramadı. Her sabah orada lekeli çarşafımın altında, kahvaltı edemeyerek oturmak beni mahvediyordu. Tam bir yüz

karasıydım, ilk günlerde edindiğim arkadaşlarım da benden uzaklaşmıştı. Herkesin şüphe ve hıyanet dolu bakışları üzerimdeydi. Kimse bir sidikliyle yan yana olmak ve tabii ki aynı odada yatmak istemiyordu. Birdenbire kendimi, eskisinden de dışlanmış halde buldum. İki haftada bir eve mektup gönderebiliyorduk ama neşeli şeyler yazmak zorundaydık. O zamanlar nasıl da feci bir halde olduğumu şimdi düşünemiyorum bile. Boş mideyle, bayrak çekilirken Heil Hitler diye bağırır, yürüyüşe katılır ve Steigerwald hakkındaki şarkıyı söylerdim. Yeni bir cehenneme girmiştim. Benim gibi olan tek bir çocuk vardı, ismi Quehenberger'di ve bu ismi ömrüm boyunca unutmadım. Bu çocuk raşitikti, elleri ve ayakları iki büklümdü. Çöp gibi zayıftı. Hayal edilebilecek en acınası haldeydi, onun Heil Hitler diye bağırıp Thüringen Ormanlarında yürüdüğünü görmek insanı derinden üzüyordu. Onun başına her gece benimkinden daha beter bir şey geliyordu; yatağına kakasını yapıyordu. Bu felaket görüntüyü tam olarak hatırlıyorum; aşağıdaki banyonun orada, Quehenberger'in kafasına kirli çarşafı geçirilmiş, benimse yara içindeki bacak arama beyaz pudra sürülmüş. Kendime, benden daha büyük bir kurban olan bir arkadaş bulmuştum. Elbette eğitimci ve hemşireler zaman zaman bizi cesaretlendirecek şeyler de söylüyordu ama çoğunlukla kontrolü kaybedip bize oldukça kötü davranıyorlardı. Alman çocukları ağlamaz! Bense Thüringen Ormanlarında ağlamaktan başka şey yapamıyordum. Quehenberger ile benim vakalarımızda eğitimci ve hemşireler başarısız olmuştu. Durum giderek kötüleşiyordu. Traunstein ve elbette Ettendorf, yani büyükbabam gözümde tütüyordu ama bu işkencenin bitmesi aylar sürdü. Thüringen, özellikle de Thüringen Ormanları, bende hâlâ ciddi bir ürperme ve korku yaratıyor. Üç yıl önce Weimar ve Leipzig'e giderken, en derin korkularımın yattığı bu yeri tekrar ziyaret ettim. Aslında ye-

rinde bulmayı beklemiyordum ama oradaydı, hiç de değişmemişti. Ahşap binada şimdi kalan çocuklar da aynı bizim gibi, yürümekten ıslanmış ayakkabılarını tahta çitlere koymuşlardı. Tek fark, binanın artık ormanın ortasında ağaçsız bir bölümde olmamasıydı, çevredeki ağaçlar da yerlerini tarlalara bırakmışlardı. Arabayla Saalfeld'deki bu dinlenme yurdunu ararken (yol artık benim hatırladığım gibi değildi) polis tarafından birkaç kez durduruldum. Saalfeld'de buranın bir dinlenme yurdu değil, *uyumsuz çocuklar için bir yer* olduğunu öğrenmiştim. Geçmeme izin verildi. Avusturya plakalı olduğum için benden şüphelenmişlerdi. Ama kırk yıl önce ben de oradaydım, dedim çarşıda yol sorduğum adama, fakat o arkasını dönüp gitti. Çocukların çitte asılı duran ayakkabı ve botlarını gördüm, sonra da bir eğitimci ortaya çıktı. Banyolar aşağıda değil mi, dedim eğitimciye, o da onayladı. Şurada yatakhaneler var, arka tarafta yemekhane. Hiçbir şey değişmemişti. Bayrak direğinde ise Doğu Almanya bayrağı dalgalanıyordu. Eğitimci genç bir adamdı, benimle daha birkaç dakika konuşmuştu ki, ondan daha kıdemli olduğu belli olan bir meslektaşı, düdük çalarak onu yukarıya çağırdı. Gitmemi istiyorlardı. Weimar ve Leipzig'e doğru devam ettim. Bu korku yuvasına geri gelmemeliydim, diye düşündüm. Ama bugün farklı düşünüyorum. Gitmekle iyi etmiştim. Zaman değişse de yöntemler değişmiyor, bu benim için başka bir kanıt oldu. Yurtta geçirdiğim günler hep aynıydı. Sabahları yürüyor, öğleden sonraları ilkokul derslerini alıyorduk. Buradaki derslerde de aynı sorunları yaşıyordum. Büyükbabam ve annemin yazdığı birkaç kartpostal geldi. Onları görünce o kadar çok ağladım ki gözyaşlarımdan silinen yazılar okunamaz oldu. Uyurken onları yastığımın altına koyuyordum, uyumadan önce yalnızca iki şey diliyordum: kahvaltıda tatlı çorbayı yiyebilmek ve bir an önce büyükbabama kavuşmak. Yurttan ayrılmadan birkaç hafta önce,

hemşireler bizimle bir Noel gösterisi prova ettiler. Bana melek rolü düştü; güven duyulmayan, beceriksiz birisi olduğum için çok küçük bir rol vermişlerdi. Söylemem gereken yalnızca iki ya da üç cümle vardı ama sonuçta sahneye çıkacaktım. Hayatım boyunca ezberleme konusunda büyük sıkıntı çekmiştim, kısacık bir yazıyı bile hatırlayamazdım. Bugün bile aktörlerin bazen yüz sayfayı bulan o uzun metinleri nasıl ezberlediğini anlayamam, sanırım hiçbir zaman da anlayamayacağım. İki ya da üç hafta süren provalar süresince en büyük zorluğu sahip olduğum iki cümleyi ezberleme konusunda yaşadım, yine de bir şekilde bunu başardım. Kostümlü prova sırasında da her şey yolunda gitti. Gösteri gününde benim sıram geldiğinde, oyunu sahneleyen hemşire sırtıma indirdiği bir yumruk darbesiyle beni sahneye itti. Ayakta güçlükle de olsa durabiliyordum ama ağzımdan tek bir kelime bile çıkmıyordu. Şaşkınlık içinde, kanat şeklindeki kollarımı bana söylendiği gibi açtım; ama sözleri hatırlayamıyordum. Sonunda hemşire, normalde kendisine ait olan üstümdeki eteklikten tutarak, beni sahnenin dışına çekti. Oyun devam ederken ben koridordaki bir banka oturdum. Melek dışındaki her şey harikaydı. Perde inip içeride alkış koparken, melek koridorda oturmuş ağlıyordu. Thüringen Ormanlarındaki en büyük tecrübem ise hâlâ aklımda; Rudolstadt yakınlarındaki bir mağara ziyareti. Bir asansörle, devasa bir kristal mağarasına indirilmiştik. Ömrümde böylesine güzel renkleri bir arada görmemiştim. Her zaman görmeyi arzuladığım masal dünyasının içindeydim sanki. Sağda solda, yerlerde duran kristaller vardı. Birkaçını yanımda eve götürdüm. Hoşuma giden bir diğer şey de, Saalfeld'in ünlü çikolata fabrikası Mauxion'du. Kentin her yerinde, on feniğe alabileceğiniz müthiş lezzetli çikolataları olan otomatlar vardı. Thüringen Ormanlarında marşlar söyleyerek yürüdük; Viyanalı çocukların getirdiği *Schmollpasta* marka ci-

lalarla ayakkabılarımızı temizledik. Bütün bunları bugün bile son derece net biçimde, sanki kırk sene geçmemiş gibi görebiliyorum. Eve döndüğümde, bir erkek kardeşim olmuştu. Hepimiz onu çok sevdik. İki yıl sonra ise kız kardeşim geldi, onu da çok sevdik. Savaş alanları artık Rusya'ya da taşmıştı ve vasim Kiev'le Moskova arasında bir yerde savaşıyordu. Farald Dayım, dağ komandosu olarak görev yaptığı Mosjoen ve Narvik'ten bize mektuplar gönderiyordu. Birliğin şakacısı oymuş, Kuzey Norveç'teki tüm birlikler onun şakalarına gülüyormuş. General Dietl'ın birliğindeydi. Eski komünist halinden hiçbir iz kalmamıştı. Bize Trondheim'dan ren geyiği derileri, Murmansk'tan geyik boynuzları gönderdi. Elimizde, yerel kıyafetler içinde poz verdiği bir sürü fotoğraf var. O ya da vasim izin alarak eve geldiğinde, onların yanında Schaumburger Sokağı'nı gururla arşınlıyordum. İkisinin de göğsünde madalyalar asılıydı. Askerlik çağındaki tüm erkekler savaş meydanlarındaydı; kuzeyde, güneyde, doğuda ve batıda; kaybedilenler içinse her gün ağıtlar yakılıyordu. Kilise çanı hem evinde ölen siviller, hem de gurbette anavatanı için yaşamını yitiren askerler için çalıyordu. Kilisenin karşısındaki küçük lojmanda yaşayan Zangoç Pfenninger, eklem iltihabından mustaripti ve bu yüzden parmakları bir hayli şekilsizdi. Bir gün çanı onun yerine çalmamı istedi. Çanı çalabilmek için vücudumun tüm ağırlığını ipe vermem gerekiyordu. Çanı her çaldığımda beş fenik alıyordum. Yaşlı Pfenninger'in eklem iltihabı giderek kötüleşiyordu, ben de Traunstein vatandaşları hayatını kaybettikçe zenginleşiyordum. Savaş yüzünden, normal ölümlerde de artış oldu. Görevim sadece çanı çalmak değil, aynı zamanda, üzerine ölen kişilerin ismini ve yaşını not ettiğim kara tahtaları, kilisenin iki kapısına birden asmaktı; Pfenninger bunu da güçlükle yapabiliyordu. Pfenninger'in evini seviyordum; burada yalnızca ödemelerimi almakla kal-

mıyor, muhteşem bir aşçı olan yaşlı Bayan Pfenninger'in yemeklerinden de yiyordum. Çocukken bile paraya aşırı düşkün olduğum için sürekli Pfenninger'e koşup ölen birinin olup olmadığını soruyordum. Bana göre yeterli sayıda ölüm yoktu. Karatahta dolunca, cebimde şıkırdayan bozuk paraların sesini duyabiliyordum. Hiç vicdan azabı çekmiyordum. Poschingerlerin aldığı *Münchner Neueste Nachricten* isimli gazetede, aktif olarak savaşırken ya da bombalamalar sırasında ölenlerin isminin yazıldığı bir tam sayfa ilan oluyordu. *Yıldırma Harekâtı* zamanlarıydı. Hava saldırısı alarmı verildiğinde evden daha iyi bir korunak düşünemiyor ve tehlike geçene kadar orada bekliyorduk. *Ölü dükkânına* çıkan koridorun kapısı önünde çömeliyorduk. Ben kendime hayali bir savaş dünyası kurmuştum; raflara çoğunu ucuz krapon kâğıdından ya da suni ipeklerden yaptığım, düzinelerce kefen koyuyordum. Siyah peçeler, ceketler ve pantolonlar Schaumburger Sokağı'ndaki evin duvarlarında bulunan deliklerden giren rüzgârla uçuşuyordu. Poschingerler, daha önce hiç yapmadığı kadar çok iş yapıyordu. Ama kazandıkları paraların bir anlamı yoktu, zira ortada para harcanacak bir şey kalmamıştı. Büyükbabam hayatında ilk kez biraz para kazandı: İki kitabı gizlice, Almanya'da değil, Hollanda'da basıldı; ama gelir gelmez bankaya yatırdığı parayı hiç harcamadı. Bir gün şans ayağımıza geldi. Traunstein'ın yerel gazetesinde, Ruhpolding yakınlarında bir ressamın şövalesini sattığını okuduk. *Resim*, dedi, *bu tam sana göre, sanatsal bir uğraş.* İlanı kırmızı kalemle işaretledik. Trenle Ruhpolding'e gittik, orada şövalenin satıldığı evi sorduk. Bulduğumuzda ise yer yer çürümüş, karanlıkta duran eski bir garabetle karşı karşıya kaldık. Büyük bir hayal kırıklığına uğramıştık. Şövaleyi yine de aldık; bize onun bir zamanlar ünlü ressam Leibl tarafından kullanıldığını ve zorlukla Traunstein'a getirildiğini söylediler. Büyükbabam parayı pe-

şin ödedi. Dönüş yolunda Siegsdorf civarındayken büyükbabam, *belki de sana uygun şey resimdir, çizimin çok çok iyi, sanatsal bir şeyler yapabilmelisin,* dedi. Şövale, olması gerektiği gibi, birkaç gün sonra eve geldi. Ama tamamen parçalanmıştı. Kısa süre sonra onu sobada yaktık. Bir daha da resim lafı açılmadı. Savaş ve savaş kahramanları hakkında şiirler yazdım. Şiirlerin kötü olduklarını hissettiğim için yazmayı bıraktım. Sonra birden, kahramanlıktan bu kadar çok bahsedilen bir yerde, kendimi bir kahramana dönüştürmeye karar verdim. Bunun için en iyi yol da Alman Gençliği'nden geçiyordu. Çeşitli koşu dallarındaki derecelerimi yükselttim. Atletik yeteneklerimin namı okulu aşmış olmalıydı, derslerde bile açıkça taktığım zafer nişanlarına dikkat çekiliyordu. Ben diğer herkesten daha fazla nişan kazanmıştım. Farkında olmasam da okulda çoktan bir kahraman haline gelmiştim. Eskisinden daha çok dikkat ettiğim yoktu, eski halimden daha iyi de değildim; ama aldığım notlar ilerleyişim hakkında net bir bilgi veriyordu. *Dayanıklılık,* o zamanların en gözde kelimesiydi, ben de onun ekmeğini yedim. Kendisinden kaçılan çocuk, birden sürekli aranan biri haline gelmişti. Bu süre zarfında, o zamanlar bunu hemen fark etmesem de, yatağı ıslatmayı bıraktım. Bir defasında Au'daki atletizm pistinde, yüzlerce öğrencinin önünde kahramanlığımı sergileme fırsatı buldum. Önce yüz metre yarışında rekor kırarak birinci oldum, hemen ardından da beş yüz metre yarışını kazandım. İki nişan birden aldım. Seyirciler çılgına dönmüştü, dövüş kazanmış bir gladyatör gibiydim. Kalabalığın gösterdiği takdir kendimi harika hissettirdi, ben de bu anı ustalıkla uzattım. Aynı gün, herkes gittikten sonra pistte bir tur daha atmak istedim, fakat ayağım kaydı ve yüzükoyun piste kapaklandım; alnım, çenem ve iki dizim birden yarıldı. Au'dan eve kadar topalladım, sinemanın önündeki merdivenleri o halde çıktım, arka sokaklardan yürüdüm. Elli Poschinger dı-

şında kimse evde değildi. Berbat görünüyor olmalıydım, üstelik ertesi gün ödül töreni vardı! Elli hemen işe koyuldu, beni soğuk kuzineye oturttu, elindeki büyük terzi makasıyla dizimdeki kalkmış derileri maharetli bir şekilde kesti. Yaralarıma da ispirto sürdükten sonra, *işte, tamamdır,* dedi. Dizlerimi uzun sargı bezleriyle sardı; alnımdaki ve çenemdeki yaraları da temizledikten sonra yara bandıyla kapattı. Ertesi günkü ödül töreninde, tam da olması gerektiği gibi bir kahramandım; dizlerimdeki iki koca sargı bezi sayesinde bu açıkça görülebiliyordu. Çektiğim yoğun acıya karşın o sargı bezlerini gururla taşıdım; acımı da elimden geldiğince belli etmedim. O günlerden bana kalan tek hatıra, dizlerimin üstündeki iki büyük yara izidir. Elli Poschinger beni, hiç değilse yaşadığım süre boyunca ölümsüz yapmıştı. On bir yaşımdayken, semerci ustası Winter'in en küçük kızı Inge Winter, avluya bakan balkonlarında bana *hayatın gerçeklerini öğretti* ya da en azından öğretmeye çalıştı. Artık çoktan unuttuğum ve neler yaptığıyla ilgilenmediğim Hilda Ritzinger'in yerinde, ikinci kız arkadaşım Inge vardı artık. Inge ile birlikte Traun Nehri kıyısına iner, köprü kirişleri üzerinde birlikte jimnastik yapardık; ardından ormanlık alandaki mezarlığın hemen yakınındaki Bad Empfing'te bulunan tenis kortlarının arkasında koşardık. O mezarlıkta, Poschinger'lere ait görkemli mezar taşını her gördüğümde etkilenirdim. Burghausen'de öğretmenlik yaparken ölen Maria'nın büyük bir resmi, granit taşa yerleştirilmişti. Mezar taşına seslenildiğinde korkunç bir yankı oluşuyordu. Büyükannemle birlikte sık sık cenaze evindeki şapeli ziyaret ederdik. Hızla genişleyen mezarlıktaki yol, Wang'a gidiyordu. Wang'da, bisiklete ilk bindiğim zamanlarda, bir çiftçinin karısıyla tanışmıştım. Savaş boyunca kendisinden süt, tereyağı ve domuz yağı aldım. Ben de ona kullanmadığımız tütün karnelerini veriyordum. Evinin arka bahçesinde sayısız çeşitte çiçek

ekili olan bu kadını severdim. Evi sürekli güzel baharatlar gibi kokardı; pencere pervazları ve mutfak dolapları da bin bir çeşit iyileştirici içecek, bal ve reçelle doluydu. Steyr-Waffen marka bisiklet şimdi en cafcaflı zamanını yaşıyordu. Onu sürekli gümüş rengine boyuyordum; Traunstein'ın bütün çevresini, Trostberg'den Teisendorf'a kadar onunla gezmiştim. Sürekli bir sırt çantası taşıyordum. Yeterince yiyecek toplarsam –ki hep topluyordum– evde güler yüzle karşılanıyordum. Inge Winter beni, evde hiç bahsi geçmeyen, en azından ben varken konuşulmayan cinsellikle tanıştırmakla kalmadı; o aynı zamanda saygın bir Traunsteinlı'nın kızı olarak, kasabadaki birçok üst sınıf eve girebiliyordu. Gittiği her yere beni de götürüyordu; kısa sürede ben de bütün o evleri içinden dışına ayrıntılarıyla öğrendim. Yazın onunla bahçelerinde çilek toplardık; ben de koca bir sepet dolusu çileği mideye indirirdim. Winter kardeşlerin ikinci en büyüğü olan kız kardeşi Barbara, o sırada liseye gidiyordu ve onun ailenin en zekisi olduğu söyleniyordu. Bir gün Barbara, kilisedeki bir pazar ayininin zirve noktasında aklını oynattı. Kürsüye çıkıp *benim için bir zevkti,* dedi. Önce kliniğe, oradan da bir akıl hastanesine kaldırıldı; daha sonra da ortadan kayboldu. Büyükbabam, en zeki insanlar, her zaman deliliğin kıyısında gezerler, dedi. Yayınevlerinden gelen parayı nasıl harcayacağını bilmediğinden, benim için keman dersleri ayarladı. Keman hocasının karısı İspanyol'du ve zihnimdeki İspanyol görüntüsüne tıpatıp uyuyordu; siyah saçları ve alnının üstünde karmaşık bukleleri vardı. Kadının bir konser şarkıcısı olduğunu söylediler. Keman çalmak istemiyordum, kemandan nefret etmiştim; ama büyükbabam bende bir virtüöz görüyordu. Bana Niccolò Paganini'yi ve büyük virtüözleri anlattı. Önünde koca bir dünya açılacak, dedi. Bir düşün, dünyanın en büyük konser salonlarında çalacaksın, Viyana'da, Paris'te, Madrid'de; hatta

kim bilir, belki bir gün New York'ta! Başkaları çalarken kemanı seviyordum, kendim çalınca nefret ediyordum, öyle de kaldı. Bir defasında, Noel'den hemen önce; yoğun bir kar yağışı vardı ve ben de anlamsız bir coşku içinde kasaba meydanında zıplıyordum. Keman derslerinin ücretinin içinde olduğu zarf cebimdeydi ve ben beş markı kazara kar yığınının içine düşürdüm. Tüm arama uğraşlarım sonuçsuz kaldı. Mart ayında, karlar eridiğinde ise onu tekrar buldum. Birdenbire karşıma çıkmıştı, orada, gözlerimin içine bakıyordu. Onu *ben* bulmuştum, başkası değil. Kimin fikriydi hatırlamıyorum, bir ara evimizin karşısındaki fırıncı Hilger için ekmek dağıtmaya başladım. Sabah beş buçukta işe başlıyordum. Sırtıma, içinde küçük torbalardaki simit ve tuzlu poğaçaların olduğu büyük bir çuval veriyorlardı, ben de bunları müşterilere dağıtıyordum. Bu sayısız siparişi, okula gitmeden önce evlerin kapılarına asıyordum. Bu sayede hem harçlığımı çıkarıyor hem de istediğim altı parça hamur işini eve götürebiliyordum. Kahvaltımızın yarısı böylece bedavaya geliyordu. Haftada bir kez, içinde ekmek somunları bulunan büyük bir el arabasını Haslach'taki papaz okuluna götürmem gerekiyordu; bu iş benim bedensel gücümün çok ötesindeydi ama hırsım sayesinde üstesinden gelebiliyordum. Elbette dönüş yolu, boş el arabasıyla bir hayli eğlenceli oluyordu. Yazın, annemle birlikte küçük bir el arabasını, kasaba meydanında itişimizi görebiliyorum hâlâ. Bu bende büyük bir utanç doğuruyordu. Çevredeki ormanlara gidip oduncuların kalan ağaç kabuklarını topluyor, bunları kışın yakacak olarak kullanıyorduk. Çatı katının yarısı bu kabuklarla doluydu, çünkü orada kısa sürede kuruyorlardı. Genelde ben tek başıma gidiyordum. El arabasını tıka basa doldururdum, arabayı çekmek bayağı zorlaşırdı. Kışlanın yanındaki tepeden inerken arabaya kendim de oturur, ayaklarımı fren olarak kullanır, o halde kasabaya kadar giderdim. Fakat ağaç

kabuğu toplayan tek aile biz değildik, birçok kişi için bu faydalı oluyordu, garip bir şey değildi. Inge Winter ve diğer orta sınıf çocuklarının aksine, Au'daki geleneksel panayır için bana harçlık vermiyorlardı, kendi paramı kazanmak zorundaydım. Atlıkarıncanın orada bekler, saatlerce diğer çocuklarla birlikte, tıpkı değirmen taşını döndüren eşekler gibi onu döndürürdük; atlıkarıncanın yüzlerce, belki de binlerce kez dönmesini sağlarken gördüğüm tek şey, iş arkadaşlarımın yolda bıraktığı ayak izleri olurdu. Kazandıklarımı ise atış kulübesinde kendimi test ederek harcardım, atlıkarıncadan korkardım. Yalnızca bir kez binmiştim, onda da midem bulanmıştı ve havaya doğru kusmuştum. Fakat aşağıdan bakınca ona hayranlık duyuyordum. Üzerlerine ateş edilen yüzlerce cam ve porselen vazoya, kuklalara, silindir şapkalara da hayranlık duyuyordum. Bir defasında da günlerce, lastik kösele satan bir stantta çalışmıştım. Ücret olarak bana bir düzine kadar bir santimetrelik kösele vermişlerdi. Savaştan çok sonra, artık kimse tahta ayakkabı giymezken bile bu köseleleri tahta ayakkabılarımızın altına çakarak kullanmaya devam ettik. Bir seferinde, Au'ya gelen Busch Sirki'ne gittik, orada hayvan terbiyecisi olmaya karar verdim; fakat kocaman aslanları ve devasa ağızlarını görünce bu fikirden hemen vazgeçtim. Neredeyse her akşam hava saldırısı alarmı oluyordu, daha sonra bu alarmlar gündüz vakti de duyulmaya başladı. Çoğunlukla sayıları yüzden fazla olan bombardıman uçakları tepemizden geçiyor ve ölümcül yüklerini Münih'e bırakıyorlardı. Hava koşulları fark etmeksizin üstümüzde inanılmaz ilginç olaylar gerçekleşiyordu. Onları görüyor, duyuyor ve onlardan feci şekilde korkuyorduk. Bir gün harika bir öğle vakti, büyükannem dikiş makinesinin başında otururken, gökyüzünden gelen bir bombardıman uçağının kükremesiyle pencereye koştuk. Amerikan uçakları altılı diziliş halinde Münih'e doğru yol alıyorlar ve gökyüzünde

parıldıyorlardı. Birden karşılarına, kendilerinden daha yüksek irtifada giden bir Alman uçağı, bir Messerschmidt 109 çıktı ve hiç vakit kaybetmeden gümüş devlerden birisini vurdu. Büyükannemle, bombardıman uçağının yerini kaybedişine, sonra da büyük bir patlama ile üç parçaya ayrılışına tanıklık ettik. Her bir parçası ayrı bir yere düştü. Aynı anda havada bir sürü beyaz nokta gördük, bunlar patlamadan hemen önce paraşütle atlayan askerlerdi. Hiç bitmeyen bir trajediydi gördüğümüz. Gökyüzünde, uçağın parçalarından daha hızlı şekilde yere düşen siyah noktalar görüyorduk, bunlar paraşütü açılmamış olanlardı. Diğer paraşütler de nedeni belirsiz bir şekilde alev almışlar, bağlı oldukları askerlerle birlikte yanarak aşağıya düşüyorlardı. Ama bu olanlar, geri kalan bombardıman uçaklarının dizilişini bozmadı, onlar Münih'e doğru devam ettiler. Kasabamız bomba seslerini duyamayacağımız kadar uzaktaydı. Büyükannem büyük bir heyecana kapıldı; düşen uçağın parçalarının Waging'de olduğu düşünüyordu, o yüzden trene atlayıp hemen oraya gittik. Yanılmamıştı. Waging'den bir önceki istasyon olan hac bölgesi Otting'de, bazı parçalar hâlâ yanıyordu. Uçağın otuz metrelik devasa kanatlarından birisi, bir domuz ağılının üstüne düşmüştü, orayı ateşe vermiş ve en az yüz domuzu telef etmişti. Havada inanılmaz ağır bir koku vardı, nefes almak bile imkânsızdı. Kış mevsimiydi ve feci soğuktu. Karın içinden zorlukla yürüyerek istasyondan köye doğru ilerledik. Ottingliler enkazın önünde durmuş bakıyor, gördükleri yeni şeyleri birbirlerine gösteriyorlardı. Gökyüzünden düşen, sonradan Kanadalı olduğunu öğrendiğimiz askerler, karın üzerinde büyük delikler açmışlardı. Korkunç bir manzaraydı. Kar, kan lekeleriyle kaplıydı. *Orada bir kol var!* diye bağırdım, kolun üstünde de bir kol saati duruyordu. Savaş manzarasından tiksinmiştim. Olayları bu açıdan görünce kanım donmuştu. Savaşla ilgili hiçbir şey gör-

mek istemiyordum artık, o güne kadar bize uzak kalmıştı ama şimdi korkunç yüzünü göstermişti. Traunstein'a geri döndük, büyükbabamın yanında sakinleşmeye çalıştım. Söyleyecek bir sözü yoktu, akşam olunca büyükannemle mutfakta bir İsviçre radyo kanalını dinledi. Şubat bitip Mart başladığında, Schorschi ile zamanımızı öğleden sonraları ölü geyikleri ve yavrularını son sığındıkları yerden çekip alarak geçiriyorduk. Çukurlar kazıp leşleri onların içinde yakıyorduk. Ben sık sık Ettendorf'a çıkıyordum. Rosina Halam ölünce, büyükbabam cenazeye katılmak için Henndorf'a gitti. Son yıllarda memleketinden uzaktaydı. Davetlilerin, aile pansiyonunun toplantı odasında birlikte yemek yedikleri cenaze töreninden sonra; Rosina Halamın dünyayı gezen ve bir ressamın dul karısı olan küçük kız kardeşi, kendisinden sürekli *bir Alman kadını* olarak bahsettiği bir konuşma yapmaya başlamış. *Sürekli bir Alman kadını diyordu,* dedi büyükbabam; *yeni ideali Nasyonal Sosyalizmden nasıl da etkilenmiş! Sonunda buna daha fazla dayanamadım; ortaya atıldım ve sen nesin biliyor musun? Sen bir Alman kadını falan değilsin, sen bir Alman domuzusun! dedim.* Birbirlerini bir daha asla görmediler. Nasyonal Sosyalizm yüzünden küstüler. Marie daha sonra bir de felç geçirdi ve aklını oynattı. Onu Viyana'daki Weitloff Sokağı'nda, ölümünden hemen önce ziyaret ettiğimde, Währingli bir marangoz tarafından ona özel yapılan bir iskemlede oturmuş, çok uzun zaman önce ölen sevgili ağabeyi hakkında bir şeyler mırıldanıyordu. Ölümünden sonra bütün mirası üvey kızı Justine'e kalan kız kardeşi Rosina'nın cenaze töreninden döndükten sonra büyükbabam fevkalade tiksinmiş görünüyordu, üstelik bunun sebebi yalnızca törende olanlar değildi; *orası tamamen kokuşmuş bir yer,* diye haykırdı. Mezarlıktaki çoğu mezar taşının üstünde bile *parti üyesi* ibaresi varmış. Savaştan sonra bu iğrenç kelimeleri kazıdılar. Traunstein yerel gazetesinde çıkan bir ilan, bir

kez daha hayatımda ciddi bir değişiklik yaratmıştı: Passau'daki bir ticaret okulu, verdiği bir reklamda kendisini övüyordu. *Bu tam sana göre bir yer,* dedi büyükbabam. İki tane birinci mevki tren bileti aldı ve birlikte Passau'ya gittik. Fakat birinci mevkide oturacağımız yerde, Wels'e kadar, yaklaşık dört saat boyunca, tıklım tıklım dolu koridorda ayakta bekledik. Neredeyse sadece cepheden dönen izinli askerleri taşıyan trendeki yolculuk tam bir işkence oldu. Passau'ya girdiğimize pencereden dışarıya baktık, tek görebildiğimiz gri duvarlar ve kömür satıcılarının tabelalarıydı. Büyükbabam ünlü *Passauer Wolf Oteli*'nde birkaç gece için oda tutmuştu. Ama daha istasyona yeni yaklaşmıştık ki, Passau'da o ana kadar gördüklerinden tiksinmiş halde, *hayır, bu şehir sana göre değil, Passau kesinlikle sana göre değil,* dedi. Ertesi gün ticaret okuluna gittik. Ben okulun açtığı sınava da girdim, hali hazırda orada olduğumuz için, başka bir şeyden değil. Artık on üç yaşındaydım. Yolculuğumuzdan iki ay sonra, aklımızdan tamamen çıkmışken, o korkunç Passau ziyareti kendisini bir kez daha hatırlattı. Büyükbabama ticaret okulundan gelen mektup, torununun giriş sınavını üstün bir başarı ile geçtiğini belirtiyordu. Büyükbabam elini alnına dayayarak, *iyi ki Passau olmadı; iyi ki seni Salzburg'a göndermeye karar verdim,* dedi.

Thomas Bernhard otobiyografik beşlemesinin son kitabı olan *Çocuk*'ta bizi hikâyenin en başına, çocukluk dönemine geri gönderiyor. Talihsiz annesinin umarsız öfkesi, büyükbabasının resmi eğitime ve eğitimli cahillere düşmanlığı, ailenin yoksulluk içinde oradan oraya savrulması küçük Thomas'ın kişiliğine yön verirken, Almanya ve Avusturya'da Nazizmin yükselişi de toplumun bütününü karanlığa doğru sürüklemeye başlamıştır.

Bernhard zamanların ve olayların iç içe geçtiği bu çarpıcı anlatısında, kendisini de içine alan felaketi ve dönemin atmosferini kâh çocuk, kâh yetişkin gözüyle okurun zihninde ustalıkla canlandırırken, geleceğin yazarının ilk pırıltılarını, aykırılığının kökenlerini ve edebi dehasını şekillendiren başlangıç unsurlarını da gözler önüne seriyor.

adımlar schritte KİTAPLAR
ALMANYA AVUSTURYA İSVİÇRE

Ernst Reuter Girişimi
Ernst Reuter Initiative

2016 THG 0220223 FAH

ISBN: 978-975-570-805-8
9 789755 708058

12 TL

www.selyayincilik.com
www.twitter.com/selyayincilik
www.facebook.com/SelYayincilik
www.instagram.com/selyayincilik